

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİMDALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI

**SUYUN METALAŞMASI: ERMENEK’TE EKONOMİK VE
TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM**

İLKNUR EKİZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

DOÇ. DR. ERTAN ÖZENSEL

KONYA- 2014

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Adı Soyadı *İlknur Ekiz*

Numarası *114205001010*

Ana Bilim / Bilim Dalı *Sosyoloji*

Programı Tezli Yüksek Lisans Doktora

Tezin Adı *Bunun Metabolesması: Fimenek'te Ekonomik ve Toplumsal Dönüşüm*

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

İlknur Ekiz

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Adı Soyadı	İlknur Ekiz
Numarası	114205001010
Ana Bilim / Bilim Dalı	
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tez Danışmanı	Doç. Dr. Ertan Özensel
Tezin Adı	Suyun Metalaşması: Ermenek'te Ekonomik ve Toplumsal Sözleşme

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan "Suyun Metalaşması: Ermenek'te Ekonomik ve Toplumsal Sözleşme" başlıklı bu çalışma/...../..... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Prof. Dr. Mustafa Aydın	Üye	
Doç. Dr. Ertan Özensel	Danışman	
Prof. Dr. Mehmet Atay	Üye	

T.C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	İlknur Ekiz	Numarası: 114205001010
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji	
	Danışmanı	Doç.Dr. Ertan Özensel	
	Tezin Adı	Suyun Metalaşması: Ermenek'te Ekonomik Ve Toplumsal Sözleşme	

Özet

Devlet destekli piyasa güçleri, neo-liberal politikalar ile kendine yeni sermaye alanları açmak istemiştir. Bunun içinde kalkınma adı altında doğal kaynaklara odaklanmışlardır. Bu kalkınma projelerinden biri de barajlardır. Bölgesel kalkınmayı amaçlayan bu barajlar sosyal değişimin dinamiğini oluşturmuştur. Karaman'ın "Ermenek" ilçesi de bunun örneklerinden biri olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma, Enerji, Su, Barajlar, Toplumsal ve Ekonomik Değişim

T.C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	İlknur Ekiz	Numarası: 114205001010
	Ana Bilim/ Bilim Dalı	Sosyoloji	
	Danışmanı	Doç. Dr. Ertan Özensel	
	Tezin İngilizce Adı	The commodification of water: Economic and Social Transformations in Ermenek	

SUMMARY

State-funded market forces with neo-liberal policies have so far sought new areas of capitals for themselves. For this reasons, they have focused on naturel recourses under the name of so called development. One of these reconstruction projects is dams. These dams with aim of regional reconstruction account for the Dynamics of social change. Ermenek, a district of Karaman, is such an example.

Keywords: Reconstruction, Energy, water, Dams, Social and Economic Change

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	iv
Çalışmanın Amacı	3
Çalışmanın Kapsamı	3
Metodoloji	3
BİRİNCİ BÖLÜM	5
1. TÜRKİYE'DE KIR'IN EKONOMİK VE TOPLUMSAL DÖNÜŞÜMÜ	5
1.1 Sosyal Yapı Ve Değişme	5
1.1.2 Geleneksellik Ve Modernleşme	6
1.2.3 Kırsal Alan	7
1.2.4 Kırsal Yerleşme	7
1.2 Cumhuriyet Dönemine Geçişte Kır'ın Yapısı	10
1.2.1 1945 -1980 Arası Türkiye'de Kır'ın Dönüşümü	14
1.2.2 1980 Sonrası İle Kır'a Giren Endüstri	18
İKİNCİ BÖLÜM	24
2. KALKINMA ARACI OLARAK ENERJİ, BARAJLAR VE KARAMAN ERMENEK ÖRNEĞİ	24
2.1 Suya Dayalı Enerji Politikaları	24
2.2 Doğanın Ve Suyun Metalaşması	28
2.2.1 Doğanın metalaşma sürecindeki yeri	29
2.2.2 Suyun Metalaşması	31
2.3 Ermenek'in Toplumsal ve Ekonomik Yapısına Tarihsel Bir Bakış	36
2.4 Kalkınma Aracı Olarak Ermenek Barajı Ve Su Kaynakları	42
2.5 Değişim Kuramı Açısından Ermenek Barajı ve Toplumsal Değişim	46
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	50
3. MÜLAKATLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	50
3.2 Ermenek Halkının Baraja Bakışı	50
3.2 Barajla Piyasaya Giren Para ve Toplumsal Mobilite	55
3.3 İstimlâk Paraları ve Yaşanan Hukuki sorunlar	58
3.4 Siyasal Katılım Ve Yaklaşımlar	60
3.5 Barajdan Sonra Ekonomi Ve Tarım	62

3.6	Barajla Ortaya Çıkan Yeni Sektörler.....	65
3.7	Barajla birlikte Şehirleşme ve Göç.....	67
SONUÇVE DEĞERLENDİRME.....		71
EK: I.....		79
Mülakat Soruları.....		79
	Baraj: su, kalkınma.....	79
	Baraj: Ekonomi ve tarım	79
	Baraj: Şehirleşme Ve Konut.....	80
EK: II		82
Mülakat Yapılan Kişiler		82
KAYNAKÇA.....		84

GİRİŞ

Bu araştırmanın gayesi Karaman'a bağlı Ermenek ilçesinde barajın yapılması ile birlikte ortaya çıkan bir değişim ve dönüşüm sürecini anlatmak ve ortaya koymayı hedeflemektir.

Türkiye'ye son yıllarda yapılan en çok yapılardan biride barajlar oldu. Adeta barajlar ülkesine dönen Türkiye bir değişim dizisinin içine girdi. Özellikle pek çok yerde yapılan barajlar o yerlerde farklı değişimler ve dönüşümler getirmesi nedeniyle, barajlarla birlikte öncesi ve sonrası sosyal yapı araştırmaları yapılması, toplumsal değişmeyi ve yaşanan tarihi anlama, görme açısından oldukça anlamlı görünmektedir. Bu nedenle pek çok ülke baraj yapılmadan önce ve sonrasını tetkik etmek için araştırma planları yapıp raporlar hazırlamaktadır. Türkiye'de de bu bağlamda çok yeterli olduğu söylenmese de çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Bu konuda GAP projesi en çok araştırmaya konu olan alanlardan biri olmuştur. GAP'tan önce ve GAP'tan sonrasına dair pek çok sosyolojik araştırmalar yapılmıştır. Barajlarla birlikte zorunlu göçler de bu problemlerden biri olmuştur.

İlçenin yüzölçümü 1.222,9 km² olup, denizden ortalama yüksekliği 1.250 metre olup, Karaman iline uzaklığı 120 km'dir. İlçenin kuzeyinde Karaman, Konya, güneyinde Antalya, batısında Sarıveliler, Başyayla ilçesi, doğusunda Mersin ili bulunmaktadır. İlçeye bağlı iki belde ve 26 adet köy bulunmaktadır. İlçeye elektrik üretme amaçlı hidroelektrik santrali yapılmıştır. Baraj 2002'de başlamış 2009'da bitmiştir. Bu baraj Göksu akarsuyunun üzerine inşa edilmiştir. Sulama amaçlı değil enerji amaçlı inşa edilmiştir. 2100 m yüksekliğinde olup, dünyanın 21. , Avrupa'nın 6. , Türkiye'nin ise en yüksek barajı olarak geçmektedir. Ülkemizin ise dördüncü büyük barajıdır. Normal su kotunda göl hacmi 4 582 hm³ normal su kotunda gölalanı 58,74 km² güç olarak 306,5 MW, yıllık üretim 1 047,8 GWH'dir. 10 Ağustos 2009 tarihi itibariyle su tutmaya başlamıştır. Ermenek barajı biri Türk diğeri yabancı şirket olarak beraber yapılmıştır.

Baraj, bölge kalkınmasının gerçekleşmesini, bölgeler arası gelişmişlik farkının kalkmasını sağlayacak bir proje olarak yapılmıştır. Projeye birlikte sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik değişmeler ve gelişmeler olması öngörülmüştür. Elektrik üretiminden başka

dolaylı olarak balıkçılık, turizm alanlarında etkinlik sağlanmaya çalışılmaktadır. İlçede barajla birlikte hareketlilik yaşanmaya başlamış ve yapılmaya başlanması ile ilçede değişim yaşanmış ve bu değişimin getirdiği çeşitli problemler görülmüştür.

Türkiye son yıllarda hızlı bir değişim dönüşüm geçirmekte olup, kentsel olduğu kadar kırsal alanlarda da sosyo-ekonomik, siyasi ve toplumsal yapı olarak değişim yaşamaktadır. Kırsal alan için kullanılan “yeşil devrim” nitelemesi sadece tarımsal değil sosyal yapıda olan kültürel, demografik, ekonomik ve siyasi değişimleri de ifade etmektedir.

Özellikle siyasi projeler adı altında kalkınma projeleri kırsal alana yöneldi ve özellikle dağlık alanlarda kalkınmaya ağırlık verildi. Kırsal kalkınma araçlarından biri olarak en önemli proje barajlar oldu. Bunun sebebi ise ülkemizde su kaynaklarının yetersiz olması buna mukabil enerjiye duyulan yüksek ihtiyaçtır.

Baraj yapılan pek çok bölgede değişim yaşandı. Bunlardan biri de Ermenek ilçesi olup, son yılların en hızlı değişimini yaşayan sosyal alanlardan biri oldu. Büyük miktarlarda su kütlesine sahip olan ilçe son yıllarda bu suyun değerlendirilmesinde ve el altına alınmasında rol oynayan bir yer oldu. Suyun metalaşmasının da örneklerinden biri olan ilçede bütün büyük serbest su kütlesine sahip olan yerler halktan çıktı ve devlet kontrolüne girdi. Burada suyun metalaşması ayrıca işlenecek bir konudur fakat önce barajın getirdiklerine bakılacaktır. Şu anki barajın yeri tarım arazisiydi ve tarım yapılmaktaydı. Bütün tarlalar yapılan barajla su altında kalacağı tespit edildi. Ve bu tarlaların sahipleri olan ilçe halkına topraklarının değerleri hesaplandı ve halka paraları verilmeye başlandı. Pek çok kişinin elindeki toprak parçası yerini ellerinde belli miktarda parayla yer değiştirdi. Ve bu yer değiştirme ile halk elinde nakit para olmasıyla birlikte topraksız insanlara dönüştü. Tarlalarda suya verildi ve ilçe kır toplumu olma özelliğini kaybetti. Büyük oranda gıda ihtiyacını dışarıdan karşılamaya başladı. En önemli vasıf ise tarımsal ürünler olarak yetiştirilen tahıllardı. Çiftçilik azaldı, pazar açısından büyük bir değişiklik yaşandı. İlçenin ekonomisinde sermaye değişimleri yaşandı. Makro anlamda ekonomik ve sosyal yapıda değişim yaşayan ilçe gündelik hayat anlamında da büyük değişimler ortaya çıktı. Yaşanılan mekân, tüketim alışkanlıkları ve yaşam tarzlarında olan değişimler ilk bakışta dikkat çeken durumlar oldu. İlçedeki ekonomik durumun değişmesi üretime de yansdı. İlçe kendine yeterlilikten çıkıp dışarıya ve bir üst piyasaya bağlandı.

Çalışmanın Amacı

Bu araştırmanın gayesi bir kalkınma aracı olarak barajların kırsal kesimde meydana gelen değişimi anlatmak ve bunu da örnek bir ilçe üzerinde somutlaştırmak ve nasıl ve ne şekilde bir değişim yaşanmış ve buna bağlı olarak ortaya çıkan durumun sosyolojik olarak ortaya koymaktır. Genel olarak Türkiye’de kırsal yerlerin nasıl değişim yaşadığı ve kırsallığın ne durumda olduğu anlatılmaya çalışılacak ardından Türkiye’de bir enerji kaynağı olan suyun ne şekilde değerlendirildiği, kullanıldığı ve yapılan barajların nasıl bir katkısı olduğu, baraj yapılan yerlerin toplumsal değişim yaşayıp yaşamadığı, yaşayan yerlerinde nasıl bir süreçten geçtiği izah edilecektir. Bu kapsamda örneklemimizi oluşturan Ermenek kasabasının barajla birlikte nasıl bir değişim sürecinden geçtiği araştırmak ve ulaşılan sonuçları ortaya koyarak değerlendirmesini yapmaya çalışmaktır.

Çalışmanın Kapsamı

Çalışmanın giriş bölümünde tezin konusu, amacı ve metodolojisi ortaya konulmuş, birinci bölüm ve ikinci bölüm araştırmanın kavramsal çerçevesini oluşturmaktadır. Birinci bölümde “Türkiye’de kırsal ekonomik ve toplumsal değişimi” anlatılmış, anahtar kavramlar açıklanmış, “Cumhuriyet dönemine geçişte kır”, “1945–1980 arası kır” ve “1980 sonrası kır”ın yapısı ele alınmıştır. İkinci bölümde “kalkınma aracı olarak enerji ve barajlar” başlığı altında “suya dayalı enerji politikaları”, “doğanın ve suyun metalaşması” ve “kalkınma politikası olarak barajlar ve toplumsal değişim: Karaman – Ermenek”in Sosyo-kültürel ve ekonomik yapısı” üzerinde durulmuştur. Dördüncü bölüm ise alan araştırmasının verilerinden oluşmaktadır. Bu bölüm, araştırmada gerçekleştirilen mülakatlar ve bu mülakatların yorum ve değerlendirilmelerinden meydana gelmektedir.

Metodoloji

Araştırmanın merkez alanı olarak, yapılan teorik çalışmanın örneğini ve uygulamasını oluşturan, Karaman’ın Ermenek ilçesi belirlenmiştir. Baraj sularının altında

kalan Çavuş köyü de yine bu mevkidedir. Araştırma, çalışmanın üç boyutunu yansıtacak şekilde Ermenek, Çavuş köyü ve Konya olmak üzere üç farklı yerde yapılmıştır. Nitel olarak yapılan çalışmanın merkezini önceden hazırlanmış yarı yapılandırılmış mülakat soruları oluşturmaktır. Mülakat soruları tarafımızdan yüz yüze görüşme şeklinde gerçekleştirilmiştir. Bazı görüşmelere birden fazla kişi de katılmıştır. Çavuş köyünde ise odak grup şeklinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Mülakat sorularımız üç bölümden olmak üzere 24 sorudan oluşmaktadır.

Mülakatlar, önce evreni temsil ettiği düşünülen çeşitli sosyo-kültürel özelliklere sahip Ermenek ilçesindeki kişiler ve barajın yapılması ile sular altında kalan Çavuş köyünün bazı sakinleri ile yapılmış, daha sonra barajın çeşitli etkilerini ölçmek içinse Konya’da yaşayan ve bir dernek etrafında toplanan Ermeneklilerle gerçekleştirilmiştir. Toplam 18 kişi ile görüşülmüştür. Katılımcılar, barajla açıktan ilgisi olan, su altında toprağı kalan, mahkeme süreçlerini yaşayan, DSI’nden belli bir meblağda para alan ve yakından bunlara tanık olanlardan seçilmiştir.

Mülakat yapılmadan önce alana gidilmiş gözlemler yapılmış, çeşitli kurumlardan veriler toplanmış, uzman niteliğinde sayılacak kişilerle ön görüşmeler gerçekleştirilmiş, yörenin köklü esnaflarıyla, mahkeme sürecinde dava alan avukatla, Esnaflar Odası ve ilçenin yerel haftalık yayın yapan gazetesi ile konuşulmuş, notlar tutulmuştur. Ermenek Belediyesi, Çavuş Köyü Muhtarı, İlçe Gıda, Tarım Ve Hayvancılık Müdürlüğü ile yapılan görüşmelerden istatistikî veriler sağlanmıştır. Konya’da ise “Konya-Ermenekliler Kültür, Sanat Ve Dayanışma Derneği”nin başkanı ile ön görüşmede bulunulmuş, Ermenek ile ilgili kaynaklar elde edilmiştir.

Teorik kısımda ise önce Ermenek ile ilgili yazılı kaynaklar toplanmış, Mevlana Kalkınma Ajansının 2011 ilçe raporu ise ilçenin yakın tarihi açısından en detaylı hazırlanmış olan raporun bazı verilerine araştırmada yer verilmiştir. Çalışmanın kavramsal çerçevesinde ve barajlar bölümünde ise genel olarak konu ile ilgili literatüre yer verilmiştir.

Yapılan mülakatlar ise toplumsal değişim ve dönüşüm çerçevesinde yorumlanmıştır. Yorumlanırken mülakat yapılan kişilerin cevaplarından alıntılar yapılarak desteklenmiştir. Bütün bunların sonucunda ise hem sorular hem de verilen cevaplar teorik kısım ile birlikte değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TÜRKİYE'DE KIR'IN EKONOMİK VE TOPLUMSAL DÖNÜŞÜMÜ

1.1 Sosyal Yapı Ve Değişme

Sosyal yapı araştırmalarında kullanılan belli isimlendirmeler mevcuttur. Bunlardan biri de “geleneksel ve modern” toplum adlandırması ve ayırmasıdır. Bu ayırım arasında bir de geçiş halinde olan “yarı geleneksel” - “yarı modern” diyebileceğimiz toplum adlandırması da ekleyebiliriz. Nitekim değişim aşamasında olan pek çok sosyal yapıyı bu gruba koyabiliriz. “Değişik derecelerde de olsa sosyal yapı dediğimiz bu fonksiyonel bütünü her cephesi belirli yönlerde değişikliğe uğrar. Değişme sosyal yapının her tarafında zincirleme reaksiyonlar şeklinde kendini gösterir. Onun için her toplum, daima değişme halinde olmakla beraber, birbirine bağlı ve tabi müesseselerin, ilintilerin ve değerlerin her zaman denge halinde kaldığı bir sistemdir” (Kıray, 1964: 6).

Değişimi anlayabilmek için önce o yapının değişkenlerini, özelliklerini bilmek gerekir. Kıray’a göre bir sosyal yapının değişkenleri; “ekolojik bir komünite, mekanda belirli yeri ve biçimi olan bir yerleşme şekli ve kendine has özellikleri olan bir nüfus kompozisyonu, belirli bir sosyal örgüt ve bunlara bağlı bir sosyal değerler sistemi olarak dört grupta ele alınabilir. Birbirine bağlı ve tabi olan bu dört büyük değişkenler grubunda izlenecek farklı derecelendirme ve çeşitlenmeler de şöyle özetlenebilir: Ekolojik ilintilerin şekil ve hacmi, kurumların farklılaşma, ihtisaslaşma ve örgütlenme dereceleri, toplumda dışarıya açılma, dışarıyla ile bağlantı kurma, bütünleşme şekli ve miktarı, insan ilintilerinde herkesin birbirini tanıdığı, şahsi, yüz yüze temaslardan, anonim ve gayri şahsi rollere dayanan ilintilere geçiş derecesi, mahalli ve dini olma özelliklerinin kaybolma derecesi”(Kıray, 1964: 8). Ekolojik olarak bütün bir doğa ve insan ilişkisi temelde yer alan değişkendir. Öncelikle “toplumsal değişmenin olması için toplumla doğa arasındaki dengenin bozulmuş olması gerekir. Bu denge bozulduğu dıştan başka toplumların etkisiyle, doğa şartlarındaki değişmeyle veya iç işleyişin sonucu olabilir. Bozulan denge ya yeni kavramlaştırmalarla ya da eski var olanıyla çözülür. Bunun için de doğa kuvvetlerini daha da kontrol altına almak gerekir. Doğayı değiştirip, denetlemek için de yeni araçlar yapılır.

Yeni araç yapmakla ortaya çıkan teknolojik değişim insanla doğa arasında ki dengeleninceye kadar sürer. Bu arada dengesizlik sırasında sarsılan toplumsal yapı kendisini yeni üretim araçlarını yani teknolojik değişimin şartlarına uydurur (Akşit, 1966: 24). Kır yapısında olan değişim de en başta bu doğa ile olan ilişkiyle belirlenir. Bu ilişkide yeni teknolojik araçların yani o yapıya ait olamayan dış etmenler devreye girmesi ise o yeri dışarıya açık hale getirir. Nitekim kırsal yapılarda “toplumsal değişme söz konusu olduğunda siyasi-idari, ekonomik ve kültürel alanlarda köyün topluma bağlı oluşu, dikkatin dış etmenler üzerinde toplanmasına yol açar. İç etmenler ise köyün kendi yapısında yer alan etmenlerdir. İç etmenlerin etkisiyle toplumsal değişme sürecinin harekete geçmesi köylerde genellikle olağan değildir. Bunlar çoğunlukla topluluğun toplumsal değişmeye yatkınlığını artırır, dış etmenlerin etkisine hazır ve açık duruma getirirler. (Güçbilmez, 1972: 1).Dış etkenler ise çok çeşitlidir. Bu bir demiryolu olabilir, bir fabrikanın kurulması olabilir, ya da bir barajın yapılması. Burada o yerin dışarıya açıklığının oranı da önemlidir. Genelde ulaşım biçimleri de bunda etkilidir. Ulaşım ne kadar açık ve kolaysa o yerin şehirle olan bağlantısı, bütünleşmesi, değişimi de o kadar kolay ve bir o kadarda kendini hissettirir. Çünkü “araçlarda olan değişme, yani teknolojinin gelişmesi aynı emek birimiyle daha fazla ürün üretmeye yol açıyor ve emeğin üreticiliğinin bu yoldan artışı, artı-ürün üretimine götürüyor. Ve bu yeni artı ürünün verdiği olanaklarla toplum içinde yeni bir iş bölümü ve iş birliği düzeni ortaya çıkıyor. Önceden var olan toplumsal kurumlar da yapılarını bu değişime uyduruyorlar”(Akşit, 1966: 31). Böylece kırsal yapının başka bir değişkeni olan sosyal örgüt ve buna bağlı değerleri de değişiyor.

1.1.2 Geleneksellik Ve Modernleşme

Geleneksel kavramı, sosyolojik, felsefi ve dini açılarından tanımlansa da basit bir ifadeyle aslında şu genel-geçer olan “eski, geride kalan şeyler geleneksel yeni olan şeyler modern” algısı paylaşılmaktadır. Oysa geleneksel olan şey bir devamlılığı temsil eder ve kendi içinde gelenekselliğini devam ettirse de bazı değişimler yaşar. Değişimin ve dolayısıyla modernleşmenin önünde engel olan şey ise gelenek değil, gelenekten türeyen gelenekçiliklerdir. Değişim denildiğinde dikkat çekici bir nokta ise değişimin, genelde geleneksellikten modernleşmeye doğru olduğu varsayımdır. Dolayısıyla değişim gelenekselliği ortadan kaldırırken yerine modernleşme denilen toplum yapısını getirmektedir. Kırsal yapıdaki değişim resmine baktığımızda da dış etmen olarak giren

teknoloji ve getirdiği değerler modernleşmeyi getirmektedir. Marshall'a göre de "modernleşme pek çok farklı yolla başlatılabilen bir süreçtir, yine de en muhtemel olanı, teknoloji ve değerlerdeki değişimlerle başlatılmasıdır. Bu sürecin sonucunda kurumlar çoğalır, geleneksel toplumların basit yapıları modern toplumların karmaşık yapılarına dönüşür (Marshall, 1999: 509).

Doktora tezinde "GAP'tan önce Harran kasabasının sosyal yapısı"nı ve değişimini ele alırken İbrahim Kır, kasabanın değişimini anlatırken modernleşme sürecini şu tanıma göre anlatır: "Modernleşme, teknolojik gelişme, sanayileşme, kentleşme, tarımsal yapıdaki gelişme, eğitim seviyesinin yükselmesi, kitle iletişim araçlarının yoğun bir biçimde kullanılışı, halkın siyasal hayata katılımının yoğunlaşması ve sosyal hareketlilik gibi nedenlerle toplumda bir taraftan farklılaşma ve çatışmanın bir taraftan bütünleşmenin doğmasını sağlayan, faydalı ve zararlı yönleri olabilen, sadece batılılaşma anlamında olmayıp eski ve yeni yolların bir bileşimi olan, birçok ögenin karşılıklı etkileşim sonucu meydana gelen bir süreçtir"(Kır, 1992: 25). Kırsal yapıda teknolojinin önyak olduğu bütün bu öğelerde olan farklılıklar, modernleşme denilen yapıyı ortaya çıkarmıştır ve bu değişimin kendisidir.

1.2.3 Kırsal Alan

Bu kavramda, kırsal yerleşmeler tek tek değil bu yerleşmelerin de içerisinde yer aldığı mekan esas alınmakta ve bu alan çeşitli özelliklerine göre ayrılmaktadır. Fakat bu kavramda da zorluklar yaşanmaktadır. "Çünkü ülkeler kendi kırsal alanını tanımlarken, birbirinden farklı sosyo-ekonomik kriterleri kullanmaktadır. Bu tanımlamalarda kırsal, arazi parçası olarak ele alınıp, tarımsal deseni, arazi kullanımı, kentlere yakınlığı gibi kıstaslar göz önüne alınabilmekte, yine bu alanlar sosyo-kültürel özelliklerine bağlı olarak sosyal temsil, alışkanlıklar, ekonomik faaliyetlerde çeşitlilik, nüfus azalması ve göç olgusu gibi kriterler çerçevesinde değerlendirilebilmektedir"(Bakırcı, 2007: 23).

1.2.4 Kırsal Yerleşme

Kırsal yerleşme denilen şey işbölümünü olmadığı, ekonomisi tarıma dayanan, geniş aile türünün olduğu gibi bir tanımı varsa da bugün bu tanım tümüyle şehir dışındaki yerleri anlatan bir açıklama değildir. Ekonomisi tarım dışında olan, sadece hayvancılık yapılan ya da yarı hayvancılık yarı esnafılık, küçük ticaret, işletme sahibi olan, ya da arazisinin elverdiği ölçüde zorlamalarla parçalı tarım yapabilen ya da toprağını işleyen ve bunun

yanında arazinin elvermediği için hayvancılık yapan yerlerde kırsal yerleşme adı altında zikredilebilir. Verilerde il ve ilçe merkezleri dışında yer alan tüm bucakların, köylerin “kırsal yerleşme” diye geçmesi ise ayrı bir zorluktur. Zira bazı ilçeler kırsal yerleşme denilecek düzeydedir.

Kır yerleşmeleri kriterlerine bakarken nüfus özellikleri, idari fonksiyon, ve iktisadi fonksiyonlarına bakılmaktadır. Nüfus özellikleri ise; nüfusun miktarı, nüfusun yoğunluğu, nüfusun işgücü yapısına (istihdam) bakılmaktadır. Nüfusun sosyal yapısı gibi farklı alt unsurları esas alınmak suretiyle bazen sadece biri bazen de bir kaç birbiriyle bağlantılı olarak kullanılmaktadır. “Türkiye’de Cumhuriyet sonrası kır-şehir ayrımını ele alan ilk resmi belge olan “köy Kanunu”nda kriter olarak öncelikle nüfus miktarı tercih edilmiş görülmektedir. 1924 yılında kabul edilen ve Cumhuriyet döneminin, kırsal alana yönelik ilk ve en önemli yasal düzenlemesi olan **köy kanunu**; köyü ilk kez bir bağımsız organ olarak tanıması, bu yerleşmelere idari bir kimlik kazandırmak suretiyle onlara özel mülkiyet hakkı tanıması, yeni yönetimin kırsal alana veya köylere verdiği önemi teyit etmesi ve kararlılığını ortaya koyması yanında, kır yerleştirmelerine (köy) yönelik bir tanımlama getirmesi bakımından da ayrı bir önem taşımaktadır” (Bakırcı, 2007: 9). Köy kanununun 1.maddesinde köyü nüfus miktarı açısından tanımlarken “nüfusu 2000’den aşağı yerleşmeleri köy” olarak kabul etmekte, yine aynı madde sadece köyü değil kasaba ve şehirleri de nüfus miktarlarına göre sınıflamaktadır. Buna göre nüfusu 2.000 ile 20.000 arasında olan yerleşmeler “kasaba”, nüfusu 20.000’den fazla alanlara ise şehir olarak tanımlanır”(Bakırcı, 2007: 9).¹Aynı kanunun 2. Maddesinde; “camii, mektep, otlak, yaylak, baltalık gibi ortak malları bulunan ve toplu veya dağınık evlerde oturan insanlar bağ, bahçe ve tarlalarıyla birlikte bir köy teşkil ederler” denilmekte, 7. Maddesinde ise; “köy bir yerden bir yere götürülebilen veya götürülemeyen mallara sahip olan ve iş bu kanun ile kendisine verilen işleri yapan başlı başına bir varlıktır, buna şahsı manevi denir” ifadesi kullanılarak aynı zamanda köye özerk bir yapı karakteri kazandırılmıştır.”(Bakırcı, 2007: 9).

¹Buna göre araştırma alanı olan Ermenek ilçesinin nüfusu 10.000 civarı olup kasaba olarak nitelendirmekteyiz.

Coğrafyacılar ise ekonomik fonksiyon üzerinde durmaktadır. “Buna göre yerleşme noktasında yaşayanlar içinde faal nüfusun tamamı yahut büyük bir kısmı geçimini geniş anlamıyla topraktan sağlıyorsa o yerleşme noktası kırsal bir yerleşme, mesela köydür. Eğer tarım faal nüfusun geçim kaynakları arasında yer tutmuyorsa yahut hiç değilse yarıdan az bir oranda kalıyorsa geçim daha ziyade endüstri, ticaret, serbest meslek ve hizmetlerle sağlanıyorsa yerleşme noktası kentsel bir yerleşme veya kasabadır” (Bakırcı, 2007: 10).² “İdari bakımdan 2.000 ölçüsü resmen yürürlükte ise de, kırsal özellikten kentsel özelliğe geçiş için bir eşik olarak ele alınan ölçekler içinde 10.000 nüfus ölçüsü Türkiye gerçeklerine en uygun gittikçe güçlenen ve yaygınlaşan bir görüş niteliğindedir” (Bakırcı, 2007: 11). Nitekim Ermenek 10.000 civarında bir nüfusa sahip olup bu eşikte kalmaktadır. Ve şu an ki değişen yapıyı da birlikte göz önüne alırsak kırsallıktan kentselliğe geçişin eşikindedir.

Diğer belirleyici nokta **nüfus yoğunluğu** kriteridir. Kırsal şehrsel ayırımında nüfus yoğunluğu kriteri kullanılırken çeşitli nüfus yoğunluğu eşikleri esas alınmakta ve yoğunluk haritaları buna göre hazırlanmaktadır. Fakat hem ülkeler arası farklılıklar hatta bir ülkenin kendi içindeki farklılıklar nüfus yoğunluğunu belirlerken hangi ortak değer kullanacağını zorlaştırmaktadır. Sadece tek bir ülkedeki bölgesel farklılıklar bile bunun zor olduğunu göstermektedir.

Kır-şehir ayırımında çokluk kullanılan ölçüt ise **nüfusun iş-gücü yapısıdır**. “Tarla, bağ, bahçe tarımı, hayvancılık ve ormancılık faaliyetlerinin yaygın olduğu sahalarda yaşayan nüfusun sosyal niteliklerinde genel anlamda bir dışa kapalılık, geleneksellik ve dayanışmanın hâkimiyeti baskın sosyal karakterler olarak ortaya çıkarmaktadır. Bunun yanında belirtilen alanlarda yaşayan nüfusun iktisadi işlevleri, yaşam ünitelerinin yapı, şekil ve kullanımlarının oluşturulmasında ve karakter kazanmasında önemli derecede etkili faktörlerdir” (Bakırcı, 2007: 15).

Günümüzde değişen kırsal yapıya baktığımızda bu kriterler de bir çelişki yaratmaktadır. İş gücü yapısı çok az tarıma, hayvancılığa dayanan pek çok yer vardır ve bu yerleri hangi kritere göre kırsal yerleşme sayacağımız belli değildir. “Kırsal ve şehrsel

² Ermenek kasabasını ekonomik fonksiyon üzerinden düşündüğümüzde yarı tarım (tarla, bağ, bahçecilik) yarı ticaret hâkimdir.

kültürlerin iç içe geçtiği ve büyük nüfus gruplarının yer aldığı kasabalar vardır ve gittikçe artmaktadır. Bu topluluklar arasında bir çok kişi kırsal alanda yaşamakla birlikte bunlar tam anlamıyla şehrsel ekonomik sisteme entegre olmuşlardır. Bu nedenle ABD'nin şehir nüfusunu; metropoliten ve diğer şehrsel nüfus, kırsal nüfusu ise “kırsal-tarımsal ve kırsal-tarım dışı” olmak üzere ayırması yersiz değildir” (Bakırcı, 2007: 15). Araştırma konusu olan Ermenek kasabası da bunun örneklerindedir. Barajla büyük bir değişim geçirmesi bu yere dair kır-şehir ayrımını daha da belirsizleştirmiş, ilçenin hangi konumda olduğunu söylemek zorlaşmıştır.

Nüfusun sosyal yapısı sosyolojik kriterlerin başında gelmektedir. “Kendi içine kapalı, kendi kendine yeten izole olmuş, okur-yazarı az olan homojen toplumlar, kırsal topluluklar” olarak tanımlanmaktadır” (Bakırcı, 2007: 18). Araştırmaya konu olan Ermenek ilçesi ise bu kritere kısmen uymaktadır fakat okuma-yazma oranı yüksek olan bir homojen toplum özelliği göstermektedir.

1.2 Cumhuriyet Dönemine Geçişte Kır'ın Yapısı

Zafer Toprak 19.yüzyıl Osmanlı'nın tarımına dair şunu söyler: “19.yüzyıl Osmanlı tarımı dış pazar göstergelerine duyarlı, ülkenin iç ekonomik göstergelerinden kopuk, dış pazar için üretim yapan adacıklardan ve kendi yağıyla kavrulan, geçimlik ekonominin hâkim olduğu geniş bir hinterlandtan oluşur”(Toprak, 1988: 20). Cumhuriyet dönemine geçiş aşamasında toprak düzenindeki dengelerin değişmesi bütünüyle ülkenin sosyal, ekonomik yapısını da değiştirmiştir. “Kendi yağıyla kavrulan” diye tabir edilen halk kavramı geride kalmış olup ilk aşamada liberal politikalar yapılmaya çalışılsa da daha sonra devletçilik politikası dönemi başlamak zorunda kalmıştır.

Bu dönemler “devletçilik” siyasetinin yapıldığı dönemdir. “Devlet hem sermayedar-müteşebbis hem de çeşitli çıkarlar ve toplumsal gruplar arasında ara bulucu olmak gibi çift taraflı bir role sahipti. Sırası geldikçe devlet elindeki ekonomik gücü gruplardan birini desteklemek, öbürleri üzerinde ise baskı yapmak ve sınırlar koymak için kullanabiliyordu. Bu yüzden Türkiye’de özellikle savaş yıllarında izlenen ekonomik ve sosyal siyaset ifrattan tefrite giden ve durmadan değişen bir yapıdaydı”(Karpat, 2010: 187). Bu değişen yapıda toplumsal denge kurulamamış, gruplar, kesimler arasında her an değişebilecek bir ilişkiler ağı örülmüştü.

“1913 yılında derlenen bilgilere göre toprakların % 39’u çiftçi ailelerin, % 1’ini oluşturan beylerin, %26’sı ailelerin, % 4’ünü oluşturan toprak ağalarının ellerindeydi. Küçük ve orta genişlikteki aile işletmeleri toplamının % 87’sini oluşturmakta, ancak toprakların %35’ini işlemekteydi. Çiftçi ailelerin % 8’ide topraksızdı” (Geray, 2011: 25–26). “1927 sayımında 13,5 milyonluk Türkiye nüfusunun yüzde 83,7’sinin kırsal bölgelerde yaşadığı anlaşılmıştır. Bu köylü nüfusun tarımla uğraştığı açıktır. Aynı yıl yapılan tarım sayımı sonuçlarına göre de, çiftçi aileleri sayısı 1.751.239 olup, 9.145.000 nüfusu temsil etmektedir. Çiftçi aile sayısı ile tarım işletme sayısı hemen hemen eşittir. Bundan da küçük aile işletmelerinin egemen olduğu anlaşılmaktadır. Bütün ülkede tarım makine sayısı 15.711’den ibarettir. Çeki hayvanları 3,3 milyon dolayındadır” (Tunçay, 2010: 192–93). Bu yapı gösteriyor ki Türkiye bu dönemde ekonomisinde kıra bağımlı olduğu dönemdir. Sanayi ve hizmet sektöründe ise çok gerilerde olup hala Osmanlı’nın bağı olduğu tarım ülkesi özelliğini devam ettirmektedir.

Toprak yasası çıkıncaya kadar pek çok yasa yürürlüğe konulmuştur. Bu yasalarda “savaşın ve nüfus hareketlerinin neden olduğu gereksinimleri karşılamak amacı ağır basıyordu. Örneğin, 13 Mart 1924 günü ve 411 sayılı yasa, değiş tokuşa bağlı tutulmayan kişilerin hükümetin elinde bulunan terk edilmiş taşınmazların, düşman tarafından ya da gerektiğinde devletçe yıkılmış, yakılmış olan taşınmazların sahiplerine, kayıpları oranında dağıtılması öngörülüyordu. 1 Kasım 1937 günü T.B.M.M.’nin açılış konuşmasında da Atatürk, “ülkede topraksız çiftçi bırakılmaması gerektiğini, bundan da önemli olanın bir çiftçi ailesini geçindirebilen toprağın, hiçbir nedenle ve hiçbir yolla bölünmez nitelikte” olduğunu belirtmiştir. Ayrıca “büyük çiftlik sahiplerinin işletebilecekleri arazi genişliği arazinin bulunduğu memleket bölgelerinin nüfus kesafetine ve toprak verim derecesine göre sınırlamak lazımdır” demiştir” (Geray, 2011: 90–91).

Cumhuriyet döneminde köylüye yönelik önemli adımlardan biri ise 18 Mart 1924 günü 442 sayılı **Köy Yasası**’nın çıkarılmasıydı. “Köy yasının öngördüğü görevlerin ne ölçüde gerçekleştiğine ilişkin güvenilir bilgiler yoktur. Fakat türlü nedenlerle, köylere bırakılan görevlerin istenilen ölçüde yerine getirmede yetkililerce belirtilmektedir. 1929 dünya ekonomik bunalımının etkisiyle, yasanın uygulanması gecikmiş, araya ikinci dünya savaşı girmiştir. Savaş sonrası dönemde ise, köylerin yol, okul, su ve benzeri hizmetleri devlet tarafından ele alınmıştır. Bunda köy gelirlerindeki yetersizliğin etkisi büyüktür. Bugün köy gelirlerinin büyük bölümü tarıma ve ekonomik konulara değil, yönetim

giderlerine ayrılmaktadır. Köy personeli ve seçimle işbaşına getirilmiş organlar, eğitim bakımından yetersizdirler. Bu nedenle köy kuruluşları kalkınmaya yönelmemişlerdir” (Geray, 2011: 28–29) . Tarımda önemli değişikliklere yol açan ve tarım için temel değişiklik getiren şey ise Anadolu-Bağdat demiryolunun yapılması olmuştur. İletişimden yoksun ve dolayısıyla iç pazarında olmadığı Türkiye’de demiryolu politikası iç pazara büyük bir hareketlilik getirmiştir. Ulaşımın ve dolayısıyla iletişimin sağlanmasıyla birlikte diğer bir gelişmede sayısallaşma olmuş, yazılı ve sistemli veriler oluşturulmaya başlanmıştır. Tanzimat dönemindeki gelişmeler, 1926 medeni kanunu, borçlar kanunu mülkiyet düzenlemelerini getirmiştir. Özellikle toprakla ilgili tapu işlemleri yürürlüğe konmuş ve mülkiyet ve mirasla bölünmelerde düzenleme yapılmaya çalışılmıştır. Tapu kadastronun devreye girmesi toprak ve mülkiyet konusunda sayısal verilerle kesinlik ve düzenlilik getirmiştir.

Kurumsal-yasal gelişmelerden biri de aşar vergisinin kaldırılmasıdır. Üretimi kesintiye uğratan, köylüyü üretimden uzaklaştıran aşar vergisi iç pazarın dolayısıyla kırsal üretimin durgunlaşmasının en büyük sebeplerindendir. Köylünün en büyük yükü olan aşar vergisinin kaldırılması köylüyü en çok rahatlatan kanunlardan olmuştur.

Cumhuriyetin ilk yıllarında yapılan kurumsal düzenlemeler arasında kooperatifçilik hareketi ve kurulan ticaret borsaları vardır. Bu kooperatifler üreticiye destek çıkar ve iç pazarın oluşmasında yardımcı olurlar. Ticaret borsası kurulan bazı illerde kendi yörelerince kendi ürünleri-kaynakları işlenir. Fakat üretilen ürünlerin ara ellerde ucuza gitmesi, toptancı tüccarların köylü üzerindeki spekülâtif etkisi köylüyü üretimden soğutmuştur. Cumhuriyet’in ilk yıllarından beri var olan bu durum bugün hala geçerliliğini korumaktadır. Uygulama yapılan ilçede de üretilen ürünlerin piyasada pazarlık yapılmadan ara ellerde ucuza alınması köylüyü bezdirmiş, emeğinin karşılığını alamamaktan şikâyet etmiştir.

Bu dönem de tarımda en büyük desteği ziraat bankası sağlamıştır. Tarım bakanlığı 1938’de düzenlenen “Birinci Köy ve Ziraat Kongresi”nde ise; köy kalkınması ve tarımsal gelişme için girişilecek “milli seferberlikte”, “mali plan” için sağlanacak kaynaklar konusunda da bir çalışma yapılmıştır. Selahattin Kandemir tarafından, köyün toplumsal yapısı, yaşantısı ve ekonomik gereksinimleri dikkate alınarak “köy kalkınması hakkında

rapor” hazırlanmıştı. (Geray, 2011, 36) Fakat bu kongreden sonra ikinci bir kongre düzenlenememiştir.

“İzmir İktisat Kongresinde ise büyük toprak sahipleri aşarın kaldırılmasını, tarımsal eğitimin sağlanmasını, Ziraat Bankası kredilerinin arttırılmasını, köyde dirliğin gerçekleştirilmesinin, tarımın makineleştirilmesini savunmuşlardı. Tarımın kapitalistleşmesinden yana çıkıyorlardı. Banka kredilerinin yetişmediğinden, tefeci kredisinin yüksek faizli olduğundan yakınılıyordu. Çiftçi temsilciler kongrede eğitimin üzerinde çok durmuşlardı. Köy okullarının uygulamalı olması, yeni uygulamaların yayılması, çocuklara işbaşında çiftçiliğin öğretilmesi, aydın kişilerin köylerde yerleşmelerinin özendirilmesi gereği belirtiliyordu” (Geray, 2011: 29).

“Kongre’de tarımın köylü üretimi olduğuna, ticaret için üretim yapılmadığına, tarımsal üretimin düzenlenmesi zorunluluğuna değinilmiş üretimde kooperatifleşmeye gidilmesi önerilmiştir. Komisyon raporunda kooperatiflerin Ziraat Bankası eliyle kurulması konusunun genel kurulda ele alınması gereği belirtilmiştir. Kongre için işçi sınıfının önerdikleri ilkeler sıralanmıştır: Bunlardan öne çıkan dikkat çeken maddeler şöyledir:

- Az topraklı köylüleri birleşmeye teşvik etmelidir. Bu hususta hükümetin görevi, aynı mıntıka köylülerinin istihsal kooperatifleri etrafında çalışmalarını birleştirmelerini göstermektedir. Kurulması kararlaştırılan köy bankaları, bu kooperatiflerin ihtiyaçlarını uygun şartlarla karşılamalıdır. Her tarafta açılacak olan alım satım kooperatifleri böylece aracılarm elinden kurtaracaktır.
- Türkiye’de adaletsiz bir arazi dağılımı vardır. Memlekette mevcut hali araziden veya istimplâk edilen çiftliklerden yoksullara yer göstermek ve köy kominaları şeklinde işletme teşkil etmelerine yol göstermek icap eder.
- Garp sermayesinin son sistem çiftlikler kurarak köylülerimizi boğaz tokluğuna istismar etmesi kabul edilememeli, garp sermayesi yalnızca sanayi ve inşaat-ı nakliye hususlarında kullanılmalıdır.
- Ortakçılık ve yarıcılık usullerinin uygulanması yasaklanmalıdır.

- Hiçbir borca karşılık olarak köylünün toprağı ziraat aletleri ve hayvanları veya bir yıllık erzakının satılması mümkün olmamalı bunun için kanun yapılmalıdır.
- İlköğrenimi mecburi kılarak “köylünün cehaletten kurtarılmasına yardım etmelidir” (Geray; 2011: 30–31).

1.2.1 1945 -1980 Arası Türkiye’de Kır’ın Dönüşümü

Bu dönemde kırsal yerleşme istatistiklerine bakıldığında; “1946’da il, ilçe, bucak merkezleri, köy muhtarlıkları, mahalle, mezra, kom ve benzeri küçük topluluklarla birlikte 64,756 yerleşme birimi vardı. İkinci beş yıllık kalkınma planında kırsal yerleşme sayısının 65,277 olduğu, üçüncü beş yıllık kalkınma planında ise bunun 74,000 olduğu belirtilmiştir”(Geray, 2011: 104). Türkiye’nin bu dönemde toprak ve mülkiyet yapısına bakıldığında ise “kendi için üretim yapan köylerdeki mülkiyet yapısı çeşitli olmakla birlikte genel olarak iki türdür. Birincisinde toprak doğrudan doğruya toprak ağasının ve üretici köylü ya ortakçısıdır ya da ağanın verdiği yer içer. İkincisinde ise küçük toprak mülkiyeti vardır. Her aile elindeki ilkel üretim araçlarıyla sürebildiği kadar toprak sürer ve bütün ihtiyaçlarını kendisi üretir. Bunlar çoğunluk ya dağ köyleridir ya birçok köyü olan derebeyinin bunları bırakıp kendi çiftliğine çekilmesi ve diğer köyleri kendi başına bırakması sonucu doğmuştur ya da Adana’da olduğu gibi Yörükler pamuk üretimi yaptırmak için yerleştirilip eşit toprak verilmiştir” (Akşit, 1966: 60).

Cumhuriyetin kuruluşundan beri köylülüğe olan yaklaşım başta toprak bağlamında olmuştur. Tek parti döneminde köylünün kendi işleyeceği topraktan mahrum olduğu, bunu ortadan kaldırmak ülke ekonomisini geliştirmek için köylüye toprak dağıtılması politikalarının merkezinde yer almıştır. Böylece Çiftçiyi Topraklandırma Kanununu çıkarmaya karar vermişlerdir. Çiftçiyi topraklandırma kanununun ilk tasarısı “Çiftçi Ocakları” olarak planlanmıştır. Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun özü bu tasarıdadır. Toprak reformu sadece topraksız köylüye toprak dağıtıldığı düşünülerek söylenmiş, tarım reformu ise verim ve dolayısıyla üretimi amaçladığı için tarım reformu şeklinde kullanılmıştır. “Fakat toprak reformunun hem verimi, üretimi artırma gibi ekonomik yönü,

hem de topraksız ya da yeterince toprağı olmayan çiftçiyi topraklandırma gibi toplumsal bir yönü olduğu, genellikle benimsenmektedir” (Geray, 2011: 88). Başka bir görüşe göre ise Çiftçi Ocakları tasarısında üç amaç vardı: “Biricisi toprağın giderek bölünmesini önlemek, ikincisi bu statüdeki toprakları “meta” olmaktan çıkarmak, yani alınıp satılmasını, ipotek edilmesini, sık sık el değiştirmesini vs. önleyerek aslında pazar ilişkilerinin dışına taşımak; üçüncüsü “ziraatte köklü, emeğı ve mülküyle rahatça geçinen çiftçi ailelerinin iktisadi bir varlık olarak sürüp gitmesini sağlamak gibi sosyal ve ulusal düşünceleri” gerçekleştirmek. (Aktaran: Karaömerlioğlu, 2011:123).

“Yasa gereğince, 1945–1962 arasında yapılan uygulamalarda 798 bin dekarlık toprak kamulaştırılmıştır. Bunun için 8,8 milyon TL ödemiştir. Kamulaştırılan toprakların dağılışı şöyledir: Özel idarelerden 22.000.500 m², belediyelerden 367,375 Vakıflardan 600.165.486, Ziraat bankasından 594,000, Özel kişilerden 174.693.967. Dikkat edilirse, bunların büyük çoğunluğu kamu kuruluşlarının topraklarıdır. 1962 yılına değin, 5157 köyde, 360,353 aileye 18.067.668 dekar toprak dağıtılmıştı. Bunun içinden yalnızca 174,693 dekarı özel kişilerden kamulaştırılmış topraklardır. Bu çiftçiyi topraklandırma yasasına göre dağıtılan toprakların % 1’i bile değildir. Aile başına ortalama 50 da toprak düştüğüne göre, az topraklı çiftçi işletmeleri yaratılmıştır” (Geray, 2011: 91–92).

Bir diğer değişiklik tarımsal işletmelerin yapısındaki meydana gelen değişimdir. Bu dönemde en önemli değişiklik **1948 Marshall yardımı**dır. Bu yardımdan önce ve sonra makine öncesi ve sonrası diyebileceğimiz iki farklı dönem görülür. Osmanlı’dan sonra elinde toprağı olan halkın büyük bir kısmı toprakla uğraşmaya devam etti. Topraksız köylüye toprak dağıtımı yapıldı, başka pek çok yardım planları devreye sokuldu. Bunlardan en önemli yardım ise ülkeye giren makine olmuş ve kırsalda ve bunun tüm ülkeye yansmasıyla ekonomik ve sosyal anlamda değişim getirmiştir. Traktör çiftçinin yeni teknolojisi olmuştur. “Bu artış, ekili alanları da genişletmiş ve dolayısıyla toplam üretim artmıştır. Traktörün tarıma girmesiyle marjinal topraklarda çalışan küçük çiftçilerin rekabet olanakları ortadan kalktığı gibi, yarıcı, maraba, işçi olarak büyük çiftliklerde çalışabilme olanakları da sarsılmıştır. Böylece toprak-nüfus dengesi bozulan aileler kademeli bir biçimde kentlere doğru göç etmişlerdir” (Çivi vd., 1994: 857). İnsan emeğine olan ihtiyaç azalması kırsaldan şehre doğru göçle tarım işçilerini kentte sanayi işçisine dönüştürmüştür. Makine sayısı artmasına rağmen kırsal alanda işlenen alan büyük artışlar gösterememiştir. İstatistiklere baktığımızda “1965 yılı değerlerinde işlenen alan 23. 841

hektar iken 1984 yılında bu değer 23. 874 değerindedir. Sebze bahçeleri 1965 yılında bilgisi bilinemezken 1984 yılında 628 sayısı gösterilmektedir. Bağlar 1965 yılında 800 iken 1984 yılına gelindiğinde 625'e düşmektedir. Meyve ağaçlarının kapladığı alan 1965 yılında 862 hektar iken 1984 yılında 1 470' yükselmiş, zeytin ağaçlarının kapladığı alan 1965 yılında 643 iken 1984 de 816'ya çıkmıştır. Traktör sayısı 1965 yılında 54 668 iken 1984 yılında 556 781 olmuştur”(Tarım İstatistikleri Özeti, 1986: 1).

Çiftçiyi topraklandırma kanununa eklenen 17. Madde ise asıl toprak dengelerini bozacak maddedir: “Maddeye göre topraksız ya da az topraklı işçiler, ortakçılar ve kiracılar çok kolay bir şekilde işledikleri toprağın sahibi olabileceklerdi. Toprakları dağıtılanlar, kendi seçtikleri bir yerde dağıtılmaya esas tutulan miktarın üç katı kadar toprak alacaklardı. Türkiye gibi ortakçılığın yaygın olduğu bir ülkede bu maddeyle birçok büyük arazi sahibinin topraklarına el koymak mümkün olabilirdi” (Karaömerlioğlu, 2011: 124). Fakat bu madde pratikte uygulanamamıştır. Adnan Menderes, Cavit Oral gibi siyasetçiler bu maddeye muhalefet olmuşlar, özellikle Adnan Menderes köylünün toprak sorunu değil araç-gereç eksikliği sorunu olduğunu belirtmiştir. Daha sonra Cavit Oral'ın da Tarım Bakanlığına geçmesiyle bu madde tamamen gerçekleşme olasılığını yitirmiştir. Sonuç olarak şu anlaşılmaktadır bu reform getireceği ekonomik yarardan çok siyasi, toplumsal ve ideolojik olarak ele alınmış, tartışılmıştır. Zira yaratacağı en büyük toplumsal sonuç farklı sınıfların ortaya çıkması olacaktı ki buna da büyük toprak sahipleri izin vermedi.

“Yasa uygulamasının, planlı döneme girildikten sonra durdurulduğu, fakat 1967'den sonra yeniden başladığını belirtmek isteriz. Böylece 1947'den 1970 yılına değin 6700 köyde, 445,876 aileye toplam olarak 22,013,060 da. toprak dağıtılmıştı. Bu dönemde de aile başına düşen toprağın yüzölçümü ortalaması % 49,3 idi. Çiftçiye Topraklandırma Yasası'na karşı çıkanlar Demokrat Parti'yi kurmuşlardır”(Geray, 2011: 92). Demokrat partinin bu tutumunun arkasında olan, topraksızlık sorun değil düşüncesine baktığımızda ise bunun doğru olmadığını destekleyen bulgular belirtilmektedir. Hikmet Kıvılcımlı, İsmail Hüsrev Tökin ve Yahya Tezel'in köy araştırmalarındaki bulgularında Anadolu'da “ortakçılık” durumunun çok yaygın olduğu görülmektedir. Ortakçılık topraksız insanların başkalarının toprağında çalışması ve geçimini bundan sağlamasıdır. Yahya Tezel'in araştırmasına göre “Batı Anadolu'da %21, Akdeniz'de ise %33 civarında topraksız köylü mevcuttu. Akdeniz bölgesindeki ortakçıların %20 olduğu düşünüldüğünde bu önemli tarım

bölgesinde köylü nüfusun yaklaşık %55'i topraksız ya da az topraklı kategorisine giriyordu”(Tezel, 1994: 293–295). İsmail Hüsrev Tökin ise ortakçılığın hem ilkel olduğunu hem de sömürülme aracı olduğunu söylüyordu. “Ama onlar için asıl can alıcı nokta ortakçılığın proleterliğe benzemesiydi. Ortakçılığın evrileceği biçim giderek kırlarda işçi sınıfı benzeri salt emeğiyle geçinen topraksız insanların çoğalmasını getirebilecekti ki bu sakınılması gereken bir olguydu” (Karaömerlioğlu, 2011: 136).³

Teknolojinin kıra girmesi, insan emeğine olan ihtiyacın azalması, Türkiye'nin sosyal, ekonomik yapısını değiştirecek olan **nüfus yapısı**'nın dengesini bozmuştur. 1950'lere kadar kentte ve köyde yaşayan nüfus değişken değil istikrarlı şekilde gitmekteydi. Fakat 1950'lerden sonra Türkiye'de uygulanan politikalar nüfusun dengesini değiştirmiş, kent nüfusu artmaya kır nüfusu düşmeye başlamıştır. Kentlere göç ile tarımdan bir çıkış başlamış tarım dışı alanlara doğru nüfus kaymaya başlamıştır. Eski köy muhafazakârlığı yerini biraz daha serbest yaşama bırakmaya başladı. “Ekonomik ilişkilerin değişmesi yeni tip sosyal bağların doğmasına sebep oldu. Köylüler, köy topluluğu içinde fazla bir direnmeyle karşılaşmadan, şehir adetlerini ve kıyafetlerini kendiliklerinden kabul etmeye istekli görünüyordular. Küçük köyler de birbirleriyle birleşerek veya daha büyük köylerin bir parçası haline gelerek ortadan kalkma yoluna girdiler. Bununla beraber köylülerin, hayat şartlarından doğan görüş ve istekleri, siyasette ifadesini bulacak ve bu görüş ve istekler partiler tarafından ele alınarak günlük siyaset çerçevesi içinde etkisini gösterecektir”(Karpat, 2010: 197–98).

Kentlere nüfusun kayması eğitim hizmetlerinde de değişiklik yaratmıştır.“ Türkiye'de kırsal kesime devlet eliyle giden ilk hizmet eğitim hizmetidir. Eğitim hizmetlerinin yaygınlaşması 1950'li yıllara rastlar. 1934'te köylerin % 14'ünde okul varken 1980'lerin başında okulu olmayan köy kalmamıştır. Yine, 1935'de kırsal kesimde erkeklerin %17'sinin kadınların ise, yalnızca % 4'ü okur-yazar iken bu oran 1965'de erkek nüfus için % 54.61, kadın nüfus için de % 22.92'ye yükselmiştir. 1985'de bu oran daha da artmış ve erkek nüfusun % 70,7'si kadın nüfusun % 59,6'sı okur-yazar olmuştur” (Çivi vd., 1994:861). Kırsal kesime eğitim hizmeti götürülmeye çalışılmış, bunun içinde **Köy Enstitüleri** kurulmaya başlanmıştır.

³Nitekim araştırmamıza konu olan İç Anadolu ve Akdeniz arasında geçiş kasabası olan Ermenek'te de ortakçılığın yakın dönemlere kadar yaygın olduğu görülmekte ve kendi geçimliği konusunda temel tarım ilişkisini oluşturmaktadır.

1971 darbesinden sonra ise tarım konusunda yasalar çıkarılmaya devam etmiş, örneğin 1973'te 1757 sayılı "Toprak Ve Tarım Reformu Kanunu" çıkarılmıştır. Yasaya göre, "toprağın verimli biçimde işlenmesini; topraksız ya da topraklı ailelerin yeter gelirli işletmeler durumuna getirilmesi için topraklandırmayı, donatmayı, desteklemeyi, örgütlemeyi, bu amaçla kooperatifler kurulmasını, kiracılık ve ortaklığın düzene sokulmasını, parçalanmış toprakların toplulaştırılmasını, parçalanmayı önlemeyi, örnek köyler kurmayı, kaynakların korunmasını, geliştirilmesini amaçlamaktaydı" (Geray, 2011: 98-99) .

Kırsal alandaki en büyük değişim dinamiğini getiren parametre ise **ulaşım** olmuştur. "Demiryollarının, limanların yapılışı ile dışa bağlanan tarımsal ekonomi, tütün, pamuk gibi bazı endüstriyel bitkilerin üretiminin artmasına yol açmıştır. Fakat cumhuriyet dönemine değin Türk köyü pazar için üretim yapan, örgütlenmiş ve modern çiftçiliğe geçmiş bir birim değildi. Bu nedenle köy, bir komün ekonomisinin niteliklerine sahip olmadığı gibi, yerel özerkliğe, zengin akçal kaynaklara da sahip değildi"(Geray, 2011: 25). Ulaşım ile birlikte hem eğitim alanında hem sağlık hem altyapı ve girdi kullanımlarında değişim yaşanmıştır. Bunun sonucunda da aile kurumunda bir takım değişimler yaşanmaya başlamış, bütünüyle kırsalda toplumsal değişim başlamıştır. "Şehir ile köy arasında bağlantı sıkılaştıkça, köyün şehirle bütünleşmesi ilerledikçe köy daha çok dışa açılır, daha çok dışa bağımlı olur. Tarımdan ayrılan zanaatların şehirde sanayiye dönüşmesine koşut olarak köy tarımsal üretimde uzmanlaşır. Üretim çiftçinin öz ihtiyaçlarını aşan miktarlarda yapılmaya başlar hatta pazardaki kimliği belirsiz tüketicinin ihtiyaçları tamamıyla tarımsal üretimin amacı haline gelir. Tarım işletmeleri pazar için çalışan, üründe uzmanlaşmış çağdaş teknolojiyi kullanan muhasebe esaslarına uyan işletmelere dönüşür. Şehirde ve köyde görülen bu değişimler, köydeki yaşama biçimini de etkiler. Köydeki yaşama biçimi şehirli özellikleriyle donanırken kendi geleneksel niteliklerini yitirir. Feodal toplumdan kapitalist topluma geçiş süreci içinde köy şehirleşir. Şehir köyü eriterek yavaş yavaş ortadan kaldırır"(Güçbilmez, 1972: 3).

1.2.2 1980 Sonrası İle Kır'a Giren Endüstri

"1980 sonrası gündeme gelen pazar ekonomisi uygulamaları ilk aşamada tarımsal üretim faaliyetlerine pek fazla yansıtılmamıştır. Korumacılık olarak adlandırılabilir bir

takım uygulamalar tarımsal üretimi desteklemek amacıyla sürdürülmüştür. Ancak dünya pazarlarına açılma, gıda sanayi yatırımlarının giderek artması, bütçe baskısı ve nihayet uluslar arası kuruluşların baskıları hükümetleri tarımsal üretime verilen desteği giderek azaltmaya yöneltmiştir. Buna yine aynı yıllardan itibaren gelişmiş ülkelerde başlayan, doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir kaynak kullanımı konusundaki gelişmelerin doğal olarak Türkiye tarımını etkilemesi de eklenince tarımsal üretim daha da zorlaşmıştır” (Bakırcı, 2007: 166).

1980 sonrası hem ekonomi hem siyasi açıdan radikal politikalar hızlanmış, neoliberal zihniyet bütünüyle devlet politikası haline gelince iç pazardan ziyade dış pazara dolayısıyla küresel bir pazara entegre olma çabası yaşanmıştır. “Hem ABD ve Avrupa Birliği’nin hem de kalkınmacı devletlerin, iç pazara yönelik korumacı önlemlerden vazgeçmesi gündeme geldi. Bu projeye göre tarım ürünlerinde ticaret artacak; ithalatın sınırlandırılması, tarımsal ürün fiyatlarının yüksek tutulması ve üreticilerin çeşitli girdi sübvansiyonlarıyla desteklenme politikaları terk edilecekti. Yani tarımda küçük üretici bir yandan ticaretin serbestleşmesi, bir yandan da sermayenin tarıma nüfuz etmesiyle piyasanın çalkantısıyla karşı karşıya gelecekti” (Keyder ve Yenal, 2013: 37). Özellikle “Türkiye gibi mali imkânları kısıtlı ve uluslar arası kuruluşların baskılarına direnç gösterememiş ülkelerde, piyasa aktörlerini ve önceliklerini merkezine alan iktisadi ve siyasi dönüşüm görece daha süratli ve yoğun yaşandı. 1980 sonrası döneme damgasını vuran çeşitli yasal ve siyasi değişikliklerle ulusal kalkınmacı dönem boyunca tarım ve gıda sektöründe kademeli bir şekilde oluşmuş düzenleme rejimi ve bu rejimi belirleyen temel ilkeler ve siyasalar ya kabuk değiştirdi ya da yürürlükten kalktı”(Keyder ve Yenal, 2013: 49–50).

“Türkiye’de seçime dayalı bir rejim olması köylülerin pazarlık gücünü daha da yükselttiği için, istisnai dönemler haricinde devlet politikalarının tarımı kayırdığını söyleyebiliriz. Ancak 1980 sonrasında tarımı ve köylüleri tamamen piyasanın mantığına terk etmek gibi bir düşünce tarzı güçlenmeye başladıysa da hiçbir hükümet böyle yüzde yüz neoliberal bir yaklaşıma cesaret edemedi” (Keyder ve Yenal, 2013: 37). Dışarıdan uygulamalara karşı köylü zaman zaman tepkilerini göstermiş, örneğin 1965 yılında toprak sahiplerine karşı bir takım köylü hareketleri baş göstermiştir. “Gazetelerden izleyebildiğimizce 1970 yılı sonunda 146’yı bulmuştur. 1967’de 10, 1968’de 13, 1969’da 27, 1970’de 96 köylü hareketi olmuştur” (Geray, 2011: 97–98). Son yıllarda da bu köylü hareketlerinden biraz daha farklı örgütlenmeler görülmektedir. Bu sefer tepki serbest

piyasanın getirdiği dalgalara karşı köylünün kendini koruyamaması üzerinedir. “2000’li yıllarda farklı tarımsal sektörlerdeki çiftçilerin ve tarım işçileriyle ilgili sorunlarla uğraşmak için kurulan Üzüm-Sen, Zeytin-Sen ve Çay-Sen sendikalarının bir araya gelerek 2008 yılında oluşturdukları bu şemsiye örgüt bugüne kadar birçok alanda faaliyet yürüttü. Çitf-Sen kuruluş bildirgesinde özellikle son dönemde global şirketler ve uluslar arası kuruluşların hegemonyası altında tarım sektöründe yaşanan yeniden yapılanmaya vurgu yapıyor: dünyanın yeniden yapılandırıldığı süreçte Türkiye tarımı tahrip ediliyor, çiftçiliği ortadan kaldırıp yerine şirket tarımcılığını ikame edecek ekonomik, sosyal, politik adımlar atılıyor. Azgelişmiş ülkelere kabul ettirilmeye çalışılan politikalar; tarımsal ürün ve girdi piyasalarındaki destekleme alım, destekleme ve sübvansiyon gibi müdahalelerin tasfiyesidir. Bu tasfiye aslında çiftçilerin tasfiyesidir”(Keyder ve Yenal, 2013: 44–45).

“Özellikle son yıllarda devletin ve kimi şirketlerin kırsal bölgelerdeki enerji, turizm ve madencilik yatırımları bu süreci hem hızlandırıyor hem de derinleştiriyor. Dünyada başka yerlerde olduğu gibi, meralar, otlaklar, ormanlar ve nehirler süratle “ortak kaynak” olma özelliklerini kaybediyor ve özelleştiriliyor. Hemen hemen her bölgede barınma, beslenme, ısınma, sulama, hayvan otlatma gibi hem yaşama hem de üretme anlamında köylülerin çok önemli ihtiyaçlarını ortak doğal kaynaklar madencilik, enerji, turizm şirketlerinin eline geçiyor”(Keyder ve Yenal, 2013: 45–46). Bahattin Akşit ve Çağlar Keyder 1980’li yılların başında yaptıkları farklı köy araştırmalarında, Türkiye’de kırsal bölgelerin dönüşümünde bölgesel farklılıklara dikkat çekmektedir. “Bunun önemli bir nedeni pazarın farklı bölgelere farklı zamanlarda nüfuz etmiş olmasıdır. Karadeniz bölgesinin sahil şeridinin bazı bölgeleriyle birlikte Akdeniz ve Ege kıyıları nispeten daha erken bir dönemde pazarla bütünleşmiş ve buralardaki köylüler küçük meta üreticilerine dönüşmüştür. İç bölgelerdeki köylerde de 1960’lardaki ekonomik büyüme ve teknolojik kazanımların ardından ulusal pazar için genelde tahıl üreten çiftçiler olmuşlardır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde, kırdaki hanelerin sosyo-ekonomik açıdan hayatta kalması giderek imkânsız hale geldiği günümüze kadar daha ziyade içe kapalı geleneksel köylülük koşulları hüküm sürmüştür”(Keyder ve Yenal, 2013: 53).

1985–1989 arası beşinci beş yıllık kalkınma planında Türkiye-Avrupa Topluluğu ile ilişkiler hızlanmış, bölgesel kalkınma projeleri öne çıkmaya başlamıştır.

1990–1994 dönemi altıncı beş yıllık kalkınma planının da ise, “kırsal alana ilişkin olarak; bu alanda mahalli hizmetlerin verimliliğini artırmak için ilçe özel idarelerinin kurulacağı, küçük belediyeler ve köy idarelerinin güçlendirilmesi yönünde hazırlık çalışmaları sonuçlandırılacağı, kırsal kesime dinamizm kazandırmak amacıyla “kırsal alan planlama” yaklaşımı çerçevesinde hizmetlerin ve tarıma dayalı sanayi yatırımlarının merkez köy ve kasabalara yönlendirilmesinin destekleneceği ifade edilmiştir” (Bakırcı, 2007: 179).

“Bu dönemde kırsal alan göstergelerinde de önemli değişimler yaşanmıştır. 1990 yılında yapılan sayıma göre kırsal nüfus % 41’lik oranla ağırlığını önemli ölçüde kaybetmeye başlamış ve bir önceki döneme göre (1980’de %56) oransal olarak büyük bir azalış göstermiştir. Bu değişim tarımsal istihdamda da belirgin olarak ortaya çıkmış, 1980’de %54 olan tarımsal istihdam 1990’da % 48’e gerilemiştir. Belirtilen dönemde tarımın GSMH’deki payı da % 16’ya düşmüştür”(Bakırcı, 2007: 181).

1996-2000 dönemi yedinci planda ise küreselleşme ve dışarıya entegre olma dikkati çekmektedir. Bu dönemde kırsal sanayi kavramı kullanılmaya başlanmış ve toprak-su kaynakları beraber planlama dâhilinde yapılmaya başlanmıştır. “Toprak ve su kaynaklarının kullanımının planlaması ile yönetimi konusunda ülke genelinde belirlenmiş kapsamlı bir politika bulunmadığı, toprak ve su kaynakları potansiyelinin tespitine ilişkin veri toplama, etüd ve araştırma çalışmalarına yeterince önem verilmediği, sınırlı olan toprak ve su kaynaklarının tahsis, kullanım ve yönetimine yönelik yeterli mevzuatın bulunmamasının doğal ve ekonomik kaynakların israfına yol açtığı belirtilmiştir”(Bakırcı, 2007: 185).

Bölgesel planlamalar arasında “Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı”(DOKAP), “Doğu Anadolu Projesi Ana Planı” (DAP) gibi planlar yapılmıştır. Özellikle dağlık kesimlere olan kalkınma projeleri yoğunluk kazanmıştır.

2001–2005 arası sekizinci beş yıllık kalkınma planında ise yine toprak ve su kaynaklarına olan vurgu dikkat çekmektedir. “Kırsal altyapının oluşturulması kapsamında; toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesine yönelik tarımsal altyapının yaygınlaştırılması, kaynakların yönetimi ve etkin kullanımına dair çalışmaların yapılmasının önemini korumakta olduğu, bu nedenle kırsal altyapı hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve etkinliğinin artırılmasında merkezi kamu kuruluşları, yerel yönetimler ve sivil toplum

örgütlerinin eşgüdüm içinde çalışmalarının sağlanacağı ifade edilmiştir” (Bakırcı, 2007: 202).

Bu dönemde pek çok projeler hazırlanmış ama hala uygulamaya geçmeyenleri vardır. Sivas-Erzincan Kırsal Kalkınma Projesi, Gümüşhane-Bayburt-Rize Kırsal Kalkınma Projesi, Mesudiye Köy-Kent Projesi gibi projeler hazırlanmıştır.

Bu dönemde Avrupa birliğine uyum sürecini hızlandırma ve Ortak Tarım Politikasına uyum için kısa, orta ve uzun vadede yapılacaklar planlanmıştır. Bunların yapılması ve “Türkiye’nin katılımı ile AB tarımsal alanı 39 milyon hektar aratacaktır (AB tarımsal alanının % 23’ü). Tarımsal üretimde önemli bölgesel farklılıklarımız vardır. Ülkemizde çoğunu ailelerin oluşturduğu 3 milyon tarımsal işletme bulunmaktadır (AB’de ise 13 milyon). Türkiye’de ortalama işletme büyüklüğü 6 hektar, AB’de ise 13 hektardır. Tarım ve tarımsal gıda İşletmelerinin rekabet gücü genellikle AB ortalamasından düşüktür. Ölçek, verimlilik, vb. konularda ciddi tedbirler geliştirmemiz zorunludur”(Yılmaz, 2008: 87).

2007–2013 dönemini oluşturan dokuzuncu kalkınma planı ilk defa yedi yıllık olmak üzere hazırlanmıştır. Bu planda “tarımsal ve kırsal kalkınma faaliyetleri konusunda geleceğe yönelik beklenti ve perspektifler üzerinde de durulmakta, **Tarımsal Yapının Etkinleştirilmesiyle** ilgili olarak; gıda güvencesinin ve güvenliğinin sağlanması ile doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı gözetilerek, örgütlü ve rekabet gücü yüksek bir tarımsal yapı oluşturulacağı, üretimin talebe uygun olarak yönlendirilmesini sağlayacak politika araçları uygulanırken, Türkiye’nin AB’ye üyeliği sonrasında birlik içinde rekabet edebilmesi için tarımsal yapıda gerekli dönüşüme öncelik verileceği ileri sürülmektedir” (Bakırcı, 2007: 270).

“Günümüzdeki “tarım sektörünü” toprak sahipliği, tarımsal sermaye ve emek üçgeni etrafında ortaya çıkan toplumsal ilişkilerden ve farklı ölçeklerde tarımsal işletmelerden ibaret bir toplam olarak göremeyiz. Girdileri, çıktıları, sermayesi ve emeğiyle, tarım artık bütünleşmiş ve karmaşık bir kapitalist dünya ekonomisinin bütünsel bir parçası olmuştur”(Keyder ve Yenal, 2013: 38). Bu bütünleşme ise tarım sektöründe belirsizlik ve güvensizlik duygusunu getirmiştir. Devlet desteğinin çekilmesi, piyasaya liberal ve neoliberal politikaların hâkim olması kırsalı boşluğa düşürmüş, serbest piyasanın zorlu koşulları altında tek başına bırakılmıştır. Neoliberal politikaların her gün ne getireceği

bilinememekte dolayısıyla güvensizlik duygusu yaşanmaktadır. Bu belirsizlik ve güvensizlik bütün dünyaya yayılmakta ve tarımsal yapılar bozulmaktadır.“Gelişmiş ülkelerde dâhil tarımsal işgücü hem mutlak olarak azalmakta, hem de oransal olarak azalmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de tarım kesimindeki işgücünün diğer sektörlerle iten diğer dinamiklere bakıldığında bunların, kırsal kesimdeki nüfusun baskısı, toprak dağılımındaki dengesizlik, gizli işsizlik, eksik istihdam, yoksulluk, mekanizasyon düzeyinin artışı, sosyal olanakların ve altyapının yetersizliği ile kentsel yaşamın çekiciliğinden ileri geldiği ortaya çıkmaktadır” (Yıldırak ve Gülçubuk, 1994: 851).

Diğer yandan günümüzde köy ve tarım, genelde ise kırsal, gıda alanı üzerinden daha çok konuşulur duruma gelmiş, özellikle GDO ve doğal beslenme etrafında bir kırsal bakış gelişmektedir. Ve bu bakış açısıyla köy “şimdilerde yüksek ekonomik ve kültürel sermayeye sahip toplumsal sınıflarda ve zayıflama rejimi yapanların gündelik hayatında beslenme üzerinden prim yapıyor”(Özensel, 2013: 35). Sadece yemek alanında değil gezici alanlarında da programlar yapılmakta ve bunun üzerinden köylülüğün biteceği tezleri konuşulmaktadır. Bunun dışında hala kırsal yapısının değişen yapısı, değerleri, emeği ve parçalanmışlığı, toprak yoksunluğu hatta yerin yurdun eksikliği, küresel pazarın altında, küresel bazda projeler yapılmasıyla devam etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KALKINMA ARACI OLARAK ENERJİ, BARAJLAR VE KARAMAN ERMENEK ÖRNEĞİ

1990 Ekim ayında Türkiye V. Enerji Kongresi yapılmış ve birçok karar alınmıştır. “daha önceki kongrelerde büyük HES’lerin yapımı öncelikli konu olarak ele alınmasına karşın, V.Kongre’de küçük hidroelektrik potansiyelinden de yararlanılmasına hız verilmesi önerilmiştir. Avrupa Topluluğu (AT) ile bütünleşme sürecinde enerji alanındaki her türlü çalışmada AT’ye uyum sağlayıcı önlemler alınmasının yanı sıra, enerji-toplum, enerji-teknoloji ve enerji-çevre ilişkilerinin göz önün de tutulmasının da önerildiği kongrede ilk kez Türkiye’de enerjiye bağlı çevre sorunlarına gerekli önemin verilmesi gündeme gelmiştir”(Uğurlu, 2009: 222).

2.1 Suya Dayalı Enerji Politikaları

Son yıllarda dünyada neoliberal, kalkınma politikaları bütün bir ekolojik düzeni bizzat kontrol etme güdüsünü taşımaktadır. Bir yandan çevreciliğin reklamları yapılırken bir yandan bu çevrenin hoyrat bir kullanıcısı olma ya da çevreyi metalaştırma çelişkisi göstermektedir. Bu çelişkiyi saklayan şeyde “kalkınma-gelişme ve sonucunda büyüme” sözcüğü olmaktadır. Kalkınma ile büyüme kavramları ayrı tanımlanmakta ise de aynı şeyleri anlatmamaktadır. Büyüme; sermayenin genişlemesi ve artı ürün iken kalkınma; yeni üretimler ortaya bulmak ve koymaktır. Bu yeni üretim sonucunda da ekonomik sermayenin genişlemesini sağlamaktadır. Başka bir tanıma göre ise kalkınma kavramı “az gelişmiş ülkelerin insanlık tarihinde daha önce hiçbir uygarlığın başaramadığı bir şeyi başarmış olan batıyı izlemesi; piyasa sistemini temel esas kabul ederek sermaye, sanayi ve teknoloji konusunda batılı standartları yakalamak için gelenekselden moderne geçiş yapması; bu geçişin iktizası olarak, davranış kalıplarını ve yaşam tarzını geliştirmesi” şeklinde izah edilegelmektedir” (Polat, 2004: 64). Kalkınma yolu ile gelişmeye olan inanç her alana yayılmakla birlikte daha çok geç kapitalistleşmiş ve kapitalistleşmekte olan ülkelerde siyasetin ve ekonominin ana başlığını oluşturmuştur.

Kalkınma amacıyla yeni üretim sağlamak ve sermayeyi oluşturmak ve geliştirmek için ülkeler geri kalmış bölgeye, o bölgeden elde ettiği kamu gelirinden daha fazla bir harcama yaparak, ilave bir artı değer ve satın alma gücü sağlayabilecek ve böylece satın alma gücü nedeniyle bir canlanma başlayacaktır (Ildırar, 2004: 26). Bu canlanmayla, bölge dışı ve iç dinamikler harekete geçirilmiş olacaktır.

Kapitalizmin 1970'lerden itibaren krize girdiği pek çok yazarca söylenmiştir. "1970'li yıllarla başlayan dönem umut ve umutsuzluğun iç içe geçtiği, az gelişmiş ülkelerin sanayileşme düşünüyü gerçekleştirdiği ancak bu düşün bir tür kâbusa dönüştüğü yıllardır" (Dikmen, 2011: 219). Kapitalizmin krize girmesi demek ise metalaşmada sıkıntı yaşaması demektir. Bu nedenle metalaştırılacak alanlara yönelmesi için çalışmalar yapılmakta ve belli başlı yöntemler bulunmaktadır. Kalkınma ideali de bunlardan biri olmuş ve dünya ölçeğinde de bunun adı neoliberal politikalar olmuştur. Bu politikaları, geç kapitalistleşmiş ülkeler uygulamada birinci sırada yer almıştır. Türkiye'de dışa açılan süreçte bu politikaların uygulayıcısı olma yönünde stratejiler üretmiş ve son zamanlarda dağlık, kırsal alanlara yapılan pek çok proje bunun sonucu olmuştur.

Değişim gücüne bağlı olan metalaşmanın sonunda ortaya çıkan para değeri ise kalkınma için kullanılan bir değer haline getirilmiştir. Bu kalkınma başlığı adı altında Türkiye'de de enerjiye dayalı, doğal kaynaklar aracılığıyla kalkınma temalı projeler, çalışmalar yürütölmeye başlanmıştır. Özellikle bazı dağlık alanlara yönelik kalkınma politikaları dikkat çekicidir. Bu kalkınma politikaları doğa üzerinden hatta bizzat doğaya yönelik yapılmakta olduğu pek çok çalışmadan anlaşılmaktadır. Özellikle dikkat çeken bu politikalardan biri de suyla ilgili yapılan çalışmalardır. Dünyada özellikle son yıllarda artan baraj yapımı genelde su konusuyla ilgili, -büyük eylemler, protestolar eşliğinde- Uluslararası büyük zirveler yapılmış ve olumlu sonuçları içeren, çevreyi korumaya yönelik bir kararlar dizisi çıkmamıştır.

Türkiye'de 1950'lerden bu yana belli aralıklarla kongreler düzenlenmiş, yıldan yıla bir enerji bunalımı süreci ortaya çıktığı ve bunun için doğal kaynakların araştırılması yönünde faaliyetlere geçildiği görölmüştür. Daha çok nükleer alanda çalışmaların yapılmasının yanında hidrolik ve termik santraller öne çıkmıştır. Bu nedenle kaynağı doğal kaynak olan yeni sermaye biçimi ortaya çıkmış, doğa temelli bir ekonomiye doğru gidilmeye başlanmıştır. 1994 yıllarına gelindiğinde ise kongreler de enerji çalışmaları daha

da genişletilmiş, her türlü doğal kaynak değerlendirilmeye alınmış, ar-ge çalışmaları yoğunlaştırılmış ve özelleştirmede adımlar atılmaya başlanmasına dair sunumlar yapılmıştır. 2000’li yıllara doğru ise özelleştirme, serbestleştirmeler artmış yeni stratejiler geliştirilmiştir.

Bugünkü kalkınma politikalarının büyük bir kısmı hızla doğanın metalaşmasına yardım etmekle birlikte pek çok şeyi ruhandan ayırıp sırf ona meta olarak bakma anlayışı yerleştirmektedir. Öncelikle insanın temel ihtiyaçlarının meta haline gelmesi –tabiri caizse- kapitalizmin kurnazlığıdır. Kapitalist sistemin, insanları buradan sıkıştırması onun hayatının devam etmesinin kaynağıdır. Temel ihtiyaçlarımızdan biri olan su da bunlar arasına girmiştir.

Suyun meta haline gelmesi suyun bütün kendine has varoluşunu değiştirdi. “Suyun metalaşmasında, biri, suyun kendisinin nihai bir kullanım değeri, bir ürün olarak piyasada alınıp satılabildiği; diğeri ise suyun başka metaların üretim süreçlerine meta formunu almış bir hammadde olarak katıldığı birbiriyle özdeş fakat farklı iki durum söz konusudur” (Yılmaz, 2009: 83). Doğada kendi halinde bırakılan kaynaklarda kıtlık sorunu fazla olmazken insanoğlunun o kaynağa el atıp onu sermaye olarak kullanıp arkasından başka sermayeler üretmesi o kaynakta sorun yaratmaya başlamaktadır. Kaynağın hem değerini arttırmakta dolayısıyla değerlendirildiği için fiyatı artmakta ayrıca el attığı için de ayrıca bir değer kazandırıp fiyat artmaktadır. Böylece hem o kaynağın kendisi kıtlaşmış gibi gözükmekte hem de ayrıca kıtlık yaratmakta. Bu durumda kıt kaynak metalaşmış olmaktadır. “Su hizmetlerinin kamu sektörünün kontrolünden çıkıp metalaşmasının arkasında suyun kavramsallaştırılmasındaki dönüşüm yatmaktadır. Suyun bir ‘hak’ değil ‘ihtiyaç’ olarak tanımlanması suyun metalaşması ve özelleştirilmesini meşrulaştırmaktadır” (Kartal, 2009: 67) .

Başta söylediğimiz gibi insanların temel ihtiyacı olan şeylerin kapitalizmin eline geçirmesi ve bunu kıtlaştırması kaçınılmazdır. “İhtiyaç” her zaman “ihtiyaç niteliğini” barındırdıkça kendinde kıtlık özelliğini de ya da olasılığını da taşır. İhtiyaç ve kıtlık ayrılamaz bir ikilik durumuna gelmiştir. Hak değil de ihtiyaç haline getirilmesi metalaşmanın olmazsa olmazıdır. Yani hak olmaktan çıkıp ihtiyaç haline getirilince bir zorunluluk taşıyacaktır ve bu zorunluluk insanlara her zaman ulaşılması için, mücadele edilmesi, peşinde koşulması yani hayatta kalma meselesi zorluğunu, hissini verecektir. Bu

durumda da devamlı bir talep halini alacaktır ve talep hali fazla olunca bu da hak olan o ihtiyacın kıtlaşmasına sebep olur ya da kıtlaşacağıının alametini verir. Bu durumda bunu yapan sistem metalaşma zincirini kurar ve sistemi büyük bir kar üzerinden işletmeye başlar. “Suyun değerinin piyasada belirlenebilmesi her şeyden önce belli bir su arzı ve talebini ön şart koşar. Diğer yandan, suyun piyasada arzından söz edebilmenin koşuluda suyun metalaşmasını, yani değer taşıyan bir form almasını gerektirir. Dolayısıyla su arzının söz konusu olabilmesi için akan sular da dâhil olmak üzere doğadaki su kaynaklarına giderek artan oranda emek ve sermaye ilavesi gerekecek, doğadaki su bentlerle barajlarla tutulacak ve ancak böylelikle su arzı oluşturabilecektir” (Yılmaz, 2009: 87). Oluşan arz, talebi takip edecek ve fiyatı artacaktır.

Sermayenin doğal kaynaklara yönelmesi ise çevreye karşı yeni bir tahribatın başlamasına sebep olmuş, dolaylı, dolaysız pek çok şekilde çevreye zarar verilmektedir. Çünkü “kapitalistler sadece karı amaçlıyorlar ve aldıkları kararların sonuçlarını görmezlikten geliyorlar: büyük şirketler tropik ormanların aşırı kesilmesinden büyük karlar sağlıyorlar ama bunun biyolojik çeşitlilik ve iklim dengesi üzerindeki olumsuz sonuçlarına aldırıyorlar ve ileri ülkelere dayatılan aşırı tüketim modeli gezegendeki hammaddeler ve enerji kaynakları üzerinde büyük baskı yaratıyor ve gezegen ölçeğinde kapitalist gelişmenin sonucu olan azgelişmiş ülkelerdeki yoksulluk, doğanın üretici gücünün tahribini hızlandırıyor”(Gouverneur, 1997: 214–15).

Türkiye’de suyun tarım için bir kaynak olması bakımından “tarımsal kalkınmalar” da önemli yer etmiş ve barajların bir kısmı bu ihtiyaçla yapılmıştır. Hem tarım hem enerji için yapılan barajlar iki görev üstlenmektedir: “Suyun metalaşması bir yandan sermaye birikiminin bir başka ihtiyacını sağlarken, bir yandan da yenilenebilir enerji ihtiyacının karşılanmasına hizmet edecektir. Metalaşma sürecinin bir gereği olan “spesifik bir su arzının oluşturulması” suyun belli rezervuar ve barajlarda toplanması anlamına geldiği ölçüde, suyun metalaşması enerji şirketlerinin de ilgi odağı haline gelmiş durumdadır”(Yılmaz, 2009: 276-277). Bu mutabakat kalkınma söylemi adı altında yapıldığı için yapılanları meşrulaştırmaktadır. Bu durumun pek çok yönetici için gerçekten ne anlam ifade ettiği yani suyu hapsedip, değerini artırmada ve kıtlaştırmada farkında olup olmadıkları daha doğrusu böyle bir bilince vakıflar mı pek bilinmemektedir. Tek söylenen ve bilinen bunların ileriye dönük önlemler olduğu ve ülke olarak kalkınacağımız olacağı düşüncesidir.

2.2 Doğanın Ve Suyun Metalaşması

Kalkınma her alana yayılmakla birlikte daha çok geç kapitalistleşmiş ülkelerde siyasetin ve ekonominin ana başlığını oluşturmuştur. Bu başlık adı altında Türkiye’de de kalkınma temalı projeler, çalışmalar yürütülmeye başlanmıştır. Özellikle bazı dağlık alanlara yönelik kalkınma politikaları dikkat çekicidir. Bu kalkınma politikaları doğa üzerinden hatta bizzat doğaya yönelik yapılmakta olduğu pek çok çalışmadan anlaşılmaktadır. Özellikle dikkat çeken bu politikalardan biri de su’yla ilgili yapılan çalışmalardır. Dünyada özellikle son yıllarda artan baraj yapımı genelde su konusuyula ilgili, -büyük eylemler, protestolar eşliğinde- Uluslar arası büyük zirveler yapıldı ve olumlu sonuçları içeren, çevreyi korumaya yönelik bir kararlar dizisi çıkmadı.

Türkiye’de son on yılda 206 baraj yapılması ise konunun nasıl dikkat çekici ve önemli olduğunu da göstermektedir. Bunun dünyadaki su politikalarıyla ilgisi bulunmakta ve uluslar arası şirketlerinde yapılan bazı barajlarda da ortaklığı bulunmaktadır. Bu bütün bir sistemin kar amacıyla ve belli başlı amaçlar için nasıl ortak hareket ettiğini de göstermektedir.

“Çevreye verilen zararların birçoğu doğrudan veya dolaylı kapitalist gelişmenin üç özelliğinin sonucudur. 1. Kapitalistler sadece karı amaçlıyorlar ve aldıkları kararların sonuçlarını görmezlikten geliyorlar: büyük şirketler tropik ormanların aşırı kesilmesinden büyük karlar sağlıyorlar ama bunun biyolojik çeşitlilik ve iklim dengesi üzerindeki olumsuz sonuçlarına aldırıyorlar. 2. İleri ülkelere dayatılan aşırı tüketim modeli gezegendeki hammaddeler ve enerji kaynakları üzerinde büyük baskı yaratıyor. 3. Gezegen ölçeğinde kapitalist gelişmenin sonucu olan azgelişmiş ülkelerdeki yoksulluk, doğanın üretici gücünün tahribini hızlandırıyor”(Gouverneur, 1997: 214–15).

Bu bağlamda makalede de doğanın, bu kapitalist gelişmenin üç özelliğini sağlamada nasıl kullanıldığını, doğanın ve suyun ne için ve nasıl metalaştırıldığı, sermaye sahiplerinin, uluslar arası kuruluşların, şirketlerin ve yapılan anlaşmaların, projelerin ve politikalarının rolü ve Türkiye’ye etkisi anlatılmaya çalışılacaktır.

2.2.1 Doğanın metalaşma sürecindeki yeri

Kapitalizmin etkin olarak faaliyet gösterdiği ve içli dışlı olduğu alanlardan biri doğadır. Zaten kapitalizm özü gereği doğayla beraber ilişki içerisindedir fakat özel olarak kasten doğa ile bir ilişki kurma biçimini de gösterir. Bu son zamanlarda zorunluluk kazanmış bizzat doğa, üretim amaçlı ve kar getirecek şekilde kullanılmaktadır. Bizzat doğa metalaşma sürecine girmiş ve doğadaki pek çok şey metalaştırılmıştır. Bu metalaşma etkin ve üretken doğayı geri dönülemeyecek şekilde, insanlığın büyük atılımlar yapması sonucu farklı bakış açılarıyla tahribata uğratmıştır. “İnsanlığın kökeninde bulunan bir gerçeklik ve yaşam kaynağı olarak önce baskı altına alınarak yitirilen, daha sonra yeniden bulunarak özgürleştirilen ve bu yüzden de belirsiz bir geçmişle idealleştirilmiş bir gelecek arasına yerleştirilen Doğa’nın XVIII. yüzyılda bir güç kaynağı olarak keşfedilmesiyle birlikte, bu kural her yerde geçerli olacaktır. Gerçekliğin yükselişiyse olayın diğer yüzü yani Doğa’nın tekniğin egemenliği altına girmiş olduğu evredir” (Baudrillard, 1998: 48).

Hem baskı hem özgürleştirme gibi iki uçlu çizgi arasında gidip gelen doğa bütün dengesini kaybetmiş ve insanlığın elinde hoyratça kullanılarak hırpalanmıştır. “Toprakta yaratıcı yıkımın upuzun tarihi, bazen “ikinci doğa” denen şeyi, yani insan eylemiyle yeniden biçimlenmiş olan doğayı üretmiştir. İnsanların yeryüzünde yaşamaya başlamasından önce var olmuş olan “ilk doğa”dan bugün pek az şey kalmıştır, belki de hiçbir şey. Yeryüzünün en ücra köşelerinde, yaşanması en zor olan yerlerde bile insan etkisinin izlerine rastlanır. Kapitalizmin yükselişinin damgasını vurduğu son üç yüz yıl boyunca toprakta yaratıcı yıkımın hızı ve yaygınlığı muazzam biçimde artmıştır”(Harvey, 2012: 191–2). Bu yıkıcılığın bugün uygulanan neoliberal politikalarla farklı bir boyut almış olması ve hızla ilerlemesi dikkat çekmektedir. “Üçüncü dünya’da ya da Doğu ülkelerinde, kalkınmanın getirdiği zorunluluklar çevre sorunlarını ikinci plana atmaktadır. Burada bir muamma gizlidir. Çünkü yalnızca kapitalist verimliliğin mantığına kapılmış ya da tekniğin dünyasını yönettiği düşünülen bilimci ideolojiyle körleşmiş olmak şöyle dursun, liberal demokrasilerimiz özeleştirilerine en radikal biçimleri de dâhil olmak üzere, bizzat yol vermektedirler”(Ferry, 2000: 27).

Kapitalizmin 1970’lerden itibaren krize girdiği pek çok yazarca söylenmiştir. “1970’li yıllarla başlayan dönem umut ve umutsuzluğun iç içe geçtiği, az gelişmiş ülkelerin sanayileşme düşünüyü gerçekleştirdiği ancak bu düşün bir tür kâbusa dönüştüğü;

yönetim yazını açısından ise nihai olarak aynı şeyi söyleyen onlarca yeni kuram ve yeni yönetim gurusunun arz'ı endam eylediği yıllardır" (Dikmen, 2011: 219) Kapitalizmin krize girmesi demek ise metalaşmada sıkıntı yaşaması demektir. Bu nedenle metalaştıracak alanlara yönelmesi için çalışmalar yapılmakta ve belli başlı yöntemler bulunmaktadır. Kalkınma ideali de bunlardan biridir. Dünya ölçeğinde de bunun adı neoliberal politikalar oldu. Bu politikaları geç kapitalistleşmiş ülkeler uygulamada birinci sırada yer aldı. Türkiye'de dışa açılan süreçte bu politikaların uygulayıcısı olma yönünde hareket etti ve son zamanlarda dağlık, kırsal alanlara yapılan pek çok proje bunun sonucu oldu.

Bugün her şeyin meta haline gelmesi kapitalist zihniyetin hem gereğidir hem sonucudur. Meta olan şey kapitalizmin devamını sağlayandır ve eğer meta her şeye indirgenemeyecek bir durum özelliği gösterseydi belki bugün kapitalizm sürünen ve can çekişen bir sistem olarak tartışılıyor olabilirdi. "Bir şeyi meta olarak tanımlamaya yetecek kriterlerin başında da o şeyin insana yararlı olması gelir, fakat tek başına bu kriter o şeyi meta olarak tanımlamaya yetmez. Çünkü şey'lerin metalara dönüşebilmesi için kullanım değerinin yanı sıra değişim değerine de sahip olması gerekir" (Yılmaz, 2009: 34). Yani metalaşma değişim gücüne bağlıdır. Bu yüzden Marx metanın sonucunda çıkan niceliksel analize yönelir. Meta olan şey parayla ölçülebilir. Yani sonunda para getirmesi gerekir.

Toprağın parayla mübadelesi ortaya yeni bir ilişki çıkarır. "Toprağın bireysel tahsisi sayesinde yalnızca kollarının gücüne sahip olabilen insanlar varolabiliyor... Bir insanı boşluğa koyduğunuzda, onun havasını soymuş olursunuz. Toprağı ondan aldığınızda da aynı şeyi yapmış olursunuz... Çünkü böylece o kişiyi zenginlikten yoksun bir mekâna koymuş ve böylece onu sizin arzularınıza boyun eğmek dışında her türlü yaşama yolundan mahrum bırakmış oluyorsunuz" demektedir (Foster, 2001: 231). Kır mekânından toprağı aldığınızda orada bir yoksunluk oluşur ve kır insanının en büyük mahrumiyeti ortaya çıkar. Topraksız köylü kendini en büyük boşluğun ve tasavvur edilemezliğin içinde bulur.

"Metalaşma sürecinin kendisi ile metaların dolaşımı önündeki engellerin kaldırılması, otoban yollarının arttırılması dolayısıyla, dağlarda tünel ve viyadükler açılması vb. her biri benzer ya da farklı türden insan-doğa ilişkilerine tekabül eden bir dizi müdahaleyi şart koşmaktadır. Her biri sermayenin devir süresini kısaltıp, devir sayısını arttıran ve böylece yeni metaların üretiminin hızla başlatılmasını sağlayan bu müdahaleler bir yandan "üretim teknik ilişkileri" anlamında doğa-insan ilişkisinde yeni bir aşamaya

işaret ederken, diğer yandan da doğanın bu müdahalelere verdiği tepkiler dolayısıyla üretimin toplumsal ilişkilerinde sürekli dönüşümlere yol açmaktadır” (Yılmaz, 2009: 64–65).

2.2.2 Suyun Metalaşması

Bugünkü kalkınma politikaları hızla doğanın metalaşmasına yardım etmekle birlikte pek çok şeyi ruhundan ayırıp sırf ona meta olarak bakma anlayışı yerleştirmektedir. Öncelikle insanın temel ihtiyaçlarının meta haline gelmesi –tabir-i caizse- kapitalizmin kurnazlığıdır. Kapitalist sistemin, insanları buradan sıkıştırması onun hayatının devam etmesinin kaynağıdır. Temel ihtiyaçlarımızdan biri olan su’da bunlar arasına girdi. Suyun meta haline gelmesi suyun bütün kendine has varoluşunu değiştirdi. “Suyun metalaşmasında, biri, suyun kendisinin nihai bir kullanım değeri, bir ürün olarak piyasada alınıp satılabildiği; diğeri ise suyun başka metaların üretim süreçlerine meta formunu almış bir hammadde olarak katıldığı birbiriyle özdeş fakat farklı iki durum söz konusudur” (Yılmaz, 2009: 83).

Doğada kendi halinde bırakılan kaynaklarda kıtlık sorunu fazla olmazken insanoğlunun o kaynağa el atıp onu sermaye olarak kullanıp arkasından başka sermayeler üretmesi o kaynakta sorun yaratmaya başlamaktadır. Kaynağın hem değerini arttırmakta dolayısıyla değerlendirildiği için fiyatı artmakta ayrıca el attığı için de ayrıca bir değer kazandırıp fiyat artmaktadır. Böylece hem o kaynağın kendisi kıtlaşmış gibi gözükmekte hem de ayrıca kıtlık yaratmakta. Bu durumda kıt kaynak metalaşmış olmaktadır. “Su hizmetlerinin kamu sektörünün kontrolünden çıkıp metalaşmasının arkasında suyun kavramsallaştırılmasındaki dönüşüm yatmaktadır. Suyun bir ‘hak’ değil ‘ihtiyaç’ olarak tanımlanması suyun metalaşması ve özelleştirilmesini meşrulaştırmaktadır”(Kartal, 2009: 67). Başta söylediğimiz gibi insanların temel ihtiyacı olan şeylerin kapitalizmin eline geçirmesi ve bunu kıtlaştırması kaçınılmazdır. İhtiyaç her zaman ihtiyaç niteliğini barındırdıkça kendinde kıtlık özelliğini de ya da olasılığını da taşır. İhtiyaç ve kıtlık ayrılamaz bir ikilik durumuna gelmiştir. Hak değil de ihtiyaç haline getirilmesi metalaşmanın olmazsa olmazıdır. Yani hak olmaktan çıkıp ihtiyaç haline getirilince bir zorunluluk taşıyacaktır ve bu zorunluluk insanlara her zaman ulaşılması için, mücadele edilmesi, peşinde koşulması yani hayatta kalma meselesi zorluğunu, hissini verecektir. Bu durumda da devamlı bir talep halini alacaktır ve talep hali fazla olunca bu da hak olan o

ihtiyacın kitledaşmasına sebep olur ya da kitledaşacağının alametini verir. Bu durumda bunu yapan sistem metalaşma zincirini kurar ve sistemi büyük bir kar üzerinden işletmeye başlar. “Arz ve talebin, suyun metalaşması sürecindeki rolü ise diğer bütün metallerden daha farklıdır. Suyun değerinin piyasada belirlenebilmesi her Şeyden önce belli bir su arzı ve talebini n Şart koşar. Diğer yandan, suyun piyasada arzından söz edebilmenin koşuluda suyun metalaşmasını, yani değer taşıyan bir form almasını gerektirir. Kendi değer olmıyan hiĭbir ürün diğer metallerle ilişkiye giremez ve bu nedenle de “değer”e sahip olamaz. Dolayısıyla su arzının söz konusu olabilmesi iĭin akan sular da dâhil olmak üzere doğadaki su kaynaklarına giderek artan oranda emek ve sermaye ilavesi gerekecek, doğadaki su bentlerle barajlarla tutulacak ve ancak böylelikle su arzı oluşturabilecektir” (Yılmaz, 2009: 87). Oluşan arz, talebi takip edecek ve fiyatı artacaktır.

Filiz kartal’ın “Suyun Metalaşması, Suya Erişim Hakkı Ve Sosyal Adalet” başlıklı yazısı TMMOB su politikaları kongresinde bir bildiri olarak sunulmuştur. Kartal olaya John Rawls’un adalet teorisi çerĭevesinde suyun metalaşması durumunu ele almıştır. “Büyüyen su krizi suyun kıt bir kaynak olması ya da teknolojik ve mali kaynakların yetersizliği ile aĭıklanmaya ĭalıřılmaktadır”(Kartal, 2009: 65). Bu iki aĭıklamada metalaşmaya nayaktır. Özellikle bu düşüncenin önayak olduğu yerler uluslararası kuruluşlar, Şirketler ve tabii ki devletler... Son yıllarda BM, OECD, DB ve buna bağlı pek ĭok komite su hakkında bildiriler, ülkeler arası büyük yankı yandıracak toplantılar yapmaktadır. Alınan kararlar, konuşulan konunun çerĭevesi hep suyun metalaşması yönünde bir eğilim taşımaktadır. Gereĭe olarak da yukarıda söylendiği gibi “suyun kıt bir kaynak olması ya da teknolojik ve mali kaynakların yetersizliği”dir.

Su politikasının ĭizmiř olduğu yol bazı kuruluşları, Őirketleri de harekete geĭirmiřtir. “Su kaynaklarının yönetimi konusu 1970’lerden itibaren uluslararası gündemde yer almıştır. DB ve OECD, 1990’lara kadar su kaynaklarının, kapsamlı planlama ve fiyatlandırma ilkesi ile etkin yönetilebileceği savunmaktaydılar. Bu dönemde piyasa mekanizmalarından söz edilmekle birlikte asıl vurgu kamu kuruluşlarına yapılarak, kamunun suyu ‘ekonomik bir mal’ gibi yönetmesini sağlayacak tedbirler üzerinde durulmuştur. Son yıllarda ise kamu kurumlarının ve kapsamlı planlama yaklaşımının olumsuzluklarından dem vurularak su kaynakları yönetiminde, fiyatlandırma ve zelleřtirme politikaları önerilmektedir. Suyun ekonomik bir mal olarak ele alınmasını aĭıkĭa öneren ilk uluslararası girişim, 1992’de Dublin’de toplanan Su ve Ćevre Konulu

Uluslararası Konferans olmuştur. Aynı yıl Rio’da gerçekleşen Çevre ve Kalkınma Konulu BM Konferansı’nda da suyun ‘eko-sistemin bir parçası, doğal bir kaynak ve sosyal ve ekonomik bir mal’ olarak algılanması gerektiği belirtilmiştir” (Kartal, 2009: 66). Suyun nasıl bir meta haline geldiğini bu kuruluşların hareketlilikleri açıkça göstermektedir.

“Su hakkının yasal temeli olabilecek en açık uluslararası belge 2002’de BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi tarafından yayınlanan Genel Açıklama 15’tir (6). Bu açıklama aslında Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Konusunda Uluslararası Anlaşma’nın (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR) 1966) bir yorumudur. BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi bu anlaşmada belirtilen elverişli yaşam standardının su hakkını zımnen içerdiği sonucuna varmıştır. Komite’ye göre herkesin kişisel ve evsel kullanım için yeterli, güvenli, fizikî olarak ulaşılabilir ve bedeli ödenebilir suya erişme hakkı vardır. Genel Açıklama’da ayrıca ICESCR’de yer alan diğer bazı insan haklarının (örneğin, beslenme hakkının) gerçekleşmesi için de suya gereksinim olduğunun altı çizilmektedir. Ancak, sosyal ve ekonomik bir hak olarak su hakkı, her bir vatandaşın doğrudan devletten talep edeceği suya erişim hakkını içermemektedir. Su hakkı, devletin halkın ödeyebileceği, güvenli içme suyuna suya erişimini sağlamakla yükümlü kılmaktadır. Devlet suya erişim için gerekli ekonomik, sosyal ve siyasal şartları yaratacak politikalar ve stratejiler geliştirmelidir. Su hakkı aynı zamanda toplumun marjinal ve savunmasız kesimlerinin suya erişimlerini de güvence altına almalıdır. Su hakkının sağlanması, liberal bir ekonomide özel şirketlerin rol almasını dışlamaz, liberal fakat düzenlenmiş bir pazarda kamunun sunumunu öngörür” (Kartal, 2009: 66). Burada devlet suya erişimi sadece insani bir hak olarak fiziki açıdan sağlayan bir görev niteliğinde kendini inşa eder. Oysa ekonomik ve sosyal anlamda su hakkı doğrudan hak olarak addedilmemiştir. Sadece kullanılır ve bedeli ödenir biçiminde bir anlayış verilmektedir.

“2000 yılında İkinci Dünya Su Forumu’nda, 21. Yüzyıl İçin Dünya Su Komisyonu’nun yayınladığı politika bildirisine göre su yönetimi insanlığın karşılaştığı en ciddi sorundur ve çözümü suyun diğer mallar gibi işlem görmesi yani su yönetiminin serbest piyasa rekâbetine açılmasıdır. Komisyon, DB ve BM tarafından 1996’da kurulan Dünya Su Konseyi’nin bir oluşumudur ve su ‘piyasasına’ hâkim olan üç büyük çok-uluslu şirket (Suez, Vivendi ve RWE) ile sıkı bağları vardır (8). DB ve IMF tarafından desteklenen uluslararası şirketler su hizmetlerinin yönetimini dünyanın pek çok ülkesinde

ele geçirmektedir. Su endüstrisinin yıllık kârı (yaklaşık 1 trilyon USD) petrol sanayinin kârının %40'ına ulaşmıştır ve şimdiden ilaç sektörünün kârını geçmiştir (9)" (Kartal, 2009: 67).

“ Hak-temelli söylemlerle, ekonomik gelişme ve sürdürülebilir kalkınma programları arasında bir çelişki görülmektedir. Hükümetlerin genel eğilimi neo-liberal siyasi ve ekonomik ajandanın su konusunda uygulanmaya çalışılmasıdır. Bu da, sübvansiyonların kaldırılması, özelleştirme, metalaştırma ve yönetimin desantralizasyonudur. Yakın zamana kadar su sunumu ve yönetiminde, kaynak yöneticisi, servis sunucu ve düzenleyici olarak tek aktör kamu sektörüyken, şimdi, neo-liberal pazar ideolojilerinin etkisiyle, pek çok ülkede su altyapısında yatırım ve tahsis aşamalarında özel sektörün, hükümetlerle ortaklıklar biçiminde ya da tek başına yer alması alternatif bir politika olarak görülmektedir. Politikadaki bu dönüşüm devletlerin özerk kararları gibi görünse de, uluslararası finans kuruluşları özel sektöre daha fazla yer verilmesi konusunda baskı yapmaktadırlar. Su sektöründe kamu ve özel sektörün rollerinin yeniden belirlenmesine yönelik müzakereler Dünya Ticaret Örgütü (WTO) ve onun Hizmetlerin Mübadelesine İlişkin Genel Anlaşması (GATS) çerçevesinde sürmektedir (12)" (Kartal, 2009: 68).

“ Dünya Su Forumlarının sonuncusu 2009 yılında İstanbul'da yapılmıştır. Forumun ev sahipliğini Devlet Su İşleri, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi (İSKİ), Dışişleri Bakanlığı ile diğer ilgili kurum ve kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları ortaklaşa gerçekleştirmişlerdir. Forum “tatlı su” konusunda dünyanın en büyük ve kapsamlı uluslararası etkinliği olmuştur. Forumda su politikaları ile ilgili konularda küresel ölçekte etkili olmak için, tüm paydaşların katılımı öngörülmüştür. Foruma farklı ülkeleri, BM örgütlerini, uluslararası organizasyonları, sivil toplum örgütlerini, akademik çevreleri, iş ve endüstri çevrelerini, basını temsilen 25.000'den fazla katılımcı iştirak etmiştir. Forumun su politikalarının ana yönelimi dört düzey politikacı belirlemiştir: Ülke liderleri, bakanlar, parlamenterler ve yerel idareler. Ülke liderleri dünyadaki devletlere hitaben yüksek düzeyde bir eylem çağrısında bulundular; bakanlar bir Bakanlar Deklarasyonu kabul ettiler; parlamenterler su ile ilgili anlaşmazlığa neden olan birçok konudaki tartışmaları özetlediler; yerel idareler de İstanbul Su Konsensüsü'nü onayladılar" (Güzelsarı ve Tuluay; 2011: 65-66). Burada ilginç olan nokta katılan sivil toplum örgütlerinin aktif olamamasıdır. Siyasi liderlerin sadece bu forumu belirlemesi bu forumun siyasi düzeyde kaldığını göstermiştir.

“Bu çalışmaların tamamında gerek su kıtlığına gerekse bütünleşik havza yönetimine yönelik vurgular, kapitalist üretimde vazgeçilmez bir girdi olan temiz suyun artık üretimin ihtiyaçlarını karşılamaya yetmeyecek kadar kıtlaşması ve bu nedenle farklı ülkelerin sermayeleri tarafından yeni bir paylaşım konusuna olması ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Bu yeni durumda suyun meta formunu alması paylaşımın hem kapitalist sınıfın kendi içinde hem de iki sınıf arasında gerçekleşecek olması ile de ilintilidir. Çünkü kapitalist sistem ister sermaye sınıfı içinde isterse işçi sınıfı ve sermaye sınıfı arasında olsun hiçbir paylaşım meta üretiminin dışında tutulamaz” (Yılmaz, 2009: 137-138).

Türkiye’de suya bakış açısı farklılıklar göstermektedir. Kimileri suyun bir hak olduğunu söylerken kimileri suya kıt ve ihtiyaç temelli bakmaktadır. Bu yüzden suyun kendi haline bırakılmaması gerektiğini, bunun değerlendirilmesi yani suyun kendi halinde akışına bırakılmaması gerektiğini söylemektedir. Şu an ki mevcut yöneticiler bu ikinci görüşü savunmaktalar ve bu yönde politikalar yapmaktadırlar. Savunmaları tarımsal sulama ve enerji ihtiyacının karşılanması için bunun gerekli olduğunu söylemektedirler. Bu nedenle Türkiye’de son yıllarda artan baraj projeleri tamamen suyu hem kontrol altına almak, kendi söylemleriyle dışarıya bağlı olunan enerjide bağımlılıktan kurtulmak hem de kar sağlamaktır.

Türkiye’de suyun tarım için bir kaynak olması bakımından “tarımsal kalkınmalar” da önemli yer etmiş ve barajların bir kısmı bu ihtiyaçla yapılmıştır. Hem tarım hem enerji için yapılan barajlar iki görev üstlenmektedir. “Bu vurgulardan da anlaşılacağı gibi, suyun metalaşması bir yandan da sermaye birikiminin bir başka ihtiyacının, yenilenebilir enerji ihtiyacının karşılanmasına hizmet edecektir. Metalaşma sürecinin bir gereği olan “spesifik bir su arzının oluşturulması” suyun belli rezervuar ve barajlarda toplanması anlamına geldiği ölçüde, suyun metalaşması enerji şirketlerinin de ilgi odağı haline gelmiş durumdadır. “Kalkınma” söylemi, enerjiye duyulan ihtiyacın meşrulaştırılmasını kolaylaştırırken; pür çevreci yaklaşımların birikim ve doğal kaynaklar arasındaki etkileşimleri görmezden gelen perspektifleri ve yenilenebilir enerjiye yaptıkları özel vurgunun hidro enerji üzerinde toplumsal bir mutabakatın oluşmasına yardım ettiği gözlenmektedir” (Yılmaz, 2009: 276-277). Bu mutabakat kalkınma söylemi adı altında yapıldığı için daha çok kolaylaşmaktadır. Bu durumun pek çok yönetici için gerçekten ne anlam ifade ettiği yani suyu hapsedip, değerini artırmada ve kısıltırmada farkında olup olmadıkları daha doğrusu böyle bir bilince vakıflar mı pek bilinmemektedir. Tek söylenen

ve bilinen bunların ileriye dönük önlemler olduğu ve ülke olarak kalkınacağımız olacağı düşüncesidir.

Türkiye'deki süreç dönemler itibariyle analiz edildiğinde, 1970 öncesinde kamu kurumları, özel imtiyazlar ve dağınık uygulamalarla birlikte yatırımın, üretimin sınırlı olduğu, hidroelektrik enerji üretim potansiyelinin toplam elektrik enerjisi potansiyeli içindeki payı yüzde 35'ler düzeyinde kalmıştır. İktisadi kriz ve darbe dönemlerinde de 1982-1984 yılları arasında özel sektörün yatırım yapmadığı, kamu tekelinin hâkim olduğu görülür. 1984-2001 döneminde ise sektörün özel kesime açılımı için yasal düzenlemeler yapılmış, Yİ (yap-işlet), YİD (yap-işlet-devret) modellerine işlerlik kazandırılmıştır (Yılmaz, 2009: 349). 2001'den beride bu düzenlemeler genişletilmiş, dışarıya dönük ortaklıklar, yabancı şirketlerle iş birliği yapma konusunda ilerlemiştir. Bu on yıl içinde 206 baraj yapılması da bunu göstermektedir.

2.3 Ermenek'in Toplumsal ve Ekonomik Yapısına Tarihsel Bir Bakış

“Ermenek” ismi “irem-nak” (bağ-ı irem) yani “cennet bağları” anlamına gelmektedir. Tarihsel olarak Karamanoğulları'na başkentlik etmiş olan Ermenek; Hititler, Asurlular, Babil, Romalılar, Bizans gibi devletlerin eline geçmiş, aktif bir tarihsel geçmişe sahiptir.

2.3.1 Coğrafi konumu: İlçenin yüzölçümü 1.222,9 km² olup, denizden ortalama yüksekliği 1.250 metre olup, Karaman iline uzaklığı 120 km'dir. İlçenin kuzeyinde Karaman, Konya, güneyinde Antalya, batısında Sarıveliler, Başyayla ilçesi, doğusunda Mersin ili bulunmaktadır. İlçeye bağlı iki belde ve 26 adet köy bulunmaktadır. Ermenek ilçesinin ulaşım zorluğu nedeniyle sosyal yapısını uzun zamandır korumuş, kültürel öğeleri bozulmamış, yöresel farklılıkları devam etmektedir.

Bir yerin değişiminde en büyük etmenlerden birini coğrafi konumu oluşturmaktadır. Özellikle kırsalda bu daha fazla engel çıkarmaktadır. Nitekim Çağlar Keyder'in 2003 yılında İzmir'in Dikili ilçesi ve Antalya'nın Kumluca ve Serik ilçelerinde toplam 11 köyde yaptığı saha çalışmalarında ve tekrar 2008 yılında ziyaretlerinde görülmüştür ki, “Akdeniz ve Ege kıyısındaki bu köylerin çoğu tarımsal ve coğrafi açılardan imtiyazlı bölgelerde yer almaktadır. Bu bölgelerde piyasaya uyum sağlama, üretimin çeşitlendirilmesi ve tarım dışı

gelir kaynaklarına yönelme konularında olumlu anlamda ciddi dönüşümler yaşanmıştır”(Keyder ve Yenal, 2013: 54-55). Akdeniz kasabası olan Ermenek ise bu köylerden tarımsal ve coğrafi anlamda ayrılmaktadır. Dağlık bir bölgeye sahip olan kasaba tam anlamıyla tarım alanı değildir. Engebeli olan arazide belli oranda tarım yapılmakta olup, esnafılık ve ticaret alanında aktif bir geçmişe sahiptir. Barajla birlikte bir miktar araziye de kaybedince kasaba piyasaya uyum sağlamaya çalışmakta ve başka gelir kaynaklarına yönelmeye başlamıştır.

Daha sonra Ermenek kasabasının coğrafi konumundan kaynaklanan engeller yeni teknolojiyle aşıldıkça, ulaşımı geliştirildikçe bu kapalılık ortadan kalktı. Zenginleşme ile yol arasında diyalektik ilişki kasabada değişikliğin ispatı olmuştur. Nitekim Ermenek’te de artan para hareketliliği sonunda ulaşımda kasabanın gelişmesi yönünden hareketlilik kazandırmıştır.

İlçenin en güçlü yanı diğer şehirlerde, fazla nüfusu bulunmasıdır. On bin civarında nüfusa sahip olan ilçede dış göç çok fazladır. “2010 yılı itibariyle ilçe nüfusunun %35’i ilçe merkezinde yaşamaktadır. İlçe nüfusunun Karaman nüfusuna oranı %13,15 iken, TR52 bölgesi nüfusuna oranı %1,36’dır.” (MEVKA, 2011: 5). Ayrıca ilçede genç nüfus işsizlik sorunu yaşamaktadır fakat bunun yanı sıra kırsalda kullanılmayan geniş bir iş gücünü de barındırmaktadır. Bu sorun çok eski zamanlardan beri vardır ve hala devam etmektedir

2.3.2 Yerleşim biçimi:

Ermenek’in yerleşim biçimi de coğrafi yapısına uyum sağlamış, bu uyumun sonucunda yukarıdan aşağıya doğru inen bir yerleşme biçimi oluşturmuştur. Bu yerleşme tipine baktığımızda sosyolojik olarak kır anlamında tasnif edildiğinde Behice Boran’ın kır sosyolojisinde tasnif ettiği üçüncü köy tipinin bir gelişmişine benzediği görülmektedir. Üçüncü köy tipi; dağların ovaya bakan cephelerindeki köy tipine giren Ermenek ilçesi de, dağlık yapıdan ovaya kademe kademe inen bir yapı özelliği göstermektedir. Evler toplu halde tepededir, bağlar, tarlalar ise aşağıdadır. Yazın halk bağlara inmekteydi ve bağ evlerine göçmekteydi. “Köy adeta ikiye bölünmüştür; yukarıda dağlarda köyün kendisi, aşağıda ovada ise yazın göçtükleri saha. Bu orta tip köylere “sınır” veya “geçiş” köyleri de denebilir. İktisadi bakımdan olduğu kadar sosyal bakımdan da bu köyler iki esas tipin arasında olan köylerdir. Bunlar aynı zamanda “geçiş” halinde köylerdir. Ova tipindeki köy

şartları ovoidan dağ eteklerine doğru yayılıyor, gittikçe bu köyler ova köyelerine benziyorlar; ova ile kasaba ile münasebetleri artıyor” (Boran, 1945: 23). Ermenek’in bir geçiş yeri özelliği göstermesinin kökü de buradan gelmektedir. İlçe olarak Ermenek aynı özelliği yani hem dağlık hem ova olma özelliğini ve buna bağlı yaşam şeklini hem bir köylü hem bir şehirli gibi sürdürebilmiştir.

Bahattin Akşit’in’de tespitinde olduğu gibi Ermenek ulaşım yönünden zor bir yapıya sahiptir. Ulaşım ve haberleşmenin zayıflığı bu yeri kapalı bir yaşam yeri yapmış kapalı bir ekonomi, kapalı bir toplumsal yaşantı görülmüştür. Akşit’in bu yer için başka bir analizi şudur: “Bu yerde asıl ilginç olan faizle borçlanış ve borcu ödeyiş biçimidir. Köylünün çoğunluğu yiyeceklerini satın alırken borçlanıyorlar ve aldıkları borcun faizi de %60’ı da geçiyor. Böylece köylülerin % 80’inden fazlası borçlu ve borçlarını ödemek için onların “gurbete gitme” diye adlandırdıkları bir çalışmaya gidiş biçimi var. Aile dışarıya çalışmaya gidebilecek güçte olanlar 16-50 yaşına kadar İzmir, Antalya ve Mersin’e çalışmaya gidiyorlar. Oralarda 9 ay kadar yorganları sırtlarında çalışıp köye dönüyorlar. Borçlarının yalnızca bir kısmını ödeyebildikleri için borçları bitmiyor ve yaşayabilmek için yeniden borçlanıyorlar. Borçlar durduğu yerde yüksek faiz yüzünden çok hızla artıyor. Böylece köyün çoğunluğu köyün azınlığına borç ağlarıyla bağlanıyorlar ve yoksullaşıyorlar. Faizle borç verenlerinde paraları artıyor kimisi topraklarını çoğaltıyor kimisi de şehirlere ya da kasabalara göçüyorlar. Bu gözlemlerde gösteriyor ki Türkiye’deki genel toplumsal yapının kapitalist işleyişinin getirdiği toplumsal farklılaşma ya da kutuplaşma yalnız Pazar için üretim yapan yerlerde kalmayıp diğer yerlerde de kendini gösteriyor: tek fark pazar için üretim yapan yerlerde modern teknolojinin oluşu yüzünden bu oluşumun biraz daha hızlı oluşudur” (Akşit, 1966: 67).

Aynı yıllarda Bahattin Akşit Antalya köyleri üzerine bir alan araştırması yaparken Ermenek’e de gitmiş ve incelemelerde bulunmuştur. Onun köy tasnifinde ise; ikinci genel köy türü olan küçük toprak mülkiyeti olan köylerden birinci türün içine koyar: “Birinci köy tipi ise, pazar için geniş çapta üretim yapamayıp kendi için üretim yapan köyler ikinciler ise pamuk gibi endüstriyel bitki üreten köylerdir. Birinci tür köylere Ermenek’te rastlarız. Antalya çevresinde araştırma yaparken araştırma yaptığım köylere Ermenek’ten küme küme işçilerin geldiğini öğrenmiştim çünkü ekilir ve toprak alanları çok dardır” (Akşit, 1966: 66-67). Aynı şekilde aynı yıllarda ilçenin kendi araştırmacılarından birinde yine aynı tespit vardır. İlçe çok önceden beri kapalı ekonomi özelliğine sahip olup kendi için üretim

yapan bir yerdir. Ermenek ilçesinde toprak mülkiyeti olmasına rağmen ortakçılık geleneği vardır. “Merkez ve çevre köylerde halk, yiyeceği sebzenin %95’ini kendisi yetiştirir. Her aile kendi ihtiyacı kadar bu sebzelerin hepsinden birer parça eker ve yetiştirir”(Bardakçı, 2005: 271).

İlçenin toprak mülkiyeti ve düzenine bakıldığında toprak çok parçalanmış durumdadır. Bunda yüksekliklerin, engebelerin fazla olması ve ayrıca miras yoluyla parçalara ayrılması etkilidir. Fakat ilçede toprak kalitesinin yüksek olması ve su kaynaklarının fazla olması ilçenin en önemli değerleri arasındadır. Modern sulamaya geçmemiş ilkel sulama yapılmaktadır fakat çeşitli ürünler yetiştirilebilmektedir. Bu nedenle arazi toplulaştırması yapılmaya ve tarımsal destekler verilmeye çalışılmaktadır. Tarımsal işletme kapasiteleri ve çiftçi örgütlenmesi düşüktür. Üretim geleneksel yöntemlerle yapılmakta ve işlenmeden ham madde olarak satılmaktadır. Markalaşma ve pazarlama zayıftır.

Bahattin Akşit küçük toprak mülkiyetine sahip köy türlerini de ikiye ayırır ve Ermenek kasabasını da şöyle belirtir:“Birinciler, pazar için geniş çapta üretim yapamayıp kendi için üretim yapan köyler ikinciler ise pamuk gibi endüstriyel bitki üreten köylerdir. Birinci tür köylere Ermenek’te rastlarız. Antalya çevresinde araştırma yaparken araştırma yaptığım köylere Ermenek’ten küme küme işçilerin geldiğini öğrenmiştim. Ermenek’e gidişimiz bunun nedenlerini araştırma olanağı verdi. Ermenek köyleri her yanı dağlarla çevrilmiş olan Göksu ırmağının çıktığı yerde kurulmuşlardır. Ekilir ve toprak alanları çok dardır ve yaya yüründüğünde her yarım ya da bir saatte yeni bir köye rastlanmaktadır. Bu bölge diğer kasaba ve şehir pazarlarına çok uzak olup yeni yapılan ve uçurumlardan geçen bir yolla dışarıya bağlanmıştır. Bölgede birkaç tane pazar kuruluyorsa da bunlar ancak yazın üç ay gibi kısa bir süre için işliyorlar. Bu yüzden Pazar için üretim çok ilkel, henüz köylerde pulluk bile yayılmamış. Kendi içinde üretimde pek yeterli değil, çünkü hızlı nüfus artışının sonucu toprak alabildiğine bölüşülüp ufalanmış. Şimdiki durumda her köyün aşağı yukarı yüzde doksana yakını köyün yüzde onundan ve pazarlardan satın alarak geçiniyor (Akşit, 1966: 66-67).

Son istatistiklere göre ise “Ermenek ilçesinde işlenen toplam arazi 25.559,6 ha olup, Karaman toplam işlenen alanın % 9,65’ini oluşturmaktadır. Bu arazilerin % 41,82’sinde tarla tarımı yapılmaktadır. Tarım arazilerinin toplam işlenen araziye oranı,

Karaman (%74,76) ve Türkiye (%67,33) oranlarına göre düşüktür. İlçede genellikle kuru tarım yapıldığından nadas için ayrılan alanların oranının yüksek olduğu görülmektedir. Buna karşın, ilçede bağcılık faaliyeti %4,05’lik bir alanda yapılmaktadır. Bağcılık ürünleri bölge için önem taşımakta ve marka olabilecek ürünlerin üretimi söz konusudur. Meyvecilik için ayrılan alan %13,27 oranla önemli paya sahip olup, Karaman’da meyveciliğe ayrılan alanın oranından (%10,10) oldukça yüksektir” (Mevka, 2011: 6). Arazinin 2000-2500 metre yükseklikten, kademe kademe 500 metreye düşmesi; dağ yamaçları ve vadi ovalarının kuzey rüzgârlarına karşı kapalı oluşu nedeniyle bölge meyveciliğe bağcılık yapmaya çok uygundur. Ermenek ve çevresi eski ve orta çağlarda dünyanın sayılı bağcılık ve şarapçılık merkezlerinden biri olarak bilinir.” (Bardakçı, 2005: 273-74). 2000’li yıllara gelindiğinde ise bağcılık alanında faaliyet azalmış, toprağı terk edilmiş durumu yaşanmıştır. Hayvancılık alanında ise “Ermenek ve çevresinde küçükbaş hayvancılık yaygın olup, Yörük dediğimiz Türkmen Oymakları, çevrede hayvancılıkla uğraşan topluluğun esasını meydana getirirler” (Bardakçı, 2005: 277) . 1987 verilerinde ise Ermenek’in tarımsal üretim değeri şu rakamlarla gösteriliyor: “hububat: 1.937.507.0, bakliyat: 653.936.0, sebzelerde: 729.629.0, sınai bitkileri tütün, pamuk, ay çiçeğı ve ş. Pancarı dışında diğer ürünlerin değeri ise: 1.856.471.0 gösteriliyor.” (T.C Ziraat Bankası, 1987: 32).

Ermenek’te sanayileşmeye dönük yapılanma yoktur ve yapılmasına da pek çok engel çıkmaktadır. İlçede sanayi yerine ticaret ve madencilik etkindir. “Ermenek ilçesinde; Karaman Ticaret ve Sanayi Odası’na kayıtlı olarak faaliyet gösteren 128 üye bulunmaktadır. Bu üyelerin sayılarına göre dağılımına bakıldığı zaman Perakende Ticaret (32), Kömür ve Linyit Çıkartılması (19), Kara Taşımacılığı ve Boru Hattı Taşımacılığı (14) ve Diğer Madencilik ve Taş Ocakçılığı (10) faaliyetlerinde yoğunlaşma görülmektedir. Ayrıca, Ermenek ilçesinde 2 adet esnaf ve sanatkârlar odası bulunmakta, bu odalara kayıtlı toplam 1.142 adet esnaf ilçede faaliyet göstermektedir”(Mevka, 2011: 17).

Ermenek ilçesinin madenler açısından en önemli enerji kaynağı, kömürdür. Uzun yıllar kömürle gelişmeye çalışan ilçede kömür en önemli gelir aracı olmuştur. İlçenin Pamuklu köyünde linyit ocağı bulunup bol miktarda kömür çıkarılmaktadır. Ermenek uzun yıllardan beri kömürle kalkınma yaşamış ve bununla gelişme göstermiştir. Diğer enerji kaynaklarından doğalgaz bulunmamakla birlikte ilçenin köyü Tepebaşı (Halimiye)

civarında petrol rezervi tespit edilmiş fakat bunun işlenmesiyle ilgili herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Ayrıca taş ve kum ocakları da işletme olarak bulunmaktadır.

Ermenek İlçesi %92.45'lik bir okuma yazma oranına sahiptir. Ermenek'te toprakların az olması insanları dışarıya göndermede işçi, eğitim amaçlı olarak çalışmasında büyük etki etmiştir. Ermenek ilçesi, bölge içerisinde eğitime önem veren merkezlerden biri konumundadır. İlçede istihdam alanlarının darlığı ve tarımsal alan yetersizliğinden dolayı genç nüfus eğitime yönelmektedir (Mevka, 2011: 13). İlçede okuma oranı oranlarında da verildiği gibi yüksek olup, girişimcilik kültürü ve sivil toplum anlayışı da yüksektir. Hem İlçede hem diğer şehirlerde dernekler bulunmakta ve bunlar Ermenek'in yönetiminde aktif söz sahibidir. Bölge için ilçe yönetimiyle birlikte hem maddi hem kültürel pek çok çalışmalar yapmaktadırlar. Özellikle başta hemşerilik olgusunu canlı tutmak ve bölgeyi kalkındırmak için büyük destekler vermektedirler. İlçe turizm açısından az da olsa zenginliğe sahiptir. Doğa sporları, su sporları, avcılık ilçenin turizm potansiyelidir. Zengin doğal güzelliği, mağaraları ve tarihi ile eko turizm potansiyeli taşımaktadır.

Geleneksel toplumlarda ve modern toplumlarda insanın tabiatla ilişki farklılığı vardır. Geleneksel toplumda insan toprakla iç içedir. Toprakla ilişki bütün bir insan ilişkilerini etkilemektedir. Ve buna göre sosyal yapı şekil alır. Modern toplumlarda ise sosyal hayatı belirleyen şey toprak değildir. Tabiatla bir ilişkisi olmadan ortaya çıkan bir özellik gösterir. Ermenek kasabasında toprak-insan ilişkisine baktığımızda son yıllara kadar geleneksel anlamda bir ilişkisi vardı. Yazın bağ evlerine göç edilmekte ve kış mevsimine kadar bağda kalınmakta olduğu görülüyor. Kışın ise şehir evlerine tekrar göç edilmekte olup bu her sene bu şekilde tekrarlanmaktaydı. Bütün yaz toprakla uğraşılır ekilir, dikilir, toplanırdı. Toprakla ve su ile iç içe yaşanmaktaydı. Daha sonra şehirleşme arttıkça bu ilişki hem bozuldu hem yok oldu. Bağ evlerine göç etme işi terk edildi. Dolayısıyla bağda geçirilen vakit daha çok şehirde geçmeye başladı. Eskisi gibi toprak olan sıkı bağlar çözüldü ve daha sonra bağ işleri de bırakıldı. Barajla birlikte ise daha farklı bir düzen ortaya çıktı. Deniz kültürüne benzer bir kültür ögesi ortaya çıktı. Baraja karşı yazlık evler yaptırılmaya, bahçe işleri yapılmaya başlandı. Modern bir yapıda toprakla ilişki başladı. Genelde meyvecilik şeklinde olan bu bahçe kültüründe ise sahile benzer bir yapı şeklinde şehir yapılanmaya başladı.

2.3 Kalkınma Aracı Olarak Ermenek Barajı Ve Su Kaynakları

Ermenek ilçesinin yukarisından başlayan Toroslar'ın parçası olan dağlardan aşağıya doğru yerini Göksu vadisine bırakır. Arazi yapısı olarak kalkerli bir özelliğe sahip olarak sarp, geniş, yüksek kayalıklardan oluşmaktadır. Çevresinde pek çok dağ bulunmakta ve bu nedenle de pek çok dağ geçit ve yayla vardır. Ermenek-Karaman yolu üzerinde en yüksek olarak rakımı 1925 m olan geçitler vardır ve ulaşım bu geçitlerden sağlanır. İlçenin bu yüksekliği nedeniyle yaylacılık çok gelişmiştir. İlçe, iç Anadolu bölgesiyle Akdeniz bölgeleri arasında geçiş yeri olması sebebiyle karasal iklimden daha çok Akdeniz iklim özelliklerine sahiptir. Orman türü çeşitliliği fazladır ve doğal tabiat açısından görsel olarak da zengin bir özelliğe sahiptir.

İlçenin en önemli özelliklerinden biri de çok sayıda yer altı ve yerüstü su kaynaklarına sahip olmasıdır. Son zamanlarda yer altı sularının azalsa da hala su kaynakları açısından Türkiye'de zengin su kaynaklarına sahip olma özelliğini sürdürmektedir. Bölgenin en büyük su kaynaklarından birini Ermenek (Göksuyu) Çayı oluşturur. Bölgede Ermenek çayı olarak söylenir. Gökdere çayı, Küçüksu çayı, Tekeçatı suyu ise Ermenek Çayından sonra gelen en önemli kaynaklardır ve Ermenek Çayının kollarıdır. Özellikle Tekeçatı pek çok derenin birleşmesiyle oluşmuş, Yerköprü adında doğal bir köprüden geçerek Ermenek Çayına dökülmektedir. Şimdi ise Tekeçatı denilen bu yere de baraj için su tutulmuş, bu yer, sular altında kalmıştır. Ermenek Çayı'nı besleyen diğer önemli kaynaklar arasında Zeyve, Kazancı, ve Sarıvadi eteklerinden çıkan dere ve çaylardır. İlçede bunun yanı sıra pek çok büyük pınar ve dere vardır. İlçe halkı bütün tarla, bağ, bahçe sulamasını bu pınarlardan, derelerden gelen sularla yapmaktadır. Ayrıca küçük çapta balıkçılık yapılmaktadır.

İlçede yer altı suyu olarak dünyanın ikinci büyük mağarası ve en büyük yer altı nehri Maraspolis vardır. 1954 yılında Ermenek Belediyesi tarafından bu yer altı nehrinden elektrik şebekesi ve içme suyu temin etmeye başlamıştır. Hidro-elektrik santralinin kurulmasıyla ilçe, Türkiye'de ilk defa elektrige sahip olan 3. İlçedir.

Ayrıca 1979-1990 yılları arasında Mersin'in Mut ilçesinde yapılan Gezende barajı da Ermenek Çayı üzerinde kurulmuştur. Ermenek çayı Toroslardan doğan Göksu akarsuyunun güneydeki koludur. Kuzeydeki kolu ise Hadim Göksuyu'nu oluşturur. Bu iki kol Mut

ilçesinin güneyinde birleşerek Göksu'yu oluşturmaktadır. Ermenek Göksu'yu, Gökdere ile Küçüksuyun birleşmesiyle başlayan kısımla Hadim Göksuyu'nun, Mut ilçesinden Suçatı denilen yöresine kadar bölüme Ermenek Göksu'yu denilmektedir. Büyük miktarlarda su kütlesine sahip olan ilçe son yıllarda bu suyun değerlendirilmesinde ve el altına alınmasında rol oynayan bir yer olmuştur. Kalkınma ve enerji politikalarında önemli bir yere sahip olan ilçede bütün büyük su kaynağına sahip olan yerler işlenmek üzere değerlendirilmeye başlanmış, araştırmalar yapılmıştır ve projeler geliştirilmiştir.

Şu anda inşa halinde gözükmekte olan en büyük baraj ise Ermenek Hes barajıdır. Aslında baraj 2002'de başlamış 2009'da bitmiştir. Bu baraj Göksu akarsuyunun üzerine inşa edilmiştir. Sulama amaçlı değil enerji amaçlı inşa edilmiştir. 2100 m yüksekliğinde olup, Avrupa'nın 6. Türkiye'nin ise en yüksek barajı olarak geçmektedir. Normal su kotunda göl hacmi 4 582 hm³ normal su kotunda göl alanı 58,74 km² güç olarak 306,5 MW, yıllık üretim 1 047,8 GWh'dir. 10 Ağustos 2009 tarihi itibarıyla su tutmaya başlamıştır. Ermenek barajı biri Türk diğeri yabancı şirket olarak beraber yapılmıştır. Baraj inşaatında 6 ana firma ve bu ana firmalara bağlı 100'ün üzerinde taşeron firma çalışmıştır. Özellikle taşeron firmaların çalışma süreleri tam zamanlı olmadığı için, inşaatta çalışan toplam personel sayısı hakkında sağlıklı bir rakam bulunmamaktadır. Türkiye'de diğer yerlerde de olduğu gibi bu barajda yabancı finansmanlarla yapılmıştır. Projenin sözleşme bedeli yaklaşık 540 Milyon Euro'dur. Tesisin elektrik üretimine geçmesiyle, ülke ekonomisine 120 milyon dolar katkı sağlaması beklenmektedir. Ayrıca barajda çalışan personel sayısı şu an itibarıyla de 138'dir. Barajın devreye alındığı Ekim 2012'den beri gerçekleşen elektrik üretimi 807.000.000 kWh (807 milyon kilovatsaat)'tır.

ERMENEK BARAJI	
Adı	ERMENEK
Yeri	KARAMAN
Akarsu	Göksu
Amaç	Enerji
İnşaatın Başlama-Bitiş Yılı	2002-2009
Gövde Dolgu Tipi	İnce beton kemer
Gövde Hacmi	272 dam ³
Yükseklik(talvegden)	210 m
Normal Su Kotunda Göl Hacmi	4582 hm ³
Normal Su Kotunda Gölalanı	58.74 km ²
Sulama Alanı	Ha
Güç	305.5 MW
Yıllık Üretim	1047.8 GWH

Kaynak: <http://www2.dsi.gov.tr/baraj/detay.cfm?BarajID=661>

Barajın yapılmasıyla birlikte kamulaştırma çalışmaları başlamış baraj altında kalan yerler belirlenmiş ve bu belirlemelere göre Çavuş Köyü sular altında kalacağından burada kamulaştırma yapılmaya karar verilmiştir. Çavuş köyü Göksu vadisinde tarihi Ala köprüünün 1 km batısındadır. Köyden, güçlü suları olan Zeyve çayı geçmekteydi ve bu nedenle de Ermenek ilçesinin en verimli arazilerinden biriydi. Köy çiftçilikle uğraşır Ermenek ilçesinin meyve-sebze ihtiyacını büyük oranda karşılamaktaydı. 2005 yılında devlet bu köye kamulaştırma kararı aldı ve Devlet Su İşleri bu köydeki 168 kişiye dair Ermenek Asliye Hukuk Mahkemesi'ne dava açtı. Kamulaştırma sırasında köylülere topraklarının değerinin altında paralar teklif edilmiş, bunun üzerine köylüler de kamulaştırmalara karşı dava açmışlardır. Daha sonra kamulaştırma sırasında ilk etapta yüksek fiyatlar vermeyi de denemişler, daha sonra bu fiyatlar düşmüştür. Aynı şekilde su altında kalacak olan diğer yerlerde ilk etapta yüksek meblağlarla koşullandırılmış daha sonra inşa ilerledikten sonra kamulaştırma bedelleri düşürülmüştür. Baraj yapımının ilerlemesi ve 2009'da su tutulmasına başlanmasıyla köylüler hala sonuç alamamışlar, köyün taşınması içinde başka bir yer gösterilmemiş, yavaş yavaş göç etmek için hazırlanmaya başlamışlardır. Çavuş köyündeki hak sahiplerine, belirlenen tip projeye sadık kalarak ev yapmak şartı ile parseller tahsis edilmiştir, belirlenen tip projede ev yapmak isteyen vatandaşa ayrıca, geri ödemeli 27.000 TL'lik kredi verildi. Kredi kullanımı veya tahsis edilen araziye ev yapımı %100 oranında gerçekleşmedi. Bazı vatandaşlar ev yapmayarak araziye iade etti. Çünkü gösterilen bölge eski tarımcılığı karşılayamamış, vatandaşların itirazları ve açtıkları dava bir sonuç vermemiştir. Çavuş köyündeki en hazine olay, vatandaşların daha köyü boşaltmadan su tutulması ve göçe zorlanmasıdır. Daha evlerini bile boşaltmadan TEDAŞ tarafından elektrik direkleri sökülerek elektrikleri kesilmiştir.

Ayrıca hiçbir yer gösterilmeden köylülerin köyü boşaltmasının söylenmesi de dikkat çekici olmakla birlikte kısa bir zaman vermişlerdir. Zamanla suların daha da yükselmesiyle Ala köprü, Çavuş köyünün yolu sulara bırakılmış, köyün de elektriği kesilmiştir. Köy halkı ise zorunlu göç yapmak zorunda kalmış, kimi çevre köylerdeki akrabalarının yanına kimi Ermenek merkeze kimisi de Konya gibi büyük şehirlere gitmek zorunda kalmışlardır. Kimisi hiçbir şeyini almadan bu köyü terk etmiştir. Hatta çevre köylerdeki bazı insanlar bu yere gelip ağaçları kesip, pek çok şeyi götürdüğü görülmüş, bu da toplumsal bir yanlışlığı göstermektedir. Bu sorunların yanında çiftçilik yapan bu insanların topraklarını

kaybettiğinde ne yapacakları, ne iş yaparak hayatlarını idame ettirecekleri ise büyük bir toplumsal, ekonomik sorun oluşturmuştur.

Ayrıca 1305 tarihli Ala Köprü “taş yapı kemer köprü”nün en iyi örneklerinden biri olma özelliğini taşımaktaydı. Pek çok uğraşa rağmen bu köprü kurtarılamamış sadece köprünün kitabesi sökülerek Karaman Müzesine konulmuştur. Bu köprü Göksu’yun iki yakasını birleştiren, eskiden beri ticari, ulaşım yönünden önemli geçiş noktalarından biri olarak işlev görmekteydi.

2.5 Değişim Kuramı Açısından Ermenek Barajı ve Toplumsal Değişim

“Değişim, toplumsal varlığın, yapı ve değişim olarak birbirini izleyen ikili oluşum sürecinin bir basamağıdır. Yani her değişim bir yapılanmayla, her yapı da bir değişimle devam eder. Hiçbirisi mutlak değildir” (Aydın, 2010: 5). Bu, toplumun ve toplumsal yapının yaşadığı diyalektik bir süreçtir. Bu süreçte önce çözülme sonra kurulma vardır. Bu çözülme kurulma arasındaki geçiş sürecinde toplumsal yapı ve ona şeklini veren değişkenler kendini bir şekilde dengeye-düzene sokma eğilimi taşır.

Bir sosyal yapıya şekil veren; ekolojisi, yerleşme şekli, nüfusu, sosyal örgütlenmesi ve değerleri gibi iç değişkenler vardır. Bir de o yerin kendi iç etmenlerinin dışında dış odaklı etkenler vardır. Bütün bu değişkenler ve değişkenlerdeki dereceler değişimin ölçülmesinde temel paradigmalardır. Türkiye son yıllarda bu paradigmalarda hızlı bir değişim, dönüşüm yaşamaktadır. Sosyo-ekonomik, siyasi ve toplumsal olarak değişim yaşayan Türkiye kentsel olduğu kadar kırsal alanlarda da aynı değişim izlenmektedir. Başta siyaset olmak üzere, ekonomik, kültürel etkenler bu değişime dinamizm sağlayıcılar olarak karşımıza çıkar.

Türkiye’de bugün değişimin dinamiklerine baktığımızda da özellikle yerel bölgeler açısından ilk sırayı “barajlar” almaktadır. Yani “su” değişimin temel dinamiği olmakta, su kaynaklarıyla zengin olan yerlere barajlar yapılmaktadır. Su kaynağına sahip olan ve dışarıya bağımlı olan yerlere dışarıdan bir müdahale ile değerlendirilmeye alınmaktadır. Bu bir demiryolu olabilir, bir fabrikanın kurulması olabilir, ya da bir barajın yapılması. Burada o yerin dışarıya açıklığının oranı da önemlidir. Genelde ulaşım biçimleri de bunda etkilidir. Ulaşım ne kadar açık ve kolaysa o yerin şehirle olan bağlantısı bütünleşmesi de o

kadar kolay ve hızlıdır. Bölge olarak düşünüldüğünde ekonomik yapı açısından homojen bölge, kutuplaşmış bölge, planlama amaçlı bölge olarak ayrıma gidildiğinde Ermenek’i görünüşte homojen bölge içine koyabiliriz. Ekonomik gelişme düzeyine göre ise gelişmiş, az gelişmiş, gelişme halindeki az gelişmiş bölge, potansiyel bakımdan az gelişmiş bölge olarak bir ayırım yapıldığında Ermenek’i az gelişmiş bölgeden gelişme halindeki az gelişmiş bölgeye doğru gittiğini nitelendirebiliriz. “Gelir seviyesi itibariyle ülke ortalamasının altında olmakla beraber gelişme hızı ülke ortalamasının üstünde olan bölgeler gelişme halinde az gelişmiş bölgeler olarak adlandırılmaktadır. Bölgedeki kaynakların yeterince değerlendirilememesinin yanı sıra, bölgeye özel veya kamu yatırımlarının çekilememesi, mevcut işgücü kaynaklarından faydalanılmaması sonucu bölge az gelişmişliğini sürdürmesine rağmen gelişmesini de sürdürmektedir” (Ildırar, 2004: 12-13). Nitekim Ermenek önce kömür potansiyelini kullanmış sonra su potansiyelini kullanmış bir bölge olarak az gelişmişliğini sürdürmesine rağmen gelişmesini sürdüren, tamamen doğal kaynaklardan beslenen bir bölge niteliği taşımaktadır. Bu gelişme potansiyelinin ortaya çıkması ise tamamen piyasa güçleriyle olmaktadır. Fakat son dönem neoliberal politikalar ile birlikte sadece piyasa değil devlet bizzat bunun yapıcısı olmaya başlamış ve piyasayla, şirketlerle birlikte anlaşmalar yapmıştır. Yine Ermenek barajının projesinin uygulanması yabancı şirketlerle yapılmıştır.

Öncelikle “toplumsal değişimin olması için toplumla doğa arasındaki dengenin bozulmuş olması gerekir. Bunun için de doğa kuvvetlerini daha da kontrol altına alıp, doğayı değiştirip, denetlemek için de yeni araçlar yapılır ve yeni araçlarla ortaya çıkan teknolojik değişim insanla doğa arasında dengeleşinceye kadar sürer. Bu arada dengesizlik sırasında sarsılan toplumsal yapı kendisini yeni üretim araçlarını yani teknolojik değişimin şartlarına uydurur” (Akşit, 1966: 24). Ermenek ilçesi de yapılan barajla toplum-doğa arasında bir denge bozulması yaşamıştır. Bölge halkının toprakla olan ilişkisi yok olmuş yerini suya bırakan bölge halkı denge sağlamaya çalışan bir geçiş sürecine girmiştir. Bu geçiş sürecinde pek çok değişiklik yaşanmıştır.

Öncelikle bu değişiklik ekonomik olarak başlamıştır. Barajın suyunun tutulacağı yer geniş vadilerdi ve bölge halkının ekip-işledikleri arazileri bulunmaktaydı. Bütün bu araziler yapılan barajla su altında kalacağı tespit edildi. Vatandaşa ait parsel sayısı 2820 olup, parsel tutarı 1800 hektardır. Gerçekleşen vatandaşa ait kamulaştırma bedeli ise 171.232 111 TL olup toplam kamulaştırma bedeli ise 195.000.000 TL’dir. Kamulaştırılan

orman arazisi ise 4400 hektardır. 2820 kişinin elindeki toprak parçası yerini ellerinde belli miktarda parayla yer değiştirdi. Toprağın parayla mübadelesi sonucu bölge halkı tarımcılık özelliğini kaybetmiştir. En önemli vasıf ise tarımsal ürünler olarak yetiştirilen tahıllardı. Pazar açısından büyük bir değişiklik yaşanmış, ilçenin ekonomisinde sermaye el değişirmiştir. İlçede kamulaştırma bedeli olan para ilçe ekonomisini canlandırmış, pek çok işletme, market açılmıştır.

İlçede hem kırsallık azalmış hem de kırsal nüfus azalmıştır. “Toprağın bireysel tahsisi sayesinde yalnızca kollarının gücüne sahip olabilen insanlar var olabiliyor. Bir insanı boşluğa koyduğunuzda, onun havasını soymuş olursunuz. Toprağı ondan aldığınızda da aynı şeyi yapmış olursunuz. Çünkü böylece o kişiye zenginlikten yoksun bir mekâna koymuş ve böylece onu sizin arzularınıza boyun eğmek dışında her türlü yaşama yolundan mahrum bırakmış oluyorsunuz” (Foster, 2001: 231). Kır mekânından toprağı aldığınızda orada bir yoksunluk oluşur ve kır insanının en büyük mahrumiyeti ortaya çıkar. Topraksız köylü kendini en büyük boşluğun ve tasavvur edilemezliğin içinde bulur. İlçede toprakla yaşamını şekillendirmiş insanlar da topraklarını kaybetmesiyle yoksunluk duygusu yaşamışlardır.

İlçede kentleşme unsurları artmış, apartmanlaşma seviyesi yükselmiştir. Eski geleneksel evler devam etse de çoğunluk yerini apartmanlara bırakmıştır. Bağ, bahçe işleri de bununla birlikte terk edilmiş, Pazar ve marketlerden alışveriş başlamıştır.

Ekonominin canlanmasının bir başka sonucu da ulaşımda yeniliklerin olmasıdır. şu an ilçede evre yolu projesi başlamış bu da ticari anlamda rahatlama sağlamasını göstereceği söylene de doğa açısından kayıplara sebep olmuştur.

Makro anlamda ekonomik ve sosyal yapıda değişim yaşayan ilçe **gündelik hayat** anlamında da büyük değişimler yaşadı. Yaşanılan mekân, eşya alışkanlıklar, tüketim alışkanlıkları ve buna bağlı olarak tutumlarında olan değişimler ilk bakışta anlaşılan ve dikkat çeken durumlar oldu. İktisadi faaliyetlerin zihniyetleri belirlediği tezi burada doğrulanmaktadır. Ermenek’te apartmanlaşmanın artmasıyla ve barajdan gelen ücretlerle birçok kişi apartman dairesinde oturmaya başladı. Apartman dairesinde oturmaya başlayan insanların eşya, mobilya tarzı da zorunlu olarak değişmiş, çoğunlukla geleneksel eşyaların yerini modern oturma grupları ver eşyalar almıştır. Alışverişler daha çok marketlere kaymaya başlamıştır. Aynı zamanda bağa bahçeye ekim, dikim azalmıştır. Bütün bunlar

gündelik hayatın karakterinde olan değişimlerdir. En önemli sonuçsa toplumsal ilişkilerin değişmesi olmuştur. Örneğin bağ komşuluğu Ermenek'in en önemli ilişkiler ağından biriyken, bu artık büyük ölçüde ortadan kalkmış, hayat standartlarının verdiği iyileşmeyle pek çok kişi daire almış ve bağlardan uzaklaşmıştır. Bu ise yakın ilişkilerden birinin daha ortadan kalkması ve insan ilişkilerinin rasyonelleşmesini ortaya çıkarmıştır.

Ermenek barajı, HES olması sebebiyle farklıdır. Hes'lerin çevresel sorunlar ortaya çıkardığı bariz bir şekilde bugün çok konuşulmaktadır. Pek çok barajın fiyaskoyla sonlandığı, Türkiye'de ve dünyada pek çok örnek vardır ve bunun bir daha geri dönüşü olması çok zordur. "Teknoloji gelişmiş olmasına rağmen, onun yaratacağı tahribatları önleyecek çevre bilincinin bu gelişmeleri çok geriden izlediğini göstermektedir. Buradaki maddi kültür ögesi olan teknoloji (barajlar, sulama kanalları) maddi olmayan kültür ögesi olan *çevreyi koruma bilinci* arasındaki kültürel gecikmenin, geri dönülmesi mümkün olmayan sorunlara nasıl neden olabileceğini açıkça ortaya koymaktadır"(Özer, 1998: 293). 4400 hektar orman kesilerek, orman bölgeleri sular altında kalmış ve korumaya dair bir itiraz olmamıştır.

Suyla birlikte ilçede iklim değişikliği de kendini yavaş yavaş göstermiştir. Yetişen ürünlerin bazısında kalite düşmüş, iklime uyum sağlaması beklenmektedir. Diğer taraftan iklimin yumuşamasıyla meyvecilik, zeytincilik gibi alanlar açılmıştır. Bunun yanında su sporları ve balıkçılık geliştirilmeye çalışılmaktadır. Bunun için de Ermenek doğa ve su sporları kulübü kurulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. MÜLAKATLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1 Ermenek Halkının Baraja Bakışı

Mülakatlarda konuşmacıların, Ermenek barajına bakışlarında ilk vermiş oldukları cevap, Ermenek barajının büyük bir baraj olması yani büyük bir su kütlesinin yaratılmış olmasını yöreye farklı bir doğa manzarası getirmiş olduğuna dair olmuştur. Hepsinin diğer ikinci bir ortak görüşü ise verimli toprakların su altında kalmasına bağlı olarak barajın tahrip edici olduğudur.

Su altında kalan yerlerin, Göksu nehrinin bulunduğu vadide yer alan verimli toprakların Ermenek'in tek tarım yeridir. Buğday, mercimek, nohut, susam, sebze ürünleri vs. pek çok ürünün kaldırıldığı ve Ermenek'in bu açıdan kendi kendine yetebilen bir yer olduğu görülmektedir. Geçmişten bu yana kapalı bir yer olan Ermenek, Türkiye'de kendi kendine yetebilen kasabalardan biri olmuştur. Şimdi barajla birlikte yöre halkı bu yeterliliğin ortadan kalktığını söylemektedir. Fakat bunun göz göre göre kolayca olması, yapılan mülakatlarda görülmektedir. Baraj yapımına karşı çıkışlar çok az ve dağınık olmuş, örgütlü bir direniş olmamıştır.

Enerji açısından ise Türkiye için faydalı Ermenek için kayıp olarak görülmektedir. Fakat Ermenek'te genel açıdan kayıpları olan bir yer olsa da baraj sonrası kendi içerisinde kazançlar elde edilmeye çalışılmakta olduğu görülmektedir. Örneğin balıkçılık yönünden umudu olanlarda olmuş, avcılık üzerine iki dükkân açılmıştır. Mülakat yaptığımız bu dükkân işletmecilerden biri de hem kayıp hem kazanç anlamında baraj hakkında görüşlerini belirterek bunu göstermiştir. Ona göre Ermenek barajı toprakların kaybolması gibi kayıplarının yanında kazanım olarak balıkçılığın öne çıkacağını söylemektedir. Bunun üzerine dükkân açtığını ve umduğundan da fazla satış yaptığını söylemektedir: ***“Ben barajdan bu kadar kazanacağımı ummuyordum ama barajla birlikte çok olta sattım.”***

Tarımsal anlamda en keskin kaybı ise Çavuş köyü yaşamıştır. Köy tarımla geçinen kırsal yerleşim yeridir. Onun dışındaki su altında kalan Ermenek içinden kişilerin toprakları ortak bulamadığı takdirde boş kalmakta idi. Onlar için topraklarının su altında kalması Çavuş köyü kadar yıkıcı olmamıştır. Bu nedenle Ermenek barajı, zorunlu göç ettirilen Çavuş köylüsüne göre Ermenek halkından daha farklı şeyler ifade etmektedir. Yerinden yurdundan edilme psikolojisiyle yaşayan köylüler barajın mağdur tarafını temsil etmektedir. Çavuş köyü muhtarı şöyle anlatmakta: *“Ermenek barajı bizi yerimizden yurdumuzdan etti. Köyümüz evlerimiz su altında kaldı. Çok sıkıntılar çektik. Kimisi parayı görünce hemen kabul etti kimileri de karşı çıkmıştı. Bize başka bir yer gösterdiler köy için. Fakat araziye ev yapmadılar. Su tutulduktan sonra ev yapmaya başladılar. O sıralarda biz Ermenek’e göçmek zorunda kaldık evlerimiz yapılmaya kadar. O evleri de bize barajdan verilen parayla aldık tekrar. Devlet bize ne yer ne ev verdi yani sadece araziye gösterdi o kadar. Herkes evi ve araziye devletin bize bizzat tahsis ettiğini sanıyor. Oysa öyle değil. Bize bir dönüm müstakil ev ve bahçelik yer verdiler. Daha doğrusu sattılar. Bayındırlıktan kredi verdiler. İçine evi de kendimiz yaptırдық. Barajdan aldığımız maaşın üstüne bankalardan kredi çektik. Bize ne araziye ne evi kendileri tahsis ettiler. Sadece araziye gösterdiler. Fakat herkes devlet yaptırdı zannediyor. Ben şimdi bankaya 35 bin lira ödeyeceğim. Yaptırdığımız evlerde ipotekli. Ve 10 yıl boyunca da satma işlemi yapamıyoruz.”*

Yine aktif olarak emek gücünde yer alan Çavuş köyün kadınlarından biri de yaşadıklarını şöyle anlatmaktadır: *“Ermenek barajını ilk duyduğumuzda yıkıldık, inanmadık. Allah’ın suyu tabi seninde benimde sözüm geçmez. Biz suyun geleceğine inanmadık son ana kadar. İnanmadık. Çevre köylere dağılmamızı söylediler ama dağılmak birbirimizden kopmak istemedik.”*Yine köyün başka bir kadını aynı durumu şöyle ifade etti: *“Üzüldük baraj yapılacağını duyduğumuzda. İnanmadık. Ama ne yapıp ettiler bizi buralara koyuverdiler. Toprak yok, gelir yok. Önceden varımızı yoğunuzu kimse bilmezdi. Biz inanmadık suyun geleceğine. Kaymakam civar köylere dağılın dedi. Biz inat ettik dağılmadık. Bu evler vaktinde yapılmadı. Bizi oyaladılar. Son ana kadar bekledik bizi taşıyacakları yeri ama ne ev vardı ne arazi. Yaşlılar sıkıntıdan vefat etti. Akrabalarımız dağıldı. Nereye gideceğimizi bilemedik. Verilen sözler tutulmadı.”*

Köyün başka mağdur kadınlarından birisi de geçirdikleri süreci şöyle anlatmaktadır: *“Eskiden köyümüzde sebze meyvemizin çoğunu satardık. İki tarafımızdan su akıyordu.*

*İçme suyumuzda ücretsizdi. Benim en az 15 dönüm arazimiz vardı. Eskiden hayvan beslerdik. Su tutulacak can güvenliğiniz yok gidin dediler, elektriğimizi kestiler. Bütün köy 1 ay karanlıkta mum ışığında oturdu. Söz verdikleri yeni gösterdikleri yerde ise ev yapmadılar. Bizde mecbur artık Ermenek'e kiraya gittik. Hayvanlarımızı ucuza sattık. Köydekilerin çoğu karamana Konya'ya göç etti. Ölümümüzde dağıldı dirimizde. Mezarlarımızı taşıdılar. Burada şimdi küçük bahçemiz var ama su yok. Akarsuyumuz olsa yiyeceğimizi bari yaparız ama yok. Kendimiz sulasak su parası çok geliyor. Zaten hortumla sulamada iyi sebze olmuyor. Yeterince alamıyor suyu toprak. Ama arıktan akan su bütünüyle toprağı altyordu iyi sebze meyve oluyordu. Yapılan evlerde birbirine uzak. Kimsenin kimseden haberi yok. Komşumuz düşmüş ölmüş bir gün sonra gördük. Burada hayvan besleyecek yerimizde yok zaten ot yedirecek bağımız bahçemizde yok. Rezillik. Şimdi evleri duvarla çeviriyoruz elimizde olan parayı da duvara döktük. Ayrıca bu evler yapılırken mütaahhitlerde dolandırdı. Yarıda bırakıp gittiler. Bu beton evlere geldim geleli hastayım. Verdikleri sözlerin hiçbirini tutmadılar suyu üzerimize saldılar bütün hayatımız altüst oldu. Alınan paralar hiç kimseye yaramadı. Yaşlılarımız köylerinin yok olmasının üzüntüsüyle vefat etti. Muhtarımız sıkıntudan hastalandı vefat etti. Yaşlı bir komşumuz "beni köyüme gömün" diyerek öldü." Burada yerinden edilmenin psikolojisinin yoğun bir şekilde yaşandığı görülmektedir. Yaşadığı mekânın, toprağın yoksunluğunu çok güçlü hissedenlerin psikolojisi normallikten çıkmış olduğu görülmektedir. Ve kendisi de şöyle devam etmektedir: "**Bende hala rüyalarımnda köyümle uğraşıyorum, eski yaptıklarımızı çalıştığımız çabaladığımız günleri görüyorum. Uykularım bozuldu 3 yıldır depresyon ilaçları kullanıyorum. Bizi susturdular, kadınları konuşturmadılar.**" Köyde kadınların konuşması köylüyü rahatsız etmiş, ayıplanmış, kınanmıştır. Ermenek ilçesinde kadınlar daha ön planda iken Çavuş köyünde durum farklıdır.*

Ermenek dışında oturan Ermenek insanları ise dışarıdan Ermenek barajının her iki yönünde görmekteler. Yani hem coğrafi açıdan oluşan değişim hem toprakların gidişi ve Ermenek'in en çok ihtiyacını karşılayan Çavuş köyünün su altında kalmasıyla oluşan durumu görmekteler. Fakat Ermenek ilçesindekiler mağduriyetin farkında değilken dışarıdaki Ermenek'liler bu mağduriyet hakkında hem daha çok bilgi sahibi hem de daha ilgililer.

Konya’da oturan Ermenek’li emekli bankacı konuşmacımız ise şöyle anlatmaktadır: *“Ermenek barajı Ermenek’in en verimli topraklarını alıp götürmüştür. Türkiye genelinde elektrik üretimi ile faydalı olması için yapılmıştır. Fakat çavuş köy açısından en kötüsü oldu. Artık oradan gelen sebzeler-meyveler yetiştirilemez oldu. Sebzeçilik bitti, pazara artık dışarıdan geliyor, ancak istimlâk paralarından bir şey alındı onlarda paralarını bitirdi. İnsanlar şehrin daha da yukarısına çıkmaya yaylacılık yapmaya, yayla evleri yapmaya başladı köylerde genç kalmadı. Araziler boş, eskilerde yapmaya yanaşmıyor. Gelir temin ediyor, “ben bir sene köyde kazandığımı şehirde bir ayda kazanırım” diyor.*

Başka bir Konya’da oturan Ermenekliye göre ise *“Ermenek barajının ÇED raporunu okudum. Enerjinin %1’ini karşılayacak, enerji bakımından katkısı var. Bunun yanında ekili alanlar su altında kaldı. Raporun son cümlesi ise şu: Türkiye için kazanç Ermenek için kayıp.”*Bütün bunlara rağmen hala Ermenek barajının faydaları ve zararları üzerine somut bir şeyin olmadığı görüşü de yörede hâkimdir.

Suyun metalaşması ve baraj yapımları konusunda ironik bir şekilde “su boşuna mı akıyor” tartışmalarının karşılığında burada suyun kullanılmasa bile halkın yaşam hakkında nasıl bir yer ettiği görülmektedir. Mülakatlarda ve incelemelerde görülmektedir ki barajdan önce Göksu nehri kendi halinde akmasının yanı sıra Çavuş köyünün bu sudan faydalandığı söylenmektedir. Suyun belli bir alana kapatılması, erişim hakkının kısıtlanması, suyun hak mı ihtiyaç mı olduğu, suyun devletin mi halkın mı olduğu konusunda yöre halkının görüşleri suya olan bakış açısını farklı açılardan ortaya koymaktadır.

Toprakların değeri suyla ortaya çıkmakta iken Ermenek’te artık toprağın kalmaması suyun değerini insanlara göstermemektedir. Barajla birlikte suyun kısıtlandığını ama en çok suyu kullanan köyler açısından bu kısıtlanmanın olduğu görülüyor. Ermenek halkı da suyun kendileri açısından değil köylüler açısından kısıtlanmış olduğunu söylemektedir. Nitekim Çavuş Köyü muhtarı: *“Su halkındır devletin değil. Fakat şimdi suyumuzu bizden aldılar. Yeni taşındığımız yerde içme suyumuz bile yoktu, sondajla su çıkardılar”* demektedir. Aynı şekilde Konya’da oturan dernek üyelerinden Ermenekli konuşmacımız aynı düşünmektedir. *“Önceden nehir köylüler tarafından kullanılıyordu. Bütün sulamaları oradandı. Su Boşa aktı diyemeyiz. Sarıveliler ilçesine bağlı Dumlugöze köyünden Evsin köyü hudutlarına kadar su kullanılıyordu. Barajla birlikte su kısıtlandı.*

Suyun değeri arttı. Fakat burada bir tezat oluşuyordu. Su artmasına rağmen kullanılmıyor. Bakanlığın, DSİ'nin projesince yapılan şeyler. Halkın söz hakkı olmadı. Su öncelikle halkındır. Çünkü etrafında yaşama hakkı çerçevesinde gerekir. Anayasal açıdan yaşama hakkı varsa o su onların hakkıdır.” Su halkındır konusunda köylülerle Ermenek dışına göç etmiş insanlar hem fikirdir.

Ermenek'te ise “Suyun devlete mi halka mı ait” olduğu sorusunda ise cevaplar devlet tarafına çıkmaktadır. Barajdan önce “su halkındır” diyenlerde barajla birlikte “su halkındır yani bizimidir” deme hakkını kullanamamaktadır. Hangi açıdan düşünülürse düşünülün sonunda “su devletindir” düşüncesi ortaya çıkmaktadır. Örneğin Ermenek içinde yaşayan söz sahibi inşaat sektörünün mimarına göre bu konuda ise kesin şekilde devletçi görüşündedir: *“Baraj suyun değerini artırdı. Su bir hak değil ihtiyaçtır. Halkın değil devletindir. Halk serbestçe kullanamaz. Baraj yapılan yerlere de enerji kullanmada ayrıcalık tanınmaz çünkü sınırı nerede keseceksiniz?”*

Suyun bir ihtiyaç mı hak mı olduğu konusunda ise hepsi ihtiyaç olarak görmekte beraber çoğu da aynı zamanda hem ihtiyaç hem hak olarak görmektedir. Örneğin; Ermenek esnaf odası başkanı şöyle demektedir: *“ Baraj suya erişim hakkımı kısıtlamadı, fakat kullanmak istesem erişme hakkım yok, suların değerini de artırdı. Su önce ihtiyaçtır. Ama suyun yanında olsaydım yani tarlam bağım bahçem olsaydı suyu hak olarak görürdüm. Çünkü su orada yaşayan insanların ve bir bakıma bizimdi.”*

Buradan şöyle bir sonuç çıkmaktadır: Ermenek içinde yaşayan ile Çavuş köyünde ve Ermenek dışında yaşayan insanlar arasında halk ve devlet konusunda ayrılmaktadır. Ermenek halkı hala sularının bol olduğunu, derelerinin aktığını ve kendilerine yeteceğini düşünmektedir.

Barajın yaratmış olduğu toprak kaybına rağmen baraja karşı çıkışların olup olmadığı konusunda ise değişik fikirler görülmektedir. Yapılan mülakatlarda örgütlü bir karşı çıkış olup olmadığı olduysa ya da olmadıysa neden ve şimdi fikirlerinde ne değişiklik olduğu konusunda ise farklı fikirler görülmektedir.

Ermenek İlçesi, baraj yapımıyla ilgili olarak 1960 yıllarından beri incelenmekte olup, çeşitli ölçümler yapılmaktadır. Ermenek halkı da bunu bilmektedir. O günden bu yana karşı çıkma adına ses çıkmamıştır. İnşaat yapımı başladığında da Ermenek halkı direniş

göstermemiştir. Hatta Ermenek halkı barajı çare olarak görmüş, ilçeye faydalı olacağını düşünmüştür. Örneğin bu konuda barajda beş yıl çalışan şöyle düşünmektedir: ***“E. Barajına karşı çıkmadık ama Tekeçatı’nda yapılan barajın devamı gözükken ve yine az da olsa tarım yapılan içinden su geçen yere karşı çıkmıştık. Ermenek’te çok işsiz olduğu için, kömür ocağında çalışmakta zor olduğu için, Ermenek barajı iş kapısı olarak görüldü. Ermenek’te pek çok genç maaşı önemli değil yeter ki çalışalım diyorlardı.”***Kendisinin de belirttiği gibi Ermenek barajında Ermenek insanları gençleri bir müddet çalışma imkânı buldu. Kömür ocağına göre iyi bir alternatifti. “Yine yöre halkından başka birine göre ise şunları demektedir: **“Karşı çıkmadık, sadece tarihi Görmel köprüsü taşınacaktı fakat devlet sözünü tutmadı ve sular altında kaldı sonrada yıkılmış zaten suyun içinde. Tekrar köprü yapılıns demiştik oda olmadı. Bu tür büyük barajların yerine ufak santraller yapılırsa aynı ihtiyacı karşılayabilir.”**

Baraj yapımıyla birlikte köylerinin su altında kalacağını öğrenen Çavuş köyü ise önce inanmamış, kabullenememiş taşınma konusunu ciddiye almamıştır. Kendilerine tam olarak tarih de verilmemiş ne olacağını köy halkı kestirememiştir. Kendilerine başka köylere dağılması konusunda fikir verilmiş köylü kabul etmemiştir. Yine köy muhtarı şunları söylemektedir: **“Baraja karşı çıkmıştım ama bizi dinleyen olmadı zaten. Hatta ben barajda çalışmak zorunda kaldım. 4,5 yıl. Tarım işimizi kaybetmiştik. 600 küsür maaş alıyordum. Başımızdaki muhasebeci Türk idi. Yabancı şirket kadar maaş alamadım.”**

Baraj yapımına karşı Ermenek halkı karşı çıkmadığı mülakatlarda ve diğer gözlemlerde de görülmektedir. Hala da bu değişmemiştir. Çavuş köyü ve Ermenek dışındakiler ise hala karşı duruşlarını değiştirmemiş, yapılmaması düşüncesiyle geriye dönük düşüncelerini sürdürmektedir.

3.2 Barajla Piyasaya Giren Para ve Toplumsal Mobilité

Barajın sağlamış olduğu istimlâk gelirleri ise Ermenek’in hayat seviyesinde değişiklik yapmış, bununla beraber bunu başka değişiklikler takip etmiştir. Genel olarak mülakatlarda da yaşanan bu değişikliğin hayat seviyesinde nasıl bir yükselme yaptığını

ortaya koymaktadır. Şu kesin olarak görülmektedir ki, Ermenek barajı toprak sahiplerine büyük bir ekonomik hareketlilik getirmiştir. Su altında kalacak toprakların sahipleri belirlenmiş, toprak analiz edilmiş, üstündeki ağaç vb. bitkiler cinsine, yaşına göre incelenmiş fiyat biçilmiştir. DSİ toprak sahiplerine belirledikleri fiyatı sunmuş, tapularını da istemiştir.

Küçükten büyüğe kadar hemen herkesin toprak sahipliği vardır. Raporlara göre de 2820 kişi kamulaştırma bedeli almıştır. Ermenek içinde kalan miktar ise sosyo-ekonomik değişimi başlatmıştır. Mülkiyet olarak öncelikle insanlar gayrimenkul almışlardır. Ev en başta yatırım yapılan mülkiyet olmuştur. Bu da apartmanlaşmayı hızlandırmıştır. Eski dam evi olanlar apartman dairelerde yaşamaya başlamışlardır. Bu da eşya kullanım tarzlarını değiştirmeyi gerekli kılmıştır. Eski bahçeli evdeki uğraşlar, kısmen de olsa kendi ürettiklerinin yerini hazır tüketim almıştır. Bu da eski evindeki serbestliği apartmanda yaşayamamaktan kaynaklanmaktadır. Müstakil ev de ihtiyaçları için hayvan beslerken, bahçesini eker-dikerken apartmanda bunları geride bırakmaktadır. Dolayısıyla hazır tüketim yapmak zorundadır. Bu da insanları marketlere yönlendirmektedir. Her istediğini istediği zaman toplu alabildiği marketlerden eski ihtiyaçlarını karşılamaktadır. İkinci mülkiyet olarak taşıt alımı fazla olmuştur. Bunun dışında herhangi farklı bir yatırım türü olmamıştır. Parayı harcama noktasında herkes aynı tutumu kullanmış, aynı şeyleri yapmıştır. Dernek başkanı bu noktada gözlemlerini şöyle anlatır: **“Ermenek şimdiye kadar bu kadar büyük para almamıştı. Ama aldığı parayı değerlendiremedi. Ev aldı, araba aldı. Ehliyeti olmayan bile araba aldı. Başkaları aldı biz de alalım diyerek. Yani parayı ne yapacaklarını bilemediklerinden herkes birbirine baktı öyle parayı harcadı. Bu nedenle de yatırım yapılamadı. Paranın da devamlı bir getirisi olacak dönüşüm olmadı.”**

Hayat seviyesinin yükselmesine yardımcı olarak ikinci basamak barajla birlikte bir süreliğine iş sahasının oluşmasıdır. Özellikle gençler için iş kapısı olmuştur. Özellikle yabancı şirket bu anlamda büyük katkı sağladığı görülmektedir. Barajda ofis elemanı olarak çalışan konuşmacımıza göre ise barajda çalışanları ve şirketler hakkında şöyle demektedir: **“Ben ofis elemanı olarak 5 yıl Pöyry şirketinde çalıştım. Yabancı şirket bayramlarda mesela 30 ağustosta tatil verirdi bize ama Türk şirket vermezdi. Bizim haftalık tatilimiz cumartesi öğlen başlar pazartesiye kadar ama Türk şirket 15 güne bir tatil yapardı. Biz günde 8 saat alırken Türk şirketi 12 saat ve daha fazla**

çalışıyordu. Barınma yeme içme yabancı şirkette daha iyi idi. Yabancı şirkette bir vasıfsız işçi 2000–3000 arası maaş alırken Türk şirketi 800 ve yukarısını alıyordu. Bazı mühendisler Ermenek'ten ev tutuyordu. Ve bunların çoğu yabancı idi. Örneğin Türkiye'de baraj gövdesi patlatmasını bilen çok az olduğu için dışarıdan gövde patlatma için mühendisini getiriyorduk. DSİ kiralyordu.”

Başka bir açıdan yine Ermenek içinde oturan mimar konuşmacımız ise şöyle anlatmaktadır: **“Tabi, hayat seviyesinde belli bir yükseliş oldu. Bir girdi sağladı. Yaşam tarzlarını değiştirdi. Bu bir örnek oluşturdu. Baraj dışındaki insanların birikimlerini de etkiledi. Onlarında alım satma işleri gerçekleşti.”** Nitekim bu kişinin dediği gibi Ermenek'te alım satma işleri hareketlenmiştir. Bunu da barajdan sonra avcılık dükkânı açan esnaf konuşmacımız da söylediklerini doğrulamaktadır: **“Ermenek'te çok apartmanlaşma oldu. Kaloriferli daireler çok pahalandı, ev kiralari yükseldi. Dışarıdan gelen memur, esnafı ve kirayı çok pahalı buluyordu. Ben barajdan bu kadar kazanacağımı ummuyordum ama barajla birlikte çok olta sattım.”**

Ermenek barajı ile başlayan baraj istimlakları ilçede diğer kamulaştırmaları getirmiştir. En son çevre yolu projesi başlatılmıştır. Amaç ilçenin zaten dar ve dik yollarını rahatlatmak ve kömür taşıyan büyük taşıtlarının çarşının dışından geçmesini sağlamaktır. Projeye göre ise yol yöre halkının bağlarından geçecektir. Buna göre kimlerin bağından geçecekse belirlenmiş, çağrılmış, fiyat belirlenmiştir. Çoğunluk kabul etmiş imzaları atmışlardır. Bu bağların içinde çeşitli ağaçlar olmak üzere bikri çeşitliliğini barındırmaktadır. Fakat toprak eskisi gibi işlenmemekte olup boştur. Devlet bu projede bağ sahiplerine yine yüksek fiyat vermiş bu nedenle itiraz eden olmamıştır. Yine bu istimlâk fiyatları Ermenek için gelir olmuştur.

Barajın Ermenek'te eksilttiği şey toprak olmuş, buna bağlı olarak merak edilen nokta toprak fiyatlarındaki durumun ne olduğu, baraj yapılmasaydı yine devletin verdiği miktara ulaşabilirler miydi sorusu olmuştur.

Bu noktada herkes baraj yapılmasaydı aynı fiyattan satamazdık cevabını vermiştir. Devletin yüksek verdiğini kabul etmektedirler. Toprak fiyatları açısından ise baraja karşı bahçe alıp ev yaptıran, aynı zamanda bahçecilik yapan konuşmacılarımızdan biri şunları demektedir: **“Herkes toprak fiyatlarının arttığını zannetti ama büyük artışlar olmadı. Bağlar satılmadı. Sadece baraj yapılan ve yolgeçen yerler para etti. Kendisi şimdiye**

kadar o yerlere masraf yaptıysa karşılığını alabilirdi, başkasına yaptıran ise karşılığını pek alamadı. Zarar etti. Tarlaya hiç girmeyen hatta tarlasının yerini bilmeyenler sadece bankalara gidip yüksek para alırken tarlasıyla toprağıyla uğraşanlar düşük fiyat aldı. Hala para alan pek çok kişi tarlası neredeydi bilmez, sadece bankayla işi olmuştur, bunlarında çoğu dışarıda olan insanlar. Bir de burada pek çok insanın arazisini orman arazisi diye havadan helikopterle yazıp gittiler. İnsanlar bir şey yapamadı.”

3.3 İstimlâk Paraları ve Yaşanan Hukuki ve Toplumsal sorunlar

Yapılan kamulaştırma bedelleri ile yoğun mahkemeler yaşanmış, mağduriyetler söz konusu olmuş bunun ise giderilip giderilmediği bölgede çeşitli tartışmaların ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Baraj altında toprağı kalanlardan konuşmacılarımızdan biri şöyle anlatmaktadır: *“Başlangıçta DSİ düşük fiyat verdi. Yapılan itirazlarla ilk etapta yükseldi. Ama üçüncü, dördüncü etapta DSİ kamulaştırma politikasını değiştirmede. Tam tersi daha da aşağı çekti. Mahkemeler daha da arttı. Mahkemelerde de fiyatlar 3 -4 kat arttı ama hala DSİ geri adım atmadı. M² ye 2,5-3 liradan belirlendi, davalarla 7-7,5 liraya çıktı. Ardından 1,5-1,9’a düşürdüler. Yapılan itirazlara da devlet, insanlara mahkemeleri gösterdi, kazanırsanız verelim düşüncesiyle. Çoğu da kazandı. Ama bu arada en çok avukatlar kazandı.*

Yine yörenin köklü esnaflarından bir konuşmacımız ise mahkeme sürecini şöyle anlatmaktadır: *“DSİ bizi mahkemeye verdi. Birinci etapta parayı alınca tapularımızı verdik, 2. Etapta ise değeri düşük verdiler bizde tapumuzu vermedik. Bu şekilde mahkemelik olduk. Önce 60 bin almıştık, mahkeme 1 sene sürdü, avukat tuttuk, 33 bin lira daha aldık.% 10 nu da avukata verildi.”*

Konuşmacılardan biri ise yaşadıkları mahkeme sürecini şöyle anlatmaktadır: **“Bizim mahkeme sebebiz şuydu: bize 2 dönüm parası kestiler önce 1 dönümünkini verdiler. 2. Dönümümde mahkemelik olduk. Aslında devlet kendi kendini mahkemeye verdi. Biz vermedik. 2. Dönümün parasını alıncaya kadar mahkemeye uğraştık. Bununda aslında oyalama olduğunu anladık. Devlet bütün olarak veremedi parayı. Parça parça verebildi.”**

Yine esnaf konuşmacılarımızdan biri şöyle anlatmaktadır: **“Kamulaştırma nedeni ile yoğun mahkemeler yaşandı. Nedeni ise; vatandaşın kamulaştırmadan düşük aldığını, devletinde yüksek verdiğini düşünmesi anlaşmazlıklara yol açtı. Arazilerin değeri verilirken belli şeylere göre belirlendi. Toprağı ayır, toprağın üzerinde yetişen ağaçlara ve o ağaçların cinsine, yaşına bakılıp, ayrı ayrı değeri ölçüldü. Üzüm, ceviz ve kiraz en çok değer edenlerdi. Su basmayan kıraç kısımlara daha az verildi. Bu mahkemelerle avukatlara büyük bir rant çıktı. % 15–20 ile çalıştılar. On binlik araziye 20 binle kazanırız ama 10bini bölüşürüz vaadiyle anlaştılar. Bu davalarda kazananlar daha fazla. Sonuçta vatandaş yinede güzel para aldı.”**

Sonuç olarak devletin büyük oranda, istimplâk bedeli olarak yüksek meblağlar ödediği görülmektedir. Her ne kadar yoğun mahkemeler olmuşsa da sonunda devlette eski hesaplara dönerek tekrar hesaplamış ve vatandaşa geri ödemeler yapmıştır.

Mahkemeler dışında yaşanan en büyük sorunlardan biri de Çavuş Köyünün iskân problemi olmuştur. Köyün nereye, ne zaman, nasıl taşınacağı önceden belirlenememiş, köylüde gitmek gibi bir şeyi kabul etmek istememiştir. Onları tatmin edecek, eski hayatlarını aynen devam ettirebilecek bir yer belirlenmemiştir. Barajın bitip, su tutmasına yakın zamanlarda köylüyü alelacele bir yere taşımak gibi bir duruma düşmüşlerdir. Bu konuda pek çok haber yapılmış olmasına rağmen de DSİ kendini savunmuş, geri adım atma ya da köylüyü tatmin edecek bir yer bulma girişimine çaba göstermemiştir. Yerel ve ulusal pek çok gazetede bununla ilgili haberler çıkmıştır. Örneğin; Hürriyet gazetesinde “Su Altında Kalacak Köylerini Terk Etmiyorlar” başlığıyla yapılan haberde bunca şeye rağmen sonunda taşınmayı kabul eden köylü en azından taşınma için verilen 30–40 günün uzatılmasını istemektedir. Gazeteye konuşan köylülerden biri “Köyün taşınacağı alanda parsel düzenleme çalışmaları ise bize bu haberin gelmesiyle başladı. Yeni yerleşim yeri alelacele kepçeyle düzeltildi, parseller belirtildi. DSİ yetkilileri, 'buralara evlerinizi yapın ve 3 Nisana kadar taşının' dediklerini söylemektedir” (Hürriyet Gazetesi, 2009).

Diğer bir gazete ise “Gazete İlanı İle Davalı Arıyorlar” başlığı ile yaptığı haberde, Karaman’ın Ermenek ilçesinde açılan bir kamulaştırma davasının sonuçlanabilmesi için davalı konumdaki 168 kişi ve varislere ulaşabilmek amacıyla Ermenek Asliye Hukuk Mahkemesi'nce ulusal gazeteye 2.5 sayfa ilan verdi” (Sabah Gazetesi, 2009). Gazete ilanlarıyla davalı arayan DSİ bir an önce vatandaşa açtıkları davaları sonuçlandırmak

istemektedir. Haberin devamında ise Çavuş Köyünün muhtarının verdiği bilgi yer almaktadır: “Ermenek'in sebze ve meyve ihtiyacı tamamen Çavuş köyünden karşılanırdı. Köylümüz çiftçilikten başka bir iş bilmez. 2005 yılında kamulaştırma çalışmaları başladığında bize çok komik paralar teklif ettiler. DSİ'nin bize teklif ettiği paraları bizler 2-3 senede o topraklardan kazanıyorduk. Biz itiraz ettik mahkemeye verdik. DSİ de bizleri mahkemeye verdi. Bu dava sürüp geliyor. Bizler avukat tuttuk. Avukat davamızı takip ediyor. Bize önceden de tebligatlar yapıldı. Gerekli itirazlarımızı yaptık. Şimdi araziler su altında. Birçok kişi başka şehirlere göç etmek zorunda kaldı. Zaten ilçede aynı şartları taşıyan toprakları para ile bulup satın almak da mümkün değil” (Sabah Gazetesi, 2009). Bunun yanında pek çok yerel gazetede de haberleri yapılmış, sosyal medyada pek çok kaynak tarafından işlenmiştir.

3.4 Siyasal Katılım Ve Yaklaşımlar

Yapılan mülakatlarda kişilerin toplumsal, siyasal, kültürel katılımlarının olup olmadığı konusunda ise farklı cevaplar söz konusu olmuştur. Bu başka bir araştırmanın konusu ama Ermenek'te siyasal katılımın yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. Mülakatımızda da Ermenek'in kanaat önderleriyle görüşüldüğü için de siyasal katılımın yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. AKP, MHP ve CHP olmak üzere üç partinin ağırlığının fazla olduğu görülmekte, esnaf ve sanatkârlar odası, avcılık, atıcılık, sulama kooperatifi, mimarlar odası gibi birliklerde üyelikler bulunmakta, Konya'dakilerin ise Ermenek Kültür Sanat ve Sosyal Dayanışma Vakfına (KONER) üyelikleri bulunmaktadır. Özellikle Konya'da dernek etrafında toplananlar aktif şekilde hemşehriliğin güçlü olduğunu göstermektedirler. Baraj konusunda tarihi Alaköprü'nün kurtarılması için de Kültür Bakanlığına bazı başvurularda bulunma girişimlerini göstermişlerdir. Sadece Konya değil Ankara, İstanbul, İzmir, Antalya gibi şehirlerde de dernekleri bulunmakta ve bütün Ermenek'liler buralarda birleşmektedir. Sadece siyasal katılım değil okuma oranının yüksek olmasına bağlı olarak başka alanlarda da girişimciliğin ve dayanışmanın yüksek olduğu görülmektedir.

Siyasal katılımın yüksek olması, devletin üst kademelerinde yöre insanından siyasetçi ve bürokratlarında bulunması, bu yere yapılan baraj konusunda nasıl bir tavır sergilediği merak edilen bir bağlantı olmaktadır. Yapılan mülakatlar ise bu konuda tam bir

tavrın söz konusu olmadığını göstermektedir. Fakat kamuoyu bu barajın yapılması konusunda kendilerine başvurulmasını önemseydiğini görüyoruz. İlçe halkı, siyasilerin tutumları konusunda pasiflik gösterdiklerini, baraj konusunda ise halkın görüşlerinin alınmadığı görülmektedir. Fakat ilçe halkı barajın yapılmasını çok önceden beri beklemektedir. Fazla iş sahasının olmadığı ilçede baraj bir iş sahası olarak görülmektedir.

Bu konuda konuşmacılardan biri şöyle demektedir: “ ***Koalisyon zamanında bu barajın temeli atılmıştı. Ondan öncesinde uzun yıllar ölçümler yapılyordu. Siyasilerin karşı olma gibi bir tutumları olmadı. Ama bölge halkı bilgilendirilebilirdi. Ayrıca enerji nakil hatları kendi istimlakları olan yerlerden geçirilmedi, insanların bağlarından düzensizce geçirildi. Ve bu bağlar talan oldu.***” Son duruma göre de tekrar bu ilk hatta paralel Ermenek’in güneyinden Daran-Ermenek arasında 154 kw’lık ikinci bir hat geçirilecek ve bu hattın da Ermenek’ten dağıtımı planlanmaktadır.

Başka bir konuşmacımıza göre ise baraj konusunda siyasilerin ve halkın tutumunu karşılaştırdığında şunları söylemektedir; “***siyasilerden daha çok halkın isteğinin çok olduğuna dair dikkat çekici bir tutum olurken, siyasilerin ise kesin, net bir tutumları olmamıştır. Baraj yapılmasaydı zaten insanlar üzülecekti. Benim dükkânıma (eczane) sık sık gelip soruyorlardı ne zaman yapılacak bu baraj diye. Millet bir an önce para almak istedi.***”

Genel olarak halk baraj yapılmasını isterken siyasilerin ve uzmanların baraj konusunda olumlu-olumsuz gelişecek durumlar hakkında herhangi bir bildirimleri olmadığı için pek çok kişi barajın olumsuzluklarının bilincinde olmadığı için barajın yapılmasını istemiş olduğu görülmektedir. Diğer yandan mağdur olan Çavuş köyü içinse siyasilerin kesin bir önlemleri, destekleri olmamış, devlete, siyasete olan güvenlerinde de azalma olmuştur.

3.5 Barajdan Sonra Ekonomi Ve Tarım

Barajla birlikte ilçede toprak dengesi değişmiş, toprak alım-satımları, fiyatları, yetiştirilen ürünlerdeki çeşitlilik, hala toprağı olanların baraj sonrası fiyat konusundaki piyasadaki tutumları ve toprakla olan ilişkisi ilçenin ekonomisi ve tarımına ne şekilde yansıdığı mülakatlarda görülmektedir.

Ermenek ilçesindeki insanlar küçüklü büyüklü toprak sahibi insanlardır. Bir kısmı tarlasına, bağına, bahçesine kendi bakmakta, bir kısmı ortağa vermekte, bir kısmı da ilgilenmemektedir. Eskiden ortakçılık daha yaygınken şu an toprak sahibi hiçbir şey istememekteyken, “yeter ki ağaçlar kurumasın, içine istediğini ek, toprağı her açıdan kullan” deseler de çok azdır. İnsanlar artık toprakla uğraşmamakta dolayısıyla ortakçılık yapan kimsede kalmamıştır. Ortakçılığı daha çok şehirlere göç etmiş, toprağını satmamış sahipler aramaktadır. Onun dışında da istediğı fiyata satamadığı için kamulaştırmaları, örneğin, bir yol geçmesini beklemektedir. Toprağını eken dikenler ise kendi yiyimlikleri için yapmaktadır. Piyasaya satanlar daha çok köylerinden gelmektedir. Ermenek içindekilerin çoğunluğu kendileri için toprakla uğraşmaktadır. Ürün çeşitliliğinde ise zeytin ortaya çıkmaktadır. Son yıllarda zeytin üretimi ilçenin en yüksek sayıda ağacı olanlar arasına girmiştir. Meyvecilik faaliyetleri artmıştır.

Toprak fiyatları ise bulunduğu yere göre değişmektedir. Fakat baraj yapıldıktan sonra bu değişim daha da artmıştır. Baraj manzaralı yerlerin, baraja yakın yerlerin fiyatları en yüksek fiyatlı yerler olarak geçmektedir. Baraj manzaralı yer alıp içine ev yaptırıp, bahçecilik yapanlar artmıştır. Eski bağcılık yerini daha modern şekilde yeniden bağcılık, bahçecilik almıştır. Topraktan kopamama hala mevcuttur. Örneğin hala toprakla uğraşan konuşmacılardan biri; ***“toprak hayattır, her şeydir. Hala toprağımızla uğraşıyoruz, tohumlarımız eskilerin tohumları. Her yıl ektiğimizden tohum saklıyoruz, yerel, buraya özgü tohumlarımızı ekip dikiyoruz, gübre ve zirai ilaçlarda kullanmıyorum. Geleneksel işler, aynen devam ettiriyorum”*** demektedir.

Fakat diğer yandan esnaf odası başkanı: ***“İnsanlar yaylalardan yer aldı, zeytine ağırlık verildi. Su altında kalan Çavuş köyü pazara en çok sebze meyve getiren köydü. Ürünleri daha kaliteli idi. Daha çabuk oluyor, pazara erkenden bazı ürünler***

geliyordu. Şimdi başka köylerden geliyor ama Çavuş köyü kadar iyi değil. Eski pazarımızdaki ürünlerin kalitesini arıyoruz” demektedir.

Ermenek ilçesinden göç edenlerse toprağa bağlılıklarını kısmen sürdürmeye çalışmaktalar. Topraklarının hepsini satma düşüncesinde değiller. Dernek başkanı ise *“5bin m² bağımız var. Ermenek’te erkek kardeşim bakıyor. Küçük çapta meyvecilik sebzeçilik yapıyor. Kendi geçimliğimiz için oluyor. Ermenek trans bölgesidir. Akdeniz’in makisiyle ve iç Anadolu’nun karasal iklimi ile kesiştiği yer. Pamuk, susam, zeytin az da olsa yetiştiriliyordu. Barajla birlikte iklim daha da yumuşadı. Fakat çok büyük zarar verecek çapta değil şimdilik. Satarım ama bir kısmını yine bırakırız. Çünkü biz de kökene bağlı olmanın verdiği bir duygusallık var. Ama bir yandan, boş duruyor toprak, denilebilir bu açıdan tartışma konusu olur tabii”* demektedir.

Toprak konusunda en duyarlı insanlar ise Çavuş köyüdür. Köylünün bütün hayatı toprağa bağlı olduğu için daha hassastırlar. Bir anda bütün topraklarını kaybedince büyük bir yoksunluk yaşamışlardır. Köyün kadınlarından biri;*33 dönüm arazimiz vardı, sene de üç çeşit sebze kaldırdık. Ekini kaldırırdık, maş, mercimek, nohut ekiyorduk. Güzlüğe (sonbahar) sebze yapardık. Pazarda satardık, zor zoruna bağ kur yaptırabildik. Gelirimiz tarımdı her şeyi yapardık. Şimdi taşın içindeyiz. Küçük bahçelerimiz var ama hortumla sulama olmuyor. Bizi taşıdıkları bu yer taşlı bir yer. Tarım yapılamaz. Marketten almak zorumuza gidiyor şimdi. Hayatımız boş geçiyor. Bizim için toprak altındı. Bir avuç toprak her şeydir. “zaman gelecek bir poşet toprak altın kesecek”* demektedir.

Yine Çavuş köyü muhtarı *“Biz sebze ve meyvecilik yapıyorduk. Traktörlerle Ermenek pazarına getirip satıyorduk. Gelirimizi buradandı. Göksu nehrinin yanında sahil köyüydük. Bütün sulamalarımızı bu nehirden yapıyorduk. 100 metre mesafemiz vardı suyla. Erkenden olurdu her şeyimiz pazara ilk önce biz getirirdik sebzeyi meyveyi. Yani toprak bizim için rızıktı. Ayrıca sadece bizim köyümüz değil yaklaşık 10 köy barajdan etkilendi. Onlarında tarımları da kısmen olsa bitti”* demektedir.

Ermenek esnaflarından konuşmacılarımızdan birine göre ise ilçenin tarım yönünden kısıtlı olduğuna dair yorum yapmıştır. Kendi tarım uğraşlarını şöyle anlatıyor: *“Önce tarlamızda buğday oluyordu ama karşılığını alamıyorduk. Konya’da olsa kazanılır çünkü orada dönümler fazla. Burada ise kişi başına dönüm az. Buğdayın baştan sona masraflarını düşündüğümüzde bize elimizde bir şey kalmıyor.5 dönüm mısır ektik,*

traktörün ve ortağın masrafına gitti geliri. Kavak ağacı dikildi oda para etmedi. Şimdi elimizde 4 dönüm üzüm bağımız var fakat barajla birlikte iklimin nemli olmasıyla mantar hastalığı çoğaldı. Artık üzümlerimiz de eskisi gibi değil. Fazla artış olmadı. Kimse ekip kaldırmıyor. Zaten bilinçli bir ziraatçılıkta yok. 1997 yılında bu üzüm bağlarından yol geçecekti dönüm başına 50 bin vereceklerdi. Fakat geçmedi. Aynı parayı ya da buna yakın parayı verseler satarım. Ve param olsa da bağ bahçe almam. Çünkü çocuklarımız artık toprakla ilgilenmiyor. Benim yanıma bile nadir geliyorlar bağa.” Burada ekolojik bir dengenin de bozulduğuna, bazı ürünlerin eskisi gibi olmadığına konuşmacı dikkat çekmektedir. Nitekim Doğa Derneğinin yaptığı araştırma da bu bağlamda çarpıcıdır. “Araştırmalarına göre barajla birlikte 6500 hektar toprağın su altında kalmasıyla dünyada sadece burada yaşayan *Verbascum Leuconeurum* isimli bitki türü yok olacak, barajla birlikte Ermenek bölgesinde yaşayan 123 bitki ve hayvan türü daha nesli tükenme tehlikesi ile karşılaşacaktır”(Doğa Derneği, 2012).

İstimplaklar yapılırken bu esnada devletle olan çeşitli sorunlar oluşmuştur. Bu da insanları toprak için bir mücadeleyi sokmuştur. Fakat bu süreçlerin ağır ve zorlu geçmesi nedeniyle peşini bırakmak zorunda kalmaktadırlar. Konya’da ki Ermenek’li bir konuşmacımıza göre; *“Ermenek’in görmeli köyünde bir tarlamız vardı fakat devlet, etrafi ormanla çevrili diye elimizden aldı. Oysa yol geçiyordu yanından. Mahkemeye başvurduk mahkeme bize verdi tarlayı tapumuzda vardı fakat Yargıtay kararı bozdu ve tekrar aldılar. Bir daha da uğraşmadık. 12 dönüm tarlamız var. Ortağa verdik, ek kaldır hepsi senin olsun dedik, onlarda nohut, buğday ekip kaldırıyorlar. 4 dönümde bağımız var, orası da ortakta yarısına ekiyor yarısında da hayvancılık yapıyor. Ürünleri satmıyor ara yerde belki bazen eşe dosta veriyordur o kadar. Ürün çeşitliliğinde de bir şey yok.”*

Mimar konuşmacımız da barajdan sonra bahçe almış, toprakla uğraşmaya başlamıştır. Fakat bahçesinde çalıştıracak, bahçecilik yapacak birilerini bulamadığını söylemektedir. *“Toprağa bağımlılık azaldı. Tarımla uğraşanların sayısı azaldı. Yapanların çoğu da hobi olarak yapıyorlar. Kalanlarda yol geçsin diye bekliyorlar. Ben bahçem için bakacak aile ya da eleman arıyorum, içindeki evi veriyorum kalması için altına araba veriyorum ama kimse bakmıyor. Ancak doğudaki Kürt olursa toprağı işler, bakar. İnşaat işlerimizde de zaten hep dışarıdan işçi getiriyoruz yıllardır. Kamulaştırma burası için bir piyango oldu. Bu kadar para alınacağı da tahmin edilmiyordu.”*

İktisadi değişimin yansımalarından biri de açılan yeni marketler olmuş, yörenin yerli küçük esnafının durumu ise bu noktada merak edilmektedir. Ermenek ilçesinde son beş yıl içerisinde açılan marketler esnafı rahatsız etmiştir. Halk marketlere yönelmeye başlamış, bakkallardan alışveriş yapan azalmıştır. Fakat Ermenek ilçesi yıllardır mümkün olduğunca şehirlere gittiğinde alışverişini yapmaktadır. Sağlık için Karaman, Konya'ya giden halk pek çok alışverişini de oralardan yapıp gelmektedir. Onun dışında sık gitmeyenler Ermenek'ten yine yapmaktadır. Konuşmacılardan biri bu konuda şunları anlattı: *“Marketler olmayınca bize esnaf her şeyi pahalıya satıyordu. Pazar mafyalaşmış, dışarıdan gelenlere yer vermiyorlar, dolayısıyla ürün fazla olmayınca pahalı almak zorunda kalıyoruz. Eskiden (şimdi su altında kalan) köylü varken biraz daha ucuza alıyorduk ama o köylerde artık olmayınca pahalılık arttı.”* Yani eskiden tarım yapılan köyler pazara geldiğinde ürünlerde ve fiyatlarda da çeşitlilik vardı. Dolayısıyla halk her fiyattan ürün bulabiliyordu ve alıyordu. Şimdi bu ürün azalması fiyatları da yükseltti dolayısıyla halkı ucuz, toptan kampanyalar yapan marketlere yöneltti.

3.6 Barajla Ortaya Çıkan Yeni Sektörler

Barajla birlikte yörede balıkçılık ve su sporları gibi turizm imkânı sağlayacak piyasanın yaratılmasına çalışılmaktadır. Yörenin turizmi konusu çok konuşulmasına rağmen balıkçılık henüz yeni yeni küçük çapta yapılmaya başlanmıştır. Su sporları kulübü kurulmuşsa da daha sonra durmuştur. Halk bu konuda belediyeye görev düştüğünü, tanıtımların yapılması gerektiğini söylemektedir. Konya'da dernek başkanı şunları söylemektedir: *“Barajın turistik açıdan kazandırılması için görsel manzara ve çevresinin iyi değerlendirilmesi gerekir. Tarih ve turizm yönünden gündeme gelip tanıtılması gerekir. Ermenek iki defa tarih başkenti olmuş bir yer. Karamanoğullarının aktif merkezi. Hıristiyanlığı devlet dili olarak kabul eden büyük Teodosus zamanına kadar 450 yıllık süreç içerisinde Hıristiyan dini kenarda köşede kaçak kaçak icra edildiği dönemlerde Ermenek ve çevresi doğal mağaraları iklimi, bitki örtüsü zenginliği ve daha mühimi iletişim yoksunluğundan devlet denetiminden uzak oluşu nedeniyle en çok tercih edilen yerlerden biridir. Ama bunlar tanıtılmadı. Oysa Türkiye de Türk dokusu bozulmamış iki yerden biri Bursa-Yenişehir diğeri karaman Ermenek ilçesidir. Bunu tarihçi İlber Ortaylı'da söylemiştir. Ermenek, dayanışması yüksek bir ilçe. Çünkü eskiden beri biz kendi kendimize dayanarak yettik. Dışarıdan hiçbir şey gelmiyordu bize. Her şeyimizi kendimiz yapıyorduk. Bu nedenle hala bu dayanışma başka şehirlere göç*

edenler arasında da sürüyor. Doğasıda sert olduğu için insanına tesir etmiş, bu nedenle hem doğa açısından hem sosyal açıdan pek çok zorluğa dayanabilir. Sonuç olarak burada turizm gibi bir imkânın çıkması devlet destekli yerel yönetimlerin becerisine bağlı.”

2820 kişi kamulaştırma bedeli almış ve ilçeye ilk defa bu kadar büyük bir istimlak bedel girişi olmuştur. Yapılan mülakatlarda bütün kişiler Ermenek’in daha önce böyle büyük para ile karşılaşmadığını söylemektedir. İlçe halkında gözle görülen ilk değişiklik ise genelde daire ve araba alması olmuştur. Ermenek esnaflarından konuşmacılarımıza göre: *“İnsanlar ilk önce ev, araba aldılar. Cenne köyü tamamen şehre (Konya’ya) göç”* müştür. Aslında bir köy zorunlu göçe tabi tutulmuş gibi gözüküyor ama barajla birlikte dolaylı yoldan göçmek zorunda kalanlarda olmuş, ya da göçme kararı vermelerinde etkili olduğu görülmektedir.

Bununla birlikte Ermenek’in yeni sanayi, hizmet sektörlerinde bir gelişme olacağı düşünülse de konuşmacılar bunun çok zor olacağını tahmin etmekte. Eski yıllarda Ermenek’te zanaatçılık yaygınken işsizlik gibi bir sorun yoktur. Fakat zanaatçılık bitince makineleşmeyle işsizlik sorunu çıkmıştır.

Konuşmacılarımızdan biri barajın getirisi hakkında ise şöyle demektedir: *“Barajdan verilen paraların Ermenek’te ancak %30 -35 ‘i kalmıştır. Zaten büyük arazi sahiplerinin çoğu dışarıdaydı. Bu insanlarda zaten Ermenek’in köklü, zengin aileleri idi. Bunlar dışarıya göçtüler ve Ermenek’e yatırım yapmadılar. Buradaki insanlarda aldıkları para ile de ilk olarak genelde ev, araba aldılar.”*Ermenek ilçesinde ulaşım sorunu sosyo-ekonomik pek çok yatırımı engellemektedir. Dışarıdan hammadde getirmenin maliyeti yüksek olduğu için fabrika ve benzeri işletmeler açılmamaktadır. İlçe halkı bu nedenle de yıllardır dışarıya eğitim nedeni ile göç vermektedir. İş sahası olmaması sebebiyle okuma tek çare olarak görülmektedir.

3.7 Barajla Birlikte Şehirleşme ve Göç

Baraj sonrası Ermenek'te istimlâk bedelleri ile ilk yapılan şeylerden birinin ev alma olduğunu konuşmacılarımızda doğrulamıştı. Hem eski dam yapıları evlerin yerini apartmanlar almaya başladı hem de genel olarak apartman yapımı artmış bunda da barajın etkisi konuşulmaktadır. İnsanların bu yeni konutlarda yaşamaya başlaması ise komşuluk, hısım-akraba ilişkilerini, tüketim biçimlerini farklılaştırmaya başlamıştır.

Görüşülen bütün kişiler Ermenek'te konut artışının olduğunu söylemektedir. Buna kira ve satış işlemleri de dâhildir. Barajdan gelen para girdisi ilçeyi en çok inşaat sektöründe hareketlendirmiştir. Eski evlerin müteahhide verilmesi ve yerine yapılan apartmana önceki tek sahibinden başka çok farklı yerlerden kişilerin gelip ev alması ve böylece farklı kişilerin bir araya geldiği görülmüştür.

İlçede uzun yıllar inşaat sektöründe yer alan mimar konuşmacımız bu konuda şunları söylemektedir: *“Konutlarda % 10'luk bir artış oldu. Su altında kalan ve göç ettirilen Çavuş köyünün çoğu ev aldı. Fiyatları da yükseldi. Evlerin standartları da Türkiye genelindeki standartlara uydu, kalite yükseltildi, kaloriferli vs. baraj sebebiyle ev alanları gören memur kesimi de ev almaya başladı. Ermenek biraz kabuk değiştirdi. İnsanlar müstakil eski evlerinden apartmana taşınunca besledikleri hayvanını elinden çıkardı. Şehir yaşamına geçti. Eşyalarını büyük şehirden aldılar. Marketlerden alışveriş yapmaya başladılar. Fakat toprak yoksunluğunu gidermek için de küçük bahçeler aldılar.”*

Konuşmacılarımızdan biri yeni konutlarda yaşamın eski müstakil evlerdeki yaşamdan nasıl daha başka zorluklar yüklediğini söylemektedir. *“Yeni konutlar insanlara yeni bir yük getirdi. Eski müstakil evlerinde aidat ödemeleri yoktu. Sobası vardı, toplu yaşama geçince sitenin aidatları var, fazla geliri olmayanlar zorlanıyor. Komşular birbirlerine gelip gitmiyor.”*

Konuşmacılarımızdan esnaf odası başkanı ise, Ermenek'tekiler şehirlere köydekiler Ermenek'e göçmesinin ve bu yer değiştirmenin sonunda yabancılaşmanın nasıl oluştuğunu vurguluyor. *“Köylerden çok fazla göç var. Şehirden tekrar dönen ise % 1-2'dir anca.”*

Köyden gelenler yabancı olarak görülüyor. Aynı apartmanda şimdi Ermenek içindeki insanla köydeki insan aynı apartmanda buluştu. Ama yabancı olarak gördükleri için iletişim yok.”

Ermenek en eski yıllardan beri göç veren bir ilçe olma özelliğine sahiptir. Coğrafi şartlar ilçenin genişlemesine izin vermemektedir. Engebeli, devasa kayalıkların eteğine kurulan ilçe, insanlarına yapacak bir şey imkânı vermemektedir. En başta ilçenin kısıtlı olan iş alanları nedeniyle ilçe halkı okumayı ve dışarıya gitmeyi çare olarak görmektedir. Bunun yanında sağlık hizmetlerinin yetersizliği de buna destek vermektedir. Sosyal, kültürel açıdan da kısıtlı olarak görülmesi göçü kolaylaştırmaktadır. Barajın bu göçü durdurmada ise nasıl bir rol oynadığı konusunda ise olumlu bir işlevi olmadığı görülmektedir.

Yapılan mülakatlar gösteriyor ki göç tam olarak durdu diyemeyiz ama belli bir süre Ermenek gençlerinin şehre göçünü en azından erteledi diyebiliriz. Onun dışında ise ilçe halkının büyük kısmı okuma eğilimi yüksek bir nüfus barındırmaktadır. Bu nedenle baraj göçü durdurmadı ama kısmı olarak ertelemiştir. Diğer yandan barajla birlikte göçler hızlanmıştır da diyebiliriz. Zira büyük miktarda para alan pek çok aile şehirlere daire almış, Ermenek’e sık sık gidip gelmek suretiyle yerleşmiştir. Zorunlu göç ettirilen Çavuş köyü de dâhil olmak üzere diğer köylerden de şehirlere göç eden olmuştur.

Konuşmacılarımızdan bir tanesi ilçe nüfus değişimi ile ilgili şöyle demektedir: ***“Nüfus dengesini koruyor. Sirküle olan bir nüfus var. Oda memur kesim. Yer değiştirmeyenler ise esnaf, esnafında çocukları dışarıya okumaya gidiyor. Barajdan devamlı gelen bir para olsaydı ancak nüfus durabilirdi ama böyle bir şeyde olamayacağı için göç durmaz. Köyde bağı bahçesi olan gelmiyor, Ermenek’te sabit gelirli iş bulursa geliyor. Köyde arazisi olan vasıflı insanlar gelmiyor.”***

Diğer yandan baraj ve ekonomik girdisi köy, ilçe ve şehir üçgeninde bir yer değişimi yapmıştır. Ermenek ilçesindekiler şehirlere göç ederken köylerde Ermenek ilçesine ve az da olsa şehre göç etmiştir. Bu nedenle ilçede nüfusun bu değişimi eski sosyal, ekonomi ilişkilerini de değiştirmiş, yeni ilişkiler başlatmıştır. Ermenek halkı tarafından yabancı vurgusu yapılmaya başlanmış, eski ilişkilerin kalmadığı görülmüştür. Ermenek kasabasının köye bakışı burada merkezin çevreye olan bakışına benzer. “Anadolu şehirleri ve kasabaları kıyıda olmaktan köyler vasıtasıyla kurtulurlar. Köy varlığıyla, taşralıya şehirli

olduğunu hatırlatır, kasabalı kendini köylü karşısında daha modern ve medeni bir kimlik ve mekan içinde algılar. Denge köylünün kendine en yakın kasaba ve taşra şehrine değil de merkeze yani büyükşehre göçmesiyle bozulur. Dünün köylüsü şimdi kendisini taşralı karşısında daha “kentli ve daha merkez” olarak görmektedir”(Barbarasoğlu, 2011: 247-48). Ermenek kasabasında da böyle bir denge bozuluşu yaşanmıştır.

Konuşmacılarımızdan bir tanesi ise şöyle anlatmaktadır: ***“Devlet yatırım yaparsa nüfus belki durabilir. Fakat buraya yapılan okullar, otel hep bu bölgeden iş adamlarının yaptırdığı yerler. Belediyemiz geliri olan bir belediye değil. Devletin takviyesi lazım. Baraj göçü daha da hızlandırdı. Örneğin Cenne köyünden 30 hane Konya’ya göçtü. Bir cenaze düğün olacak olsa kimse yok.”***

Yıllar önce Konya’ya göç eden dernek başkanı ise şöyle demektedir: ***“Ermenek’in değişmeyen bir nüfus yapısı var. 1926’da Ermenek nüfusu 6442 idi. Şimdi 11 bin civarı. Bunca zaman içinde fark ortada. Bunun sebebi göç. Konya’da 70–80 bin, Antalya’da 20–25 bin Ermenekli var. Büyük şehirlerdeki Ermenekliler, Ermenek’in önüne geçmiş. Barajla birlikte göç durmadı ama gidenlerin yerini köylüler dolduruyor. Çevre köylerden göç eden çok fazlaştı barajdan sonra.”***

Ermenek ne kadar büyük bir göç verse de nüfusu dengelenmektedir. Konuşmacılarımızdan yine bir tanesine göre ise ilçe ne kadar göç verse de dengesini koruyabilmiştir. ***“Nüfus almaktan ziyade nüfusunu korumaya çalışıyor. Korudu da. Örneğin Hadim son yıllara kadar Ermenek nüfusu kadardı. Şimdi üç bine düşmüş. Ermenek ise koruması ve hatta azda olsa artmasıyla bu nüfusunu korudu. Yatılı bölge okullarının, yüksekokulların kontenjanları artırılması büyük rol oynadı. Ermenek’te nüfusu tutacak bir şey yok, bölge hastanesi, bölge okulları koruyabilir nüfusunu sadece. Yüksekokullarda 4 yıla çıkarılsa öğrenci hem artacak hem daha uzun kalacak. Bu da Ermenek’in ekonomisinden konutuna kadar arz-talep oluşturacak.”***

Sonuç olarak ise büyük şehirden Ermenek’e göç eden ise çok nadir olup, örneğin mülakat yaptıklarımızdan terzi olan bir konuşmacımız vardır. Kendisi yıllardır İstanbul’da kalmış, Ermenek’e dönüş yapmış ve dört yıldır da Ermenek’te yaşamaktadır.

Ermenek ilçesi uzun yıllardır il olma uğraşısı vermiştir. İlçe halkından daha çok ilçenin dışındaki Ermenek’liler bunun için uğraş vermişlerdir. Aynı ilgi ilçe halkında

gözükmemektedir. Nüfus olarakta düşük olduğu görülmektedir. Mülakat yapılan kişilerde bu konuda olumsuz düşünmektedir. İl olmasının zor olacağını düşünmektedir. İl olma meselesini de siyasi düşünmektedir. Mimar ve Ermenek'in eski belediye başkanlığı yapmış olan konuşmacımız bu konuda kesinlikle il olamayacağını söylüyor: ***“Ermenek il olmaz. Çünkü nüfusu 10 bini geçmesi zor. Artış çok az, azalmıyor da. Ayrıca oy potansiyeli olacak stratejik bir konumu yok. Zaten Türkiye’de il yapmak çok pahalı bir şey. Zaten Türkiye’de bu iktidar dönemine kadar her şey oya tahayyül edilmiş durumda idi. 1969 seçimlerinde Kazancı köyüne elektrik direkleri yapıldı. Sokak lambaları dahi dikilmişti. Köylüler elektrik gelecek diye evlerine tesisat çektirdi. Halbu ki elektriğin kaynağı yoktu. Elektrik gelmedi. Ve hepsi bakımsızlıktan çürüdü.”*** Konuşmacılarımızdan yine biri de ***“Ermenek il Olamaz. Nüfus az ve üretmiyor. Eskiden Sarıveliler, Başyayla ilçe değilken oranın insanları buraya geliyordu. Şimdi oralar ilçe olunca buraya gelmez oldular”*** demektedir.

Diğer yandan okuma oranının yüksek olması nedeniyle Ermenek'in güçlü bir potansiyeli olduğu söylenmekte ve bunun da il olması açısından düşünülmesi gerektiğini söylemektedir.

SONUÇVE DEĞERLENDİRME

Bu araştırma, geleneksel yapıdan modernleşmeye doğru süreç yaşayan Ermenek ilçesinin yapılan ikinci, barajdan sonra ise birinci sosyolojik araştırması olmuştur. Daha önce 1960'lı yıllarda Bahattin Akşit Antalya köylerinde araştırma yaparken Ermenek kasabasında da araştırma yapmış bazı tespitlerde bulunmuştur. Bu araştırmayla birlikte de tekrar kasabanın nasıl bir değişim geçirdiğini görmemize yardımcı olmuştur. İlçede, geleneksel düzenden çıkılmış modern olan düzene doğru yol almış bulunmakta fakat modernliğe de tam olarak geçilmiş durumda değildir. Yani burada bir geçiş dönemi yaşanmaktadır. Ve uzun sürede bu geçiş dönemi devam edeceği düşünülmektedir.

İlçe, çok eski zamanlardan beri yaşamakta olduğu ulaşım zorluğu sebebi ile değişimi yavaş ve belli aralıklarda yaşamaktadır. İç dinamikleri açısından fazla aktif olmayan ilçe dışarıdan müdahale ile değişim yaşayan yer özeliği taşımaktadır. Sekiz yıldır yapılmakta olan Ermenek Barajı HES projesi dışarıdan bir değiştirici rol oynamış, baraj ise 2011 de sonlanmış, elektrik üretimine ise Ekim 2012'de geçmiştir.

Ermenek ilçesi kalkınmada öncelikli yerler arasında yer almış, barajın da bu kalkınmayı sağlaması amaçlanmıştır. Araştırma boyunca da şu görülmüştür ki artık kırsal kalkınma sadece tarımsal nitelikler, önlemler taşımamaktadır. Tarımın yanında diğer sektörler devreye sokulmuş, farklı sektörlerden projelerle kalkınma amaçlanmıştır.

İlçede barajla birlikte kentleşme unsurları gözükmemektedir. Bu da modernleşmenin ayaklarından biri olarak değişimi getirmektedir. Nüfus artmaktadır fakat devamlı göç vermektedir. Zaten bölgenin önceden de çok göç veren bir yer olduğu göz önüne alındığında boşalan yerlere de köylerden gelenler yerleşmektedir. Yani iç dinamik olarak göç konusunda aktif bir yer özelliği göstermektedir. Araştırma alanı ne bir köy ne bir kent olmayıp bir kasaba olması nedeniyle farklı bir alan olma, bir geçiş-ara alan olma özelliğine sahiptir. Bu nedenle hem köy hem kent unsurlarına bağlı bir araştırma olmaktadır.

Suyun bir topluma medeniyet getirdiği görüşünün yanında şu anlaşılmıştır ki su aynı zamanda toplumu dönüştürücü bir değerdir. Bütün bir toplumun değişiminde rol oynamaktadır. Kültürüne, kentleşmesine, yaşam standartlarına ve ekonomisine güçlü bir yön verebilmektedir. Türkiye'de bunun en büyük örneği GAP projesi olup Türkiye'de değişimin en geniş ölçekte örneğidir. Ermenek barajı ise orta ölçekte olup, bulunduğu

kasabanın değişiminde rol oynamıştır. Barajda değerlendirilen vatandaşa ait parsel sayısı 2820 olup, parsel tutarı 1800 hektardır. Kamulaştırılan orman arazisi ise 4400 hektardır. Baraj şu an da Antalya iline elektrik sağlamaktadır. Enerjide dışarıya olan bağımlılığımızı azaltsa da bir yandan topraklarda ki azalmada dikkat çekicidir.

Ermenek ilçesinde son yıllarda bugüne kadar yaşadığı en büyük, en hareketli değişim barajla olmuştur. şimdiye kadar ilçenin tek kaynağı kömür ocağı olsa da ilçenin 3-4 ailesini zengin etmiştir. Sosyo-ekonomik açıdan dikkati çeken bir değişim yaşamamıştır. Barajla birlikte ise bireysel, bireyler arası, toplumsal, kültürel düzeylerinde değişim gözlemlenmiştir. İlçenin eskiden beri yaşadığı demografik değişim zaten mevcut olup barajla birlikte ise coğrafi değişkenlerde rol oynadığı görüldü. Toplumsal değişmenin dinamiği burada genelde insan-doğa özelde ise insan-insan ilişkileri olmuştur. Burada değişimin yönü ise yukarıdan gelmiştir. Yani devletin kalkınma amaçlı planladığı proje olan baraj yukarıdan gelen bir değişim rolündedir.

şimdiye kadar ilçenin en dikkat çekici özelliği, niceliksel değişim olan göçtür. Bu hala da devam etmektedir. Baraj göçü durdurmamış sadece bir süreliğine ertelemiştir. Baraj inşaatı ilçenin vasıfsız genç nüfusu için iş kaynağı olmuştur. Yaklaşık sekiz sene süren baraj inşaatı bu süre zarfında yerli yabancı kişilere iş kaynağı olmuştur. Biri Türk diğeri yabancı şirket olmak üzere iki şirketle yapılan baraj Türkiye ile yabancı devlet arasındaki işçi-işveren ilişkisini, işçinin çalışma şartlarını, işçinin güvenliği konularında farkları da göstermiştir. Resmi bayramlarda yabancı şirket tatil verirken Türk şirketi tatil vermemiş, çalışma saatleri yabancı şirkette sekiz saat iken Türk şirketi on iki saate varan çalışma süreleri vermiştir. Ayrıca yabancı şirketin sendikası da mevcuttur. Bu da gösteriyor ki Türkiye hala bu konuda tam olarak kendini yenileyememiş, işçinin hakkını, güvenliğini sağlayan ortamı sağlayamamıştır.

Ermenek ilçesi sarp kayalıkların eteğine kurulmuş bir kasabadır. Aşağı doğru indikçe düzlükler fazlalaşmaktadır. Kasabanın bitimi Göksu nehrinin geçtiği yere gelir. Bu nehir etrafındaki vadi kasabanın tarım yeridir. Köyler bu vadinin ve suyun etrafındadır. Özellikle su altında kalan Çavuş köyü sahil köyü özelliği göstermekteydi. İki tarafından da su geçmekte olup su bakımından en avantajlı köy idi. Tarımsal ürünlerin en erken olduğu, hasatın en önce yapıldığı yer bu köy idi. Ermenek pazarına ve diğer pazarlara ürünler ilk önce bu köyden gelmekteydi. Köyde, aile emeğine dayalı bir tarımsal işletme ve bununla

sağlanan bir iş bölümü mevcuttu. Ana geçim kaynağı toprak olup, kendine özgü bir mekana sahip olup geleneksel davranış kalıpları mevcuttu. Barajın yapım kararı alındığında DSİ köyün boşaltılması gerektiğini söylemiş, topraklarının değerinin ölçülüp parasının verileceğini söylemiştir. Bir kısım köylü kabul ederken bir kısım kabul etmemiştir. Bunun sonucunda mahkemeler başlamıştır. Hem kabul etmek istemeyenler hem de teklif edilen fiyatı düşük bulanlar uzun süre mahkemelerle uğraşmıştır. Barajın inşaatı bitip 2007’de su tutma aşamasına geldiğinde köyün su altında kalacağı kesinleşmiştir. Yüksek fiyat alanlar Ermenek ilçesine ve büyük şehirlere göç yapmıştır. Onun dışında düşük fiyat alanlar ve kabul etmeyenler direnmeye devam etmiştir. Kalanlar hala ekip dikmeye de devam etmişlerdir. Köylünün de söylediği gibi suyun geleceğine inanmamışlardır. Hala son raddeye kadar umutlarını yitirmemişler, köylerinden çıkıp gideceklerini düşünmemişlerdir.

Bütün bunların en önemli sebeplerinden birisi de köyün siyasi iktidara uzaklığıdır. Oy potansiyeli gibi bir durumun söz konusu olmaması köylüyü yalnız bırakmıştır.

Çavuş köyü dışında Ermenek içindekilerin ve Ermenek’ten yıllar önce göç edenlerin toprakları da baraj için dâhil olan topraklar arasındaydı. Toprakların analizi, varsa içindeki ağaçların cinsi, yaşı, türü, sayısı gibi kıstaslara bakılarak fiyatlar belirlenmiş, buna göre fiyat dağılımı yapılmıştır.

Türkiye’de kırsal kesimde kadınların emek gücüne en çok tarımda katıldığı gibi Çavuş köyünde de kadının tarımsal üretim sürecine katıldığı, günlük faaliyetlerde erkeklerle yan yana olduğu görülmüştür. Çavuş köyünün kritik durumunda da kadınlar aktif söz söyleme hakkına sahip olmuş, mülakat görüşmelerinde de görüldüğü gibi kadınlar Kaymakam’a gitme ihtiyacı bile duymuşlar fakat bu hareketinden dolayı ayıplanmış, kınanmıştır. (Mülakatlarda bunu göremedim) Görülüyor ki kadın ne kadar emek sürecinde başından sonuna kadar katılsa da hala söz söyleme, konuşma hakkına sahip değildir.

Barajla birlikte Ermenek, topraklarını su ile değiştirmiştir. Zaten sonuç olarak en başta barajın görseiliğinin insanlar üzerinde büyük etki bıraktığı görülüyor. Ama asıl değişim toprağın para ile olan değişimi olmuştur. Yani değişimin temeli ve başlangıcı insan-doğa arasındaki ilişkisindedir. İlçe su kaynakları bakımından zengin olup rahatça kullanmıştır. Serbestçe akmış, halk istediği gibi kullanmıştır. Fakat barajla birlikte su belli bir alana kapatılmış, yeni bir enerji kaynağı olarak üretime sunulmuştur. İlçenin Göksu

nehri de barajla birlikte belli bir alana kapatılmış dolayısıyla eskiden köylünün kullandığı su artık devlet tarafından halkın dokundurulamazlığına girmiştir. Burada su devletin midir halkın mıdır sorusu gündeme gelmektedir. Ermenek halkına göre barajla birlikte su kısıtlanmıştır ve halktan çıkarılmıştır. Halk artık o suya dokunamayacaktır. Diğer yandan su Ermenek halkı için ihtiyaçken Ermenek dışındakiler için hak olarak görülmektedir. Bu da gösteriyor ki suyun bir hak olması gerekirken ihtiyaç gözüyle bakılması onu metalaştırmaktadır. Aynı durumda toprakta metalaşmıştır. Mülakat sorularından biri toprağın ne ifade ettiği idi. Özellikle Çavuş köyü toprağın bir gün gelip altın kadar kıymetli olacağını ifade etmişlerdi. Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de toprakların azalması, köylülüğün bitmeye yüz tutması görülmektedir. Gün geçtikçe toprağın azalışı onun daha da kıymetlendirecek ve su gibi pahalılaşacak olması metalaşmasına sebep olacaktır. Enerji ihtiyacımızı belki dışarıdan sağlayabilme imkânına sahipken toprağı bir yerlerden sağlama, ithal etme gibi bir şey söz konusu olamayacaktır. Dünya da pek çok dernek, örgüt bunun için mücadele etse de sonuç pek fazla değişmemektedir.

Ermenek’te barajın yapılmasına karşı ilçe halkının örgütlü, büyük bir direnişi olmamıştır. Aksine genelde ilçe halkı eskiden beri barajın yapılmasını beklemekte olduğu görülmüştür. Bu da ilçenin her yönden mahrumiyet bölgesi olmasından kaynaklanmaktadır. Diğer yandan ise barajın ne getireceğini ne götüreceğini ise kestirememişler, yapılırsa belki ilçeye bir şeyler kazandırır umuduyla bakmışlardır. Çavuş köyü ise durumu en kritik olan yer olmuş, son ana kadar nereye taşınacağı bile muamma olmuştur. Köy halkı DSİ, muhtarlar ve avukatlar arasında kalmış, devletle olan ilişkilerinde sarsıntı yaşamıştır. Devlete olan güvenlerinde geri gelmeyecek şekilde azalma olduğu görülmüştür. Hala devletle olan resmi işleri de devam etmekte olup mecburen buna boyun eğmektedirler. Devletin başından beri sıkı bir şekilde işlerini yürütemediği görülmektedir ki topraklara biçilen değerlerin ve dağıtılan meblağların bir kısmı şimdi geri istenmektedir. Halk başından beri yaşadığı yoğun mahkemelerin ardından şimdi de geri ödemelerle uğraşmaktadır. Diğer yandan şu da görülmektedir ki eğer halk kendi isteği ile toprağını satmak isteseydi devletin verdiği meblağları alamayacaktı. Yapılan mülakatlarda da mahkemelerle uğraşanlar dâhil bu herkes tarafından kabul edilmektedir.

Vatandaşa ait gerçekleştirilen kamulaştırma bedeli 171.232.111 TL olup toplam kamulaştırma bedeli ise 195.000.000 TL’dir. Yavaş yavaş dağılan para piyasaya etki etmiş, girdi-çıktı, arz-talep ilişkilerine yansımıştır. Sadece Ermenek değil yıllar önce şehirlere göç

etmiş olanlar sayesinde başka şehirlerde de bu meblağlar piyasaya girmiştir. İlk önce ilçe halkı ne yapacağını, nasıl değerlendireceğini tam bilememiştir. Bu nedenle insanlar en garanti yolu önce “ev” almakla bulmuştur. En güvenli yatırım olarak bunu görmüşlerdir. Ve bu herkes de yayılmış dolayısıyla inşaat sektörü canlanmıştır. Eski müstakil evlerin yerini hızlıca apartmanlar almıştır. Bunun yanında yeni binalarında yapımı hızlanmıştır. Bu bağlamda şu görülmüştür ki; Ermenek ilçesinin sosyal hayatlarındaki en büyük değişim yaşanan mekânın değişimi olmuştur. Mekânla birlikte gündelik hayat faaliyetleri değişmiştir. Dam yapılı eski müstakil evlerin getirdiği, biraz daha müsaade ettiği özgür alan kaybolmuştur. Hayvan besleme, kışlık hazırlama için yapılan pek çok faaliyetler, bahçe işleri bırakılmıştır. Kendi ununu tarlasından temin eden, ekmeğini kendi yapan insanlar, hem topraklarının su altında kalması hem de apartman hayatına geçmesiyle bunu sürdürememişlerdir. Hatta daha eskiden ekmeğini marketten aldığı için ayıplanma gibi bir şeye maruz kalma durumu olduğu söylenen ilçede şimdiki haline bakıldığında değişimin eninde sonunda nasıl kaçınılmaz olduğunu göstermektedir. Apartman hayatı bu özgürlüğe artık müsaade etmemektedir. İlçede artık bu gündelik hayatı kaplayan işler azalmıştır. Yeni mekân yeni bir eşya tarzını da getirmiştir. Kullanılan mobilya vs. modern anlamda yeni alışkanlıklar getirmiştir.

Dairelerde oturmaya başlayan Ermenek ilçesindeki insanlar artık hiç tanımadığı insanlarla toplu yaşama geçmişlerdir. Bu da eskisinden farklı bir komşuluk ilişkisi getirmiştir. Şimdiki zamandan daha iyi komşuluk ilişkisi olsa da eskiden müstakil evlerin getirdiği bir mesafe olduğu görülüyor. Şimdi ise apartman hayatının bu mahremiyet alanını daraltmış olduğu, daraltıkça da insanların birbirinden uzaklaştığı dolayısıyla komşuluğunda bundan zarar gördüğü görülmektedir. Ermenek kasabasında da mülakatlarda söylendiği gibi örneğin eski akşam oturmaları bitmiş, büyük şehirlerdeki gibi herkes eskisinden daha fazla kendiyi baş başa kalmaya başlamıştır. Yani ilçe bir yandan şehirleşme gibi bir yöne giderken diğer yandan eski insan ilişkilerini kaybetmiştir. Hatta şu an ki Türkiye'nin şehir hayatına bakıldığında, ilçenin eski insan ilişkilerini kaybetmesi bile şehirleşmenin göstergesi olarak izah edilebilir. Yani Ermenek ilçesinde yapısal ve işlevsel bir değişim net olarak görülmektedir. Orta sınıfın genişlemesi ve keskin sınırlar çizmesi bunun göstergesidir.

İlçede konut artışı yaşanmış olmasına rağmen konutlardaki ve kiralardaki pahalılık düşmemiş aksine artmıştır. İlçede mekânın yanında taşıtlarda da bir artış olduğu

görülmektedir. Ev almanın ardından araba alımı dikkati çekmektedir. Bu da insanların alım düzeylerinin yükseldiğini göstermektedir. Toprakla, barajla ilgisi olmayan kişiler ise değişimden etkilenmiş, bunlarda kredi çekerek ev alma yoluna gitmişlerdir. İlçede eskiden Ziraat ve Halk Bankası mevcutken şimdi diğer bankaların şubeleri de açılmış, ilçe halkının bankayla olan ilişkilerinde artış yaşanmıştır.

Araştırma gösteriyor ki Ermenek ilçesinde büyük meblağlar alanlar ilçede kendi kendini döndürecek bir ekonomik yatırım yapmamıştır. İnsanların ilk yaptığı ev, araba almak olmuştur. Bunun yanında baraja karşı bahçe alıp, yazlık ev kurup kısmen bahçe işlerine devam edilmektedir. Eskiden ilçede yazın bağlara göçülür bütün yaz bağ evinde geçirilirken son yıllarda bunun kalktığı görülmüştü. Şimdi ise kısmen eskiye benzer bir dönüş olmuş fakat şimdi ise bu biraz daha modern anlamda yaşanmaya başlanmıştır. Eskiden göçme toprakla daha yakından ve bizzat ilgilenmek ve asıl kış hazırlığı yapmak için şimdi baraj manzaralı bir yazlık ev de oturmak gibi bir amaçla yapılmaktadır. Kış hazırlığından ziyade bahçede de meyvecilik yapılmaktadır. Yani toprağın eski işlevi değişmiştir. Toprakla uğraşma eskiden ekmeğini topraktan çıkarma gibi bir işlevken şimdi zevk amaçlı uğraşılan bir işleve dönüşmüştür.

Sonuç olarak bütün bunlar üretimden çok tüketime dayalı bir tarımsal dönüşüme işaret etmektedir. Oysa kalkınma denilen planlarda tüketimden ziyade üretim amaçlanmaktadır. Kendi içerisindeki potansiyelleri keşfettiren ve bununla yaşam döngüsü sağlayan bir süreçtir. Fakat Ermenek ilçesinde böyle olmamıştır. Artık büyük oranda tüketime geçen ilçe kendi kendine yetebilen, kendi üreten bir ilçe olmaktan çıkmıştır. Son dönemde marketler açılmış küçük esnaf artık eski rolünü kaybetmiştir. İlk başta direnmeye çalışsa da kazanamamıştır. İlçe halkı Cuma günleri olan pazar alışverişine çıktığı kadar artık marketlerden de o kadar alışveriş yapmaya başlamıştır. Hatta pazardan bile daha ucuz olduğunu söyleyerek ürünleri daha çok marketten sağlamaya başlamıştır. Bunun nedeni ise yine en başta barajın getirdiği bir sonuçtur. Eskiden ilçe pazarında ürün çeşitliliği daha fazla iken fiyatlarda da alternatif çoktu. Civar köylerden gelen ürünler fazlaydı. Şimdi o köylerin topraklarının su altında kalmasıyla ürün çeşitliliği, miktarı azalmış dolayısıyla pazar pahalılaşmıştır. Herkes mutlaka bu konuda şikâyetçidir. Bu da halkın eski pazar alışkanlığını etkilemiş insanları ister istemez marketlere yöneltmiştir. Bu da bütünüyle beslenme tarzını değiştirmiştir. Bildiğimiz eski tarım bitince eski pazarlarda bitmeye yüz tutmuştur. Eski pazarlar her yıl eski tohumların saklanıp bir daha ki mevsimde kullanıldığı

ürünlerin yeryken şimdi marketler yapay ürünlerin yeri olmuştur. Dolayısıyla bu o yerin bütünüyle beslenmesini değiştirmektedir. Ermenek'te de her yıl yerel tohumlar gelecek yıla saklanır, pazarda da doğal ürünler halka sunulurdu. Şimdi hem tarımın sona ermesi hem de doğal ürünlerin sona ermesi artık ilçenin eski yerel beslenme tarzını değiştirmiş, marketlerden hazır tüketim alışkanlığı hâkim olmuştur.

Barajın getirdiği iklimsel değişimler ise yavaş yavaş kendini göstermeye başlamıştır. Torosların sert havasına sahip olan ilçe eskiye nazaran biraz daha yumuşak iklim havasına girmiş bu da yetiştirilen ürün desenini olumlu olumsuz değiştirmiştir. Nemle birlikte mantar hastalığının yaygınlaştığı örneğin üzümün, incirin eskisi gibi olmadığı söylentisi yaygındır. Diğer yandan ise nemle birlikte zeytin üretiminin çok yükseldiği görülmektedir. Bunun üzerine ilçede bir tane de küçük çapta zeytinyağı fabrikası kurulmuştur. İleriki zamanlar da iklim durumunun ne göstereceği ise tam bilinmemekte fakat nemin zamanla artacağı da söylenmektedir. Ürünlerin ise buna adapte olma süreci yaşayacağı zamanla başka ürünlere daha da kayacağı tahmin edilmektedir.

Barajın ilçeye sağlayacağı düşünülen şeylerden birisi de turizmdir. Su sporları kulübü kurulmuş, bir müddet su sporları yapılırsa da devam ettirilememiş, bırakılmıştır. Balıkçılık ise ilçe halkının kendi için yaptığı kadardır. Pazarda satma derecesinde balıkçılık yoktur. Yörenin coğrafi durumu doğa sporlarına uygundur ve bu nedenle barajın yabancı şirket mühendisi Ermenek'e kayak merkezi yaptırmıştır. Ermenek Bozdağ Kayak Kulübü olarak faaliyette olan merkez Ermenek açısından önemli bir aktivite olmuştur.

İlçede baraj, diğer kamulaştırmaların önünü açmıştır. Çevre yolu projesi başlatılmış, bu yolun geçeceği bağların değeri hesaplanmış yine bağ sahiplerine meblağlar ödenmiştir. Bu da ilçede barajın getirdiği ekonomik canlanmaya ek kaynak olmuştur. Yine barajla birlikte gelen sosyo-ekonomik hayattaki değişim ilçede bu kamulaştırmayla devam etmiştir. Barajdan almayanlar bu kamulaştırmayla belli meblağlar almışlar böylece ilçe de değişimi yaşayanlar açısından herkesi kapsayıcı bir tamamlama olmuştur. Ayrıca çevre yolu Ermenek ilçesinin ulaşım yönünden de rahatlayacağı bir iş olmuştur. Hala devam eden bu projenin ilçenin biraz daha genişlemesini, açılmasını sağlayacağı görüşü vardır.

Kapitalizmin kar amaçlı hareketleri bazı sonuçlar yaratmış öncelikle ekolojik düzene karşı dengesini bozacak şekilde girişimlerde bulunmuştur. İlçede büyük oranda ormanlık alanın yok olması bu denge bozan girişimlerden biri olmuştur. Doğa Derneğinin

araştırmasına göre de Türkiye’de en tehlikeli beş barajdan biri Ermenek barajıdır. Sermaye alanında değişikliğin yaşanması ilçedeki ekonomik durumu değiştirmiştir. İlçede, kendine yeterlilikten çıkıp dışarıya bağımlılık artmıştır. İlçede, zenginleşme ile yol arasında diyalektik bir ilişki çıkmıştır. Nitekim Ermenek’te de artan para hareketliliği sonucunda pek çok yol yapım çalışmaları başlamıştır. Ermenek’te toplumsal değişimin önemli sonuçlarından biri de yabancılık kavramının öne çıkmış olmasıdır. Herkesin bu konuda ortak düşüncesi yabancının çoğaldığı noktasındadır. Yabancılardan kast edilen de köylerden Ermenek merkeze göçen insanlardır. Sonuç olarak, ilçe bütünüyle hem ekonomik hem toplumsal hem kültürel alanlarda geleneksellik ile modernliğin karşı karşıya geldiği bir değişim süreci yaşamaktadır.

Günümüzde değişimi zorlayan sebepler en başta küresel rekabetin artmasıdır. Uluslar arası entegrasyonun da buna eklenmesiyle kalkınma planları, anlaşmaları hazırlanmaktadır. Dünyada olduğu gibi Türkiye’de bu entegrasyon döneminden geçmekte, uluslararası şirketlerle anlaşmalar yapılmaktadır. Doğaya ait kaynaklar, toprak, su alınır satılır hale gelmiş bu da doğayı, tarımı metalaştırmıştır. Böylece Marx’ın “metabolik yarılma” diye bahsettiği durumu gerçekleştirmiştir. Hazırlanan projelerde anlaşılan şirketlerden biri yabancıdır. Ermenek barajının anlaşması da yabancı şirketle yapılmış, baraj yabancı şirket ortaklığında bitirilmiştir.

İlçe için yapılan kalkınma stratejisinde tarımsal yapı bitirilmiş, pazarlama piyasasında ilçenin kendi iç dinamikleri durmuştur. Başka meslek alanlarına kaymaları için yöneticiler tarafından telkinde bulunulmuştur. Çavuş köyünden göç eden kırsal nüfus kentte vasıfsız işlerde çalışmaya başlamış, işçiye dönüşmüştür. Köylülüğün bitmek üzere olduğu tartışmalarına da tekrar geri dönüş yaptırmaktadır. Bir yandan da enerjiden kazanırken tarımda kayıp yaşanmaktadır. Türkiye açısından enerji ithal edilebilirken toprağın böyle bir imkânı olamayacağı göz önünde bulundurulmalıdır. Ermenek içinse tarımsal yapı bitirilirken bölge halkının yeni sektörlere kaydırılabilmesi düşünülmeli, yeni üretim, pazarlama planları yapılmalıdır.

EK: I

Mülakat Soruları

Baraj: su, kalkınma

1)Ermenek barajı size ne ifade etmektedir?

2)Barajdan önce suyunuz boşuna mı akıyordu? Kullanılıyor muydu?

3)Suyunuzun belli bir alana kapatılması sizin suya erişme hakkınızı kısıtladı mı? Barajla birlikte sularınızın değeri arttı mı? Başka projeler yapıldı mı? Sizin bir ihtiyaç ya da hak olarak su talebiniz var mı? (Suyun önüne set çekilince Suyun değerinde sizin nezdiniz de bir değişme oldu mu) su devletin midir halkın mıdır?

4)Barajın yapılmasına karşı çıktınız mı? Neden? Şimdi görüşlerinizde bir değişme oldu mu?

5)Barajla birlikte yapılan kamulaştırma hayat seviyesini yükseltti mi? Bu kamulaştırmayı izleyen diğer kamulaştırmalarla birlikte (yol gibi, en son büyük ölçekte sayılabilecek bir çevre yolu kamulaştırması yapıldı ve bağların içinden geçen bağ sahiplerine değişik miktarlarda meblağlar ödendi.) hayat seviyesinin yükseleceğini düşünüyor musunuz?

6)Baraj toprak fiyatlarını arttırdı mı? Baraj yapılmıyaydı ve barajın açtığı yol gibi diğer kamulaştırmalar gerçekleşmeseydi toprağınızı yine aynı fiyattan satabilir/satılabilir miydi miydiniz?

7)Kamusallaştırma bedelleri ile yoğun mahkemeler söz konusu oldu, bunun nedeni sizce nedir? Eğer mağduriyet söz konusu ise bunun giderildiği ya da giderileceğini düşünüyor musunuz?

8)Herhangi bir derneğe, partiye, kooperatife, odaya, kulübe üyeliğiniz var mı?

9)Baraj konusunda siyasilerin tutumları konusunda ne düşünüyorsunuz?

Baraj: Ekonomi ve tarım

1)Kendi malınız olan kaç dönüm araziniz vardır? Varsa nasıl işletiyorsunuz, arazi alım-satımı yaptınız mı?

2)Ürünlerinizi satabiliyor musunuz? Nereye satıyorsunuz.

3)Ürün çeşitliliğinde bir değişme oldu mu?

4)Baraj sonrası tarla – bahçe fiyatlarında artış oldu mu? Şu anda toprağınıza iyi bir fiyat verseler arazinizi satar mısınız? Ya da paranız olsa arazi, bağ, bahçe satın alır mısınız?

5)Toprak sizin için ne ifade ediyor?

6)Yeni açılan marketler yerli esnafının kazanma şansını azaltıyor mu?

7)Barajla birlikte su ve balıkçığın öne çıkmaya başlaması turizm gibi bir imkân sağlar mı?

8)2820 kişi kamulaştırma bedeli almıştır, bu paranın ne kadarı Ermenek içinde kalmıştır, Daha önce bu kadar büyük miktarlarda para gelmiş miydi? Bu paralarla insanlar ilk olarak ne yaptılar?

9)Ermenek yeni sanayi, hizmet vb. yatırımlar alabilir mi?

Baraj: Şehirleşme Ve Konut

1)Baraj sonrası Ermenek'te konut artışı oldu mu? Konut fiyatlarında değişme söz konusu mu? Eğer söz konusu ise barajın bunda etkisi nedir?

2)İnsanların yeni konutlarda yaşaması onların yaşam biçimlerinde bir değişmeye yol açtı mı? Ne gibi? Hısım akraba, komşuluk ilişkileri. Tüketim biçimleri...

3)Ermenek önümüzdeki yıllarda nüfus olarak büyür mü?

4)İlçe uzun yıllardır hızlı göç veriyordu, baraj bu göçü ne ölçüde durdurdu ya da durdurur?

5)Çevre köylerden göç edenlerin sayısında bir artış var mı? Şimdiye kadar şehre göç etmiş ve dönmüş olanlar var mı?

6)Sizce yaşanan bir takım değişiklikler ilerde Ermenek'in ilçe konumundan il konumuna geçmesine yardımcı olur mu? (ilçe il olmak için önce büyük bir uğraş vermişti)

EK: II

Mülakat Yapılan Kişiler

1)Mustafa Tuncer, 49 yaşında, ortaokul mezunu, elektronik cihaz tamircisi, Ermenek belediye meclis üyesi.

2)Necdet Küçüksu, yaş 58, Esnaf Odası Başkanı aynı zamanda, elektronik tamirle uğraşmakta, 1978'den beri Ermenek'te. İlkokul mezunu.

3) Hüseyin Yalman, 62 yaşında, Eczacı, Mut doğumlu, 37 yıldır Ermenek'te eczacılık yapıyor. CHP Meclis Üyesi.

4) Uğur Sevimli, Yüksek Mimar, Eğitim Durumu: Yüksek Lisans, Uğur Sevimli İnşaat Şirketi Müdürü, Ermenek eski belediye başkanı, 37 yıldır Ermenek'te yaşıyor. Daha önce okul ve yurtdışı çalışmaları için Ermenek dışındaydı.

5)Hakkı Keskin, 29 yaşında, ziraat mühendisi, ilçe tarım müdürlüğünde çalışıyor, eğitim durumu: yüksek lisans, Başyayla ilçesi doğumlu, 4 yıldır Ermenek'te yaşıyor.

6)Ahmet Karahan, emekli, ilkokul mezunu, 50yaşında, 38 yıldır Ermenek'te yaşıyor. Şu an sadece bahçe işleri ile uğraşıyor.

7)Süleyman Çevik, 60 yaşında, ilkokul mezunu, terzi, 35-40 yıldır İstanbul'da yaşamış- 4 yıldır Ermenek'te yaşamaya başlamış. (Şehirden Ermenek'e tekrar göç eden nadir insanlardan.)

8)Osman Nuri Sevimli, 60 yaşında, ortaokul mezunu, 40 yıldır Ermenek'te fotoğrafçılık yapıyor. (İlçenin tek fotoğrafçısı ve köklü bir esnafı)

9)Güneş Avcioğlu, 30 yaşında üniversite (işletme yönetim) mezunu, av bayiliği yapıyor, bunun yanında arıcılık yapıyor. (Bu işten önce barajda 5 yıl ofis elemanı olarak çalışmış.)

ZORUNLU GÖÇ ETTİRİLEN ÇAVUŞ KÖYÜ

1)Murat Çalışkan, köyün muhtarı, 42 yaşında serbest meslek, 1990'dan beri köyde yaşıyor. (Eskiden sebze meyvecilik pazarcılık yaparken şimdi serbest işlerde çalışıyor.)

2)Ayşe Başçı, 52 yaşında, ilkokul mezunu, gelir olarak bağ kur maaşları var, (Konya'ya göç etmiş fakat sık sık yeni kurulan Çavuş köylerine geliyorlar.)

3)Zehra Keşyapan, 60 yaşında, okuma-yazma bilmiyor. Eşi 10 yıl önce vefat etmiş, 4 çocuğu var, 3'ü Konya'da 1'i Ermenek'te.

4)Elmas çalışkan, ilkokul mezunu, 54 yaşında

DERNEKLE YAPILAN MÜLAKATLAR

1)Yüksel Özmen, Emekli bankacı, 68 yaşında, 1970'de Konya'ya göç etmiş.

2) Halit Bardakçı, emekli öğretim görevlisi, Prof. Dr. (sanat tarihçisi), 74 yaşında, Konya-Ermenekliler Kültür, Sanat Ve Dayanışma Dernek başkanı, 1970 yılında Konya'ya göç etmiş, 43 yıldır Konya'da.

3) Mehmet Sait Saçlı, 58 yaşında, eğitim durumu: Yüksekokul Veterinerlik Sağlık Teknikerliği, 1997'de Konya'ya göç edilmiş, (derneğin kurucu ve kurul üyesi.)

4)Nejat Özkan, 59 yaşında, emekli mühendis, 1966'da Konya'ya göç etmiş. (dernek yönetim kurulu üyesi.)

5)Hasan Şimşek, yazar, 1963'te İstanbul'a göç etmiş.

KAYNAKÇA

Akşit, B. (1966). *Türkiye’de Az Gelişmiş Kapitalizm Ve Köylere Girişi*, Ankara: ODTÜ Öğrenci Birliği Yayınları

Aydın, M. (2010). *Değişim Sosyolojisi: Ders Notları*, Konya: Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

Bakırcı, M. (2007). *Türkiye’de Kırsal Kalkınma: Kavramlar- Politikalar- Uygulamalar*, Ankara: Nobel Yayınları.

Bardakçı, H. (2005). *Bütün Yönleriyle Ermenek Başyayla ve Sarıveliler*, İstanbul: Ermenek ve Çevresi Kültür ve Sosyal Dayanışma Vakfı, 2.baskı.

Baudrillard, J. (1998). *Üretimin Aynası*, Çev: Oğuz Adanır, İzmir: Dokuz Eylül Yayınları

Boran, B. S. (1945). *Toplumsal Yapı Araştırmaları*, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil Tarih- Coğrafya Fakültesi Yayınları, Sosyoloji Serisi: 3

Dikmen, A. (2011). *Makine, İş, Kapitalizm Ve İnsan*, Ankara: Tan Kitabevi Yayınları

Ercins G, Şimşek E, Çivi H. (1994). Türkiye’de, Sosyo-Ekonomik Gelişme Sürecinde Kırsal Kesimin Değişimi, Sorunlar Ve Beklentiler, *I.Ulusal Sosyoloji Kongresi 3-4-5 Kasım 1993, Dünyada Ve Türkiye’de Güncel Sosyolojik Gelişmeler*, Sosyoloji Derneği Yayınları III, Ankara

Ferry, L. (2000). *Ekolojik Yeni Düzen*, Çev: Turhan Ilgaz, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Foster, J. B. (2001). *Marx’ın Ekolojisi: Materyalizm Ve Doğa*, Çev: Ercüment Özkaya, Ankara: Epos Yayınları

Geray, C. (2011). *.Dünden Bugüne Kırsal Gelişme Politikaları*, Ankara: Phoenix Yayınevi

Güçbilmez, E. (1972). *Yenimahalle Ve Kayadibi Karşılaştırmalı Bir Köy Araştırması*, sevinç matbaası, Ankara: Ankara Üniversitesi siyasal bilgiler fakültesi yayınları no:327

Gülçubuk B, Yıldırak N. (1994): “Tarım Kesiminde İşsizliğin Boyutları Ve Çözüm Yolları”, I.Ulusal Sosyoloji Kongresi 3-4-5 Kasım 1993, Dünyada Ve Türkiye’de Güncel Sosyolojik Gelişmeler, Ankara: Sosyoloji Derneği Yayınları III.

Gouverneur, J. (1997).*Kapitalist Ekonominin Temelleri: Çağdaş Kapitalizmin Marksist Ekonomik Tahliline Giriş*, Çev. Fikret Başkaya, Ankara: İmge Kitabevi.

Güzelsarı, S. (2011).“*Küresel Su Yönetimi ve Suyun Ticarileştirilmesi*”, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi, Cilt 1, Sayı 22.

Harvey, D. (2012). *Sermaye Muamması: Kapitalizmin Krizleri*, Çev. Sungur Savran, İstanbul: Sel Yayıncılık.

Ildırar, M. (2004). *Bölgesel Kalkınma ve Gelişme Stratejileri*, Adana: Nobel Yayınları

Karaömerlioğlu, A. (2011). *Orada Bir Köy Var Uzakta*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Karabıyık Barbarsoğlu, F. (2011). “Taşranın Ve Büyük Kentin Endam Aynası: Köy”, Taşraya Bakmak, der: Tanıl Bora, İstanbul: İletişim Yayınları

Karpat, K. (2010). *Türk Demokrasi Tarihi: Sosyal, Kültürel, Ekonomik Temeller*, İstanbul: Timaş Yayınları.

Keyder, Ç, Yenal, Z, (2013). *Bildiğimiz Tarımın Sonu, Küresel İktidar ve Köylülük*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Kır, İ. (1992). *GAP’tan Önce Harran Kasabası’nın Sosyal Yapısı* (Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Elazığ

Kıray, M, (1999). *Toplumsal Yapı Toplumsal Değişme*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev. Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları

Özensel, E. (2013 Ocak-Haziran) Taşranın Yetim Çocuğu: Kır, *Sosyoloji Divanı, Dosya: Taşra Fragmanları, sayı 1/2013, 35*, Konya: Çizgi Yayınevi

Özer, A. (1998). *Modernleşme ve Güneydoğu*, Ankara: imge kitabevi

Polat, M. H. (2012). *Küreselleşen Kalkınma: Bir Eleştiri*, İstanbul: Açılım Yayınları

Tarım İstatistikleri Özeti (1986). *Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü*, Ankara, yayın no: 1164

Tezel, Y. (1994). Cumhuriyet Döneminin İktisat Tarihi 1923-1950, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tunçay, M. (2010). *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetiminin Kurulması 1923-1931*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları

Toprak, Z. (1988). “*Türkiye Tarımı Ve Yapısal Gelişmeler 1900–1950*”, Ankara: Yurt Yayınları

Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası (1987). *Türkiye Tarımsal Üretim Değeri:1987*, T. C. Ziraat Bankası Planlama, Bütçe ve Kontrol Müdürlüğü Yayınları no:31

UĞURLU, Ö. (2009). *Çevresel Güvenlik Ve Türkiye’de Enerji Politikaları*, İstanbul: Örgün Yayınevi.

Yılmaz, C. (2008). “Avrupa Birliği Müzakere Süreci ve Tarım Sektörü”, Kır Sosyolojisi Ders Notları, Konya

Yılmaz, Gaye (2009).“ Suyun Metalaşması: Kıtılığın Nedeni Kıtılığa Çare Olabilir mi? ”, *İstanbul: Sosyal Araştırmalar Vakfı*.

Elektronik Kaynaklar

MEVKA (Mevlana Kalkınma Ajansı). (2011). *2023 Vizyon Stratejileri Ermenek İlçe Faaliyetleri Raporu ve Sonuçları*, Erişim Tarihi: 21.02.2013, www.mevka.org.tr

Kartal, F. (2009). “ *Suyun Metalaşması, Suyu Erişim Hakkı Ve Sosyal Adalet*”, TMMOB Su Politikaları Kongresi, http://www.tmmob.org.tr/yayinlar/kitap_goster.php?kodu=186, indirilme tarihi: 20.03.2013

Özbağdatlı, Nuri, (2012). Doğa Derneği, Modern Tufan: Barajlar, <http://www.dogadernegi.org/modern-tufan-barajlar.aspx>, erişim tarihi:13.01.2014

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Barajlar, (2012)
<http://www2.dsi.gov.tr/baraj/detay.cfm?BarajID=661>, Erişim tarihi:2013

“Gazete İlanı İle Davalı Arıyorlar”, (31.07.2010). *Sabah Gazetesi*,
http://www.sabah.com.tr/Yasam/2010/07/31/gazete_ilani_ile_davali_ariyorlar, *Erişim Tarihi: 26.01.2014*

“Su Altında Kalacak Köylerini Terk Etmiyorlar”, (27.03.2009). *Hürriyet Gazetesi*.
<http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=11302646>, *Erişim tarihi: 26.01.2014*.

